

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse instituut

Märt Maarand

**ÄRISALADUSE OLEMUS JA TSIVIILÕIGUSLIK KAITSE LEPINGUVÄLISTES
VÕLASUHETES**

Magistritöö

Juhendaja: Age Värvi, Ph.D.

Tallinn 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1 Ärisaladuse mõiste.....	8
1.1 Üldised tunnused	8
1.2 Teabe salajasus	13
1.3 Teabe väärtus.....	17
1.4 Teabe valdaja pingutused salastatuse hoidmiseks	20
2. Ärisaladuse õiguslik olemus.....	27
2.1 Regulatsioonide rakendatavus sõltuvalt õiguslikust olemusest.....	27
2.2 Senine praktika	29
2.3 Ärisaladus kui omandisarnane õigus	31
2.3.1 Omand ja omandisarnane õigus lepinguvälistes võlasuhetes.....	31
2.3.2 Ärisaladus kui absoluutne õigus.....	33
2.3.3 Ärisaladus õiguskäibe objektina.....	37
2.3.4 Ärisaladuse vastavus intellektuaalse omandi legaldefiniitsioonile.....	39
Vahekokkuvõtte ärisaladuse olemusest	46
3. Õiguskaitsevahendid ärisaladuse rikkumise korral lepinguvälises võlasuhtes.....	47
3.1 Õiguskaitsevahendite rakendatavus.....	47
3.2 Kahju hüvitamine deliktiõiguse alusel	50
3.3 Alusetust rikastumisest tulenev väärtuse hüvitamise nõue.....	54
3.4 Saadud tulu väljanõudmise nõue pahauskselt rikkujalt.....	57
3.5 Kahju tekitava tegevuse keelamine	58
Kokkuvõtte	62
The nature and protection of trade secrets under civil law in non-contractual relationships ...	65
Kasutatud lühendid.....	68
Kasutatud materjalide loetelu	69
Kasutatud kirjandus	69
Kasutatud normatiivaktid	73
Kasutatud kohtupraktika.....	73

Sissejuhatus

Ärisaladusel on oluline roll tänapäeva konkurentsil põhineva majandusega maailmas. Salastatus on traditsiooniline meetod teabe kaitsmiseks ning ärisaladus omab eriti suurt tähtsust väikeste avatud majanduste konkurentsivõime seisukohalt.¹ Ärisaladus võimaldab saavutada ja hoida konkurentsieelist ning on ettevõtluse ning turu toimimise jaoks niivõrd oluline, et ilma ärisaladuse kaitse regulatsioonita ei oleks võimalik innovatsioonile ning arengule suunatud turgude toimimine.² On loomulik, et enda käsutuses olevate ressursidega üritatakse saavutada suurimat võimalikku edu ja kasumlikkust ning püütakse vältida konkurentsieelise kadumisest tingitud kasumlikkuse vähenemist. Seetõttu on ettevõtjate huvides, et ärisaladusena kaitstav informatsioon nende kontrolli alt tahte- ja õigusvastaselt ei väljuks. Kui informatsioon on teisele isikule õigusvastaselt teatavaks saanud, soovitakse eelduslikult välistada selle informatsiooni kasutamine selle isiku poolt. Ärisaladuse kasutamise või avaldamisega teise isiku poolt kaasneb isikule eeldatavasti üldjuhul kahju.

Euroopa Komisjoni hiljutise ärisaladuse regulatsioonide uurimuse³ kohaselt on ärisaladuse kaitse ulatus ning regulatsioon liikmesriigiti suuresti erinev ning killustunud.⁴ Ärisaladuse kaitse langeb erinevates liikmesriikides nii lepinguõiguse (sh ka tööõiguse), lepinguväliste võlasuhete, konkurentsioiguse, intellektuaalse omandi kui äriõiguse valdkondade alla, samuti on osades liikmesriikides ärisaladus paralleelselt kaitstud karistusõiguslike sätetega.⁵ Selline killustatus ei saa olla ühtse siseturu toimimise huvides ning ärisaladuse regulatsioonide ühtlustamine aitaks kahtlemata kaasa ühtse turu toimimisele ning üha enam ühtlustuvale intellektuaalomandi kaitse süsteemi toimimisele.⁶

¹ A. Kelli *et al.* Trade Secrets in the Intellectual Property Strategies of Entrepreneurs: The Estonian Experience. – Review of Central and East European Law 35 (2010), lk 315.

² A. R. Miller. Confidentiality, Protective Orders and Public Access to the Courts. Harvard Law Review 1991, vol 105, no 2, lk 473; A. Kelli, H. Pisuke. Intellectual Property in an Innovation-based Economy – Review of Central and East European Law 33 (2008), lk 223-224.

³ Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market, Final Study Prepared for the European Commission, Aprill 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/130711_final-study_en.pdf (21.01.2014).

⁴ *Ibid*, lk 3.

⁵ *Ibid*, lk 3-10.

⁶ White & Black Legal: Corporate and Technology Law Update, august 2013, lk 2. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.wablegal.com/assets/pdf/aug_13.pdf (02.02.2014).

Teatav sarnasus on praegusel liikmesriikide olukorral Ameerika Ühendriikide 1980-ndate aastate olukorraga. Enne ühtse *Uniform Trade Secrets Act* ehk UTSA⁷ koostamist 1979. aastal põhines ärisaladuse kaitse osariikide seadusandlusel.⁸ Osariikide õiguse ühtlustamisel oli eesmärgiks ärisaladuse kaitse piiritlemine ning tasakaalu leidmine ärisaladuse kaitse ning ettevõtlusvabaduse ja töötajate vaba liikumise vahel.⁹ Anglo-ameerika õigusruumis on ärisaladus olnud ka vastupidiselt tänapäevale olulisem patendiõigusest ning autoriõigusest.¹⁰ Seega oli Ühendriikides vastupidiselt Euroopa Liidule probleemiks ärisaladuse kaitsega kaasnevad ülemäärased piirangud.

Euroopa Liidu tasandil käib aktiivne debatt ärisaladuse olemuse ning kaitse põhimõtete üle.¹¹ Euroopa Komisjon on koostanud ärisaladuse kaitse üldisi printsiipe käsitleva direktiivi eelnõu¹² liikmesriikide killustatud regulatsioonide ühtlustamiseks¹³ majandusliku eesmärgiga tõsta ettevõtete investeringute mahtu innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevusse ning tagada ühisturu toimimine piiriülese tegevusega kaasnevate riskide ja kulutuste vähendamise läbi.¹⁴ Ärisaladuse kaitse on oma olemuses Euroopa Kohtu poolt juba mõnda aega üldise printsiibina tunnustatud nii täitevvõimu järelevalvemenetlustes, avalikus halduses, kui isikutevahelistes tsiviilsuhetes.¹⁵ Euroopa Kohus on ärisaladust käsitlenud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale tuginedes läbi füüsiliste ja juriidiliste isikute ameti- või

⁷ Uniform Trade Secrets Act With 1985 Amendments. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.uniformlaws.org/shared/docs/trade%20secrets/utsa_final_85.pdf (20.01.2014).

⁸ S. K. Sandeen – P. K. Yu (toim). *Intellectual Property and Information Wealth: Issues and Practices in the Digital Age*, vol 2: Patents and Trade Secrets. Praeger Publishers, USA 2007, lk 401.

⁹ S. K. Sandeen (viide 8), lk 401-402.

¹⁰ R. G. Bone. A New Look at Trade Secret Law: Doctrine in Search of Justification – *California Law Review*, vol. 86, No. 2 (märts 1998), lk 256.

¹¹ Roadmap – Protection of trade secrets/confidential business information from misappropriation and misuse by third parties. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/planned_ia/docs/2013_market_002_trade_secrets_en.pdf (20.01.2014).

¹² Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset ja seletuskiri, 28.11.2013. Arvutivõrgus kättesaadavad ühes dokumendis: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0813:FIN:ET:PDF> (08.01.2014).

¹³ Direktiivi eelnõu seletuskiri (viide 12), lk 4-6; Direktiivi eelnõu (*ibid*), preambul p 4-8.

¹⁴ Direktiivi eelnõu seletuskiri (*ibid*), lk 2, lk 4.

¹⁵ EK 24.06.1986, C-53/85, *AKZO Chemie vs. komisjon*, p 28, kohtujuristi ettepanek, lk 1978; EK 19.05.1994, C-36/92, *SEP vs. komisjon*, p 37; EK 14.02.2008, C-450/06, *Varec vs. Belgia*, p 49, kohtujuristi ettepanek, p 47-51; EK 16.12.2010, C-266/09, *Stichting Natuur en Milieu jt vs. komisjon*, kohtujuristi ettepanek, p 77; EK 29.03.2014, C-1/11, *Interseroh Scrap and Metals Trading vs. SAM*, p 43.

ärialase tegevuse Euroopa Inimõiguste ja Põhivabaduste Konventsiooni¹⁶ artikli 8 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹⁷ artikli 7 mõistes eraelu kaitse põhiõiguse alla kuuluvana.¹⁸

Käesolevas töös käsitletakse ärisaladuse rikkumise lepinguvälise vastutuse küsimusi. Direktiivi eelnõu artikli 11 kohaselt peavad tsiviilõiguslikud õiguskaitsevahendid võimaldama rikkujalt nõuda ärisaladuse kasutamise ja avalikustamise keelamist, õigusi rikkuvate kaupade tootmise, käitlemise ja turustamise keelamist, samuti rikkumise tunnistamist, kaupade turult tagasikutsumist, õigusi rikkuva omaduse eemaldamist kaupadelt, kaupade hävitamist ning ärisaladust sisaldava objekti üleandmist. Artikli 13 kohaselt peab olema rikkujalt võimalik nõuda kahju hüvitamist, sealhulgas saamata jäänud tulu ning rikkuja kasu. Eesti õiguses on need õiguskaitsevahendid leitavad deliktiõiguse ning alusetu rikastumise instituutide alt: õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamist reguleerib VÕS¹⁹ 53. peatükk (kahju õigusvastane tekitamine), mida täiendab funktsionaalselt VÕS 52. peatüki (alusetu rikastumine) kolmandas jaos sätestatud hüvitamise nõue õiguse rikkumise korral.²⁰

Eestis on pooleli intellektuaalse omandi kodifitseerimine,²¹ mille raames on planeeritud tööstusomandi seadustikuga katta ka ärisaladuse valdkond.²² Konfidentsiaalse teabe ja ärisaladuse kaitse regulatsioonide puudulikkusele Eesti õigusruumis viitab näiteks tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal,²³ kus on leitud, et kuna ärisaladuse rikkumine võib olla kvalifitseeritav õigusvastase teona VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja lg

¹⁶ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57, RT II 2010, 14, 54.

¹⁷ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 303, 14/12/2007, lk 1—16.

¹⁸ EK 14.02.2008, C-450/06, *Varec vs. Belgia* (viide 15), p 48-55; EK 16.12.2010, C-266/09, *Stichting Natuur en Milieu jt vs. komisjon*, kohtujuristi ettepanek (viide 15), p 77; vt ka EK 8.04.1992, C-62/90, *komisjon vs. Saksamaa*, p 23; EK 5.10.1994, C-404/92, *X vs. komisjon*, p 17; EIKo 16.12.1992, 13710/88, *Niemietz vs. Saksamaa*, p 29; EIKo 16.04.2002, 37971/97, *Colas Est jt vs. Prantsusmaa*, p 41; EIKo 28.01.2003, 44647/98, *Peck vs. Ühendkuningriik*, p 57.

¹⁹ Võlaõigusseadus. – RT I 2002, 53, 336; RT I, 29.11.2013, 4.

²⁰ M. Käerdi. – P. Varul *et al* (koost). Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, Tallinn 2009, lk 606.

²¹ Intellektuaalse omandi kodifitseerimise tegevuskava (2012-2014). Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=59092/Intellektuaalse+omandi+kodifitseerimise+tegevu+skava.pdf> (04.02.2014)

²² A. Kelli. Intellektuaalse omandi kodifitseerimine: vajadused, võimalused ja töökorraldus. – *Juridica* VII/2012, lk 483; A. Värvi. – A. Kelli *et al* (koost). Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal, 03.03.2013, lk 52 jj. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58050/T%F6%F6stusomandi+anal%FC%FCs.pdf> (04.02.2014).

²³ *Ibid* lk 52-56.

3 järgi, mitte aga VÕS § 1045 lg 1 p 5 järgi, siis võib väita, et Eesti õiguses ei loeta ärisaladust intellektuaalse omandi alaliigiks.²⁴

Ärisaladuse näol võib olla tegemist omandi või sellega sarnase õigusega VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes, kui tegemist on intellektuaalse omandi või selle sarnase õigusega. Ei ole selge ärisaladuse koht intellektuaalse omandi süsteemis – Eesti õigusdogmaatikas ei ole ärisaladus saavutanud teiste intellektuaalse omandi kategooriatega sarnast tunnustatust ning sellega ei ole tegemist intellektuaalse omandiga traditsioonilises mõttes. Kuna ärisaladuse juured pärinevad konkurentsioigusest ning selle roll on tagada ka õiglast konkurentsi, siis on kahtluse alla seatud ärisaladus intellektuaalse omandi liigina.²⁵ Klassikaliste intellektuaalse omandi liikidena on käesolevas töös silmas peetud lähtuvalt Eesti seadusandlusest ning Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) klassifikatsioonist²⁶ peajasjalikult autoriõigusi, autoriõigustega kaasnevaid õigusi, kaubamärki, patenti, kasulikku mudelit, tööstusdisaini lahendust, mikrolülituse topoloogiat ning geograafilist tähist.

Töö eesmärk on tulenevalt ärisaladuse tunnustest ja õiguslikust olemusest kindlaks teha võimalikud ärisaladuse tsiviilõiguslikud õiguskaitsevahendid ärisaladuse kaitseks sõlmitud lepingu puudumisel. Deliktiõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamiseks peab olema tegemist deliktiõiguslikult kaitstava õigushüvega.²⁷ Delikti üldkoosseisu korral on õigusvastaselt kahju tekitavad tegevused sätestatud VÕS §1045 esimeses lõikes.²⁸ Näiteks juhul, kui ärisaladus on käsitletav omandisarnase õigusena VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes, võib kõne alla tulla alusetult saadu väljaandmise nõue VÕS § 1037 ning kogu saadud tulu väljaandmise nõue VÕS § 1039 alusel. Kui ärisaladus on käsitletav intellektuaalse omandina, tuleb kõne alla ka kahju tekitava tegevuse keelamine VÕS § 1055 lg 3 alusel. Juhul, kui ärisaladuse hoidmise korral oleks tegemist aga seadusest tuleneva kohustusega VÕS § 1045 lg 1 p 7 mõistes, ei oleks eeltoodud õiguskaitsevahendite kasutamine võimalik. Omandiga sarnaste õigustena VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes on mõistetud muuhulgas absoluutseid õigusi, mis ei ole omand AÕS tähenduses, nt piiratud asjaõigused, autoriõigus, kaubamärgiõigus, patendiõigus, samuti omandisarnaseid õigusi õigustele, nagu aktsiad, osuühingu osad või

²⁴ S. Elunurm, A. Värvi (Ibid), lk 62, viidatud RKTKo 21.03.2007, 3-2-1-22-07, p 13.

²⁵ A. Kelli *et al* 2010 (viide 1), lk 316.

²⁶ WIPO Intellectual Property Handbook, 2nd edition, WIPO 2008, lk 15-16.

²⁷ RKTKo 30.11.2005, 3-2-1-123-05, p 24; RKTKo 13.05.2005, 3-2-1-64-05, p 15 ja 20.

²⁸ T. Tampuu. Lepinguvälised võlasuhted, Kirjastus Juura, Tallinn 2012, lk 148.

väärtpaberid.²⁹ Siit tuleneb töö põhiprobleem – kas ärisaladus on käsitletav omandisarnase õigusena?

Töö eesmärgist lähtuvalt on esimeses peatükis analüüsitud ärisaladuse mõistet ja tunnuseid, mis võimaldab teises peatükis kindlaks teha, kas ärisaladus vastab omandisarnate õiguste tunnustele. Eelneva tulemus võimaldab võtta seisukoha kohalduvate õiguskaitsevahendite kohta ning neid on käsitletud kolmandas peatükis. Eeltoodu põhjal on võetud ka seisukoht direktiivi eelnõu eesmärkide saavutamise võimalikkuse kohta kehtiva õiguse alusel.

Töös on kasutatud dogmaatilist, võrdlevat ning analüütilist meetodit. Probleemi on uuritud mitteempiiriliste meetoditega, seega on tegu teoreetilise uurimusega. Kuna Euroopa Komisjon on põhjendanud liikmesriikide regulatsioonide ühtlustamise vajadust mahajäämusega Ameerika Ühendriikidest arendus- ja teadustegevuses ning innovatiivsuses³⁰ ning sellega pidanud sealset regulatsiooni efektiivsemaks, on kõrvuti Eesti ning Euroopa õiguskirjandusele ning käsitlustele kasutatud võrdlusena ja näidetena Ameerika Ühendriikide kui ärisaladuse kontseptsiooni päritoluriigi õiguskirjandust. Samuti on Euroopa Komisjon on ärisaladuse definitsiooni sõnastamisel analüüsinud lisaks WTO asutamislepingu lisa 1C Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (TRIPS-leping) ärisaladuse definitsioonile³¹ ka UTSA-s sisalduvat definitsiooni.³²

Püstitatud on hüpotees: ärisaladus on olemuselt omandisarnane õigus ning selle kaitse on lepinguvälistes võlasuhetes tagatud läbi omandisarnase õiguse õigusvastase kahjustamisega tekitatud kahju hüvitamise kohustuse, kahju tekitavast tegevusest hoidumise ja rikkumise kõrvaldamise kohustuse ning õiguse rikkumisega saadu väljaandmise kohustuse. Kuna ei ole välistatud, et Eesti õigus juba vastab direktiivi eelnõu eesmärkidele kehtivate võlaõiguse sätete näol ning põhimõttelised dogmaatilised ärisaladuse olemuse ja paiknemise muudatused ei ole vajalikud, on alahüpoteesi kohaselt ärisaladuse direktiivi eelnõu õiguskaitsevahendid kohaldatavad kehtiva õiguse alusel.

Autor tänab juhendajat Age Värvi pideva kaasamõtlemise ning abistavate ja põhjalike suuniste ning tähelepanekute eest.

²⁹ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 647-648; M. Vutt. Aktsionäri kahju hüvitamise nõue aktsiaseltsi ja selle juhtorgani liikmete vastu. – Juridica II/2012, lk 93-95.

³⁰ Direktiivi eelnõu seletuskiri (viide 12), lk 2.

³¹ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping. – RT II 1999, 22, 123, art 39.

³² Commission staff working document. Impact assessment. 28.11.2013, lk 111. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0471:FIN:EN:PDF> (20.02.2014).

1 Ärisaladuse mõiste

1.1 Üldised tunnused

Tänapäevases mõistes sai ärisaladust puudutava õiguse areng alguse üheksateistkümnenda sajandi keskel, kui ettevõtjatevaheline informatsioonivahetus märgatavalt hoogustus. Kui eelnevalt toimus infovahetus väikeses piiratud ringis ettevõtte sees, siis tööstusrevolutsiooniga kaasnev ettevõtete kasvav spetsialiseerumise tase ning mahtude kasv tõi kaasa nii andmemahult kui isikulises ulatuses tunduvalt suurema infovahetuse vajaduse.³³ Kuigi üldine arusaam ärisaladuse kaitse vajalikkusest oli olemas, käsitlesid tollased erinevad kohtud anglo-ameerika õigussüsteemis juba siis ärisaladust kui erinevate õigusdistsipliinide osa. Ärisaladuse lubamatut kasutamist tõlgendati enamasti kas kõlvatu konkurentsi vormina ning seega konkurentsiõiguse osana, lepinguõiguse kaitsenormide või omandiõiguse kaitsenormide poolt hõlmatuks.³⁴ Kuid ärisaladuse kaasaegse olemuse avamiseks tuleb avada ärisaladuse tunnused.

Ärisaladuse üks omapära seisneb selle põhiidees toetada ning soodustada arengut ja innovatsiooni läbi salastatuse regulatsiooni. Kui esialgne tulem või selle saavutamise protsess ei ole teistele teada, ei soodusta see esmapilgul sekundaarset ehk esialgset tulemit arvesse võtvat, ära kasutatavat või edasi arendavat tootearendust.³⁵ Ka Ameerika Ühendriikide kohtupraktika kohaselt on tootearendus terviklik protsess, mille esimene tulem langeb üldiselt ärisaladuse kaitse alla.³⁶ Ärisaladuse kaitse funktsioon on seega üldiselt hoopis esialgse tulemi saavutamisele suunatud, mis tähendab reaalsuses konkurentide eest kaitsva regulatiivse raamistiku loomist laias mõttes tootearendusega tegelemise otstarbekaks muutmiseks.

Tundub mõistlik, kui ärisaladuse kaitse regulatsioon võimaldaks näiteks kaitsta tulevasi leiutisi jm intellektuaalset omandit enne nende registreerimist mõne klassikalise intellektuaalse omandi liigina vastavas registris. Sellisena täidab ärisaladus innovatsiooni edendaja rolli. Samas on sellise rolli täitmiseks tulenevalt väga laiast kasutusvaldkonnast vajalik teatav paindlikkus, mis peegeldub õiguslikus regulatsioonis üldiste printsiipide sätestamises. Näiteks ei ole üldiselt numbriliselt määratletud isikute ringi suurus, mille korral

³³ S. K. Sandeen (viide 8), lk 400.

³⁴ *Ibid*, lk 400 – 401.

³⁵ R. G. Bone – R. C. Dreyfuss, K. J. Strandburg (toimet). *The Law and Theory of Trade Secrecy: A Handbook of Contemporary Research*, Edward Elgar Publishing, USA 2011, lk 46.

³⁶ A. R. Miller (viide 2), lk 472.

saab rääkida konfidentsiaalsest teabest. Samuti ei ole kinnise loeteluna sätestatud informatsiooni liigid, mis langevad ärisaladuse alla.³⁷ Seega töötab ärisaladuse kaitse regulatsioon realses elus paljuski tänu oma paindlikkusele.

Eesti õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et sõltumata sellest, kas ärisaladuse mõiste otsustatakse mingil hetkel defineerida Euroopa Liidu tasandil või jääb see ka edaspidi liikmesriikide pärusmaaks, on ja jääb ärisaladus siiski suuremal või vähemal määral määratlemata õigusmõisteks, mis tuleb sisustada kaasuspõhiselt, lähtudes konkreetse juhtumi asjaoludest. Seejuures tuleb arvesse võtta nii subjektiivseid kui ka objektiivseid kriteeriume. Subjektiivselt peab teave olema ärisaladusena määratletud ja omaja poolt sellisena kaitstud. Objektiivselt aga tuleb tuvastada, et teabe sisu ei ole üldsuse jaoks teada ning et teabe sellisena hoidmine omab teatavat objektiivset väärtust.³⁸

Rahvusvahelisel tasemel reguleerib konfidentsiaalse teabe ja ärisaladuse kaitset TRIPS-leping, kus on ärisaladuse definitsioon toodud artikli 39 teises lõikes: „Füüsilistel ja juriidilistel isikutel peab olema võimalus takistada nende seadusliku kontrolli all oleva teabe avaldamist teistele või selle omandamist või kasutamist teiste poolt ilma nende nõusolekuta viisil, mis on vastuolus ausate kaubandustavade, tingimusel et:

- a) selline teave on saladus selles tähenduses, et see ei ole kogumis või üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus üldteada või kergesti kättesaadav isikutele ringkondades, kes tavaliselt kõnesolevat laadi teabega tegelevad;
- b) sellel teabel on kaubanduslik väärtus tema salajasuse tõttu;
- c) selle teabe üle seaduslikku kontrolli omav isik on asjaoludest lähtuvalt võtnud vajalikke meetmeid, et hoida seda salajas.

Käesolevas sättes tähendab väljend „viis, mis on vastuolus ausate kaubandustavadega“ minimaalselt selliseid tegevusi nagu lepingu rikkumine, usalduse kuritarvitamine ja rikkumisele kallutamine ning hõlmab avaldamata teabe omandamist kolmanda isiku poolt, kes teadis või pidi teadma, et teabe hankimine kuulub seesuguse tegevuse alla.“

Normi selline sõnastus viitab küll teatud määral konkurentsioiguslikule kontekstile, mille põhimõtetele säte tuginebki,³⁹ kuid hõlmab ka lepingu rikkumist, usalduse kuritarvitamist ning sellele kallutamist, samuti tegevust kolmanda isiku poolt kes sellisest tegevusest teadis.

³⁷ D. E: Long (viide 35), lk 510-511.

³⁸ C. Ginter, N. Parrest, M. A. Simovart. Ärisaladuse kaitse ja hankelepingute avalikustamise nõue riigihankeõiguses. – Juridica IX/2013, lk 660.

³⁹ D. E: Long (viide 35), lk 513.

Euroopa riikide õiguse arengu seisukohalt on oluline, et TRIPS-leping oli esimene ärisaladuse kaitset käsitlev mitmepoolne leping, mis samas ühendab Ameerika Ühendriikide ärisaladuse definitsiooni ning Euroopas levinud kontseptsiooni kõlvatust konkurentsist.⁴⁰ Samas Euroopa Kohtu praktikast viiteid TRIPS-lepingu artiklile 39 ärisaladuse mõiste avamisel ei leia.⁴¹

Ärisaladuse mõiste ei ole Eesti õiguskorras üheselt defineeritud.⁴² Eesti õigusaktides puudub üldnorm, mis sisustaks konfidentsiaalse teabe või ärisaladuse mõisteid. Konfidentsiaalne teave on Eesti õiguses kasutusel reeglina üldmõistena, mille alaliikideks võiks lugeda ärisaladust, tootmissaladust, pangasaladust, maksusaladust. Samas ei ole need nimetatud alaliigid või –kategoriad alati selgelt üksteisest eristatavad.⁴³ Ärisaladust sisaldavad Riigi Teataja otsingu kohaselt 64 kehtiva seaduse teksti, sealhulgas põhiseadus.

Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgses lähtematerjalis viidatakse ärisaladuse hoidmise kohustusele kehtivas õiguses kui eelkõige teatud ametite või elukutsete esindajatele seadusest tulenevale kohustusele, mis seisneb selles, et isik peab saladuses hoidma teavet, mis talle on teatavaks saanud seoses tema töö- või ametikohustuste täitmisega, sõltumata selle teabe sisust. Näiteks sätestavad sellise kohustuse notariaadiseaduse § 3 lg 1, Finantsinspektsiooni seaduse § 34 lg 1, turvaseaduse § 33 p 2, audiitortegevuse seaduse § 48 lg 1 ning advokatuuriseaduse § 45 lg 1. Erinevate elukutsete puhul võib saladuses hoitava info maht olla erinev: advokaat peab saladuses hoidma nii õigusteenust osutades teatavaks saanud andmeid kui ka asjaolu, et tema poole on üldse õigusteenuse saamiseks on pöördutud ja õigusteenuse eest makstud tasu suurust (AdvS § 45 lg 1); samas näiteks patendivolniku kutsesaladus hõlmab õigusteenust osutades temale teatavaks saanud ärisaladust (PatVS § 7 lg 1). Sellest tulenevalt järeldatakse, et ärisaladus võib olla üks osa ameti- või kutsesosaladusest, või moodustada ühe osa konfidentsiaalsena käsitletavast teabest.⁴⁴

Samuti on teatud ametnikele suunatud konkurentsiseaduse⁴⁵ § 63, kus on ärisaladuse sisu kõige rohkem Eesti õiguses avatud. KonkS § 63 lg 1 esimene pool sätestab: „Ärisaladuseks loetakse niisugune teave ettevõtja äritegevuse kohta, mille avaldamine teistele isikutele võib

⁴⁰ H. C. Anawalt. Intellectual Property Scope. – O. Granstrand (toimet). Economics, Law and Intellectual Property: Seeking Strategies for Research and Teaching in a Developing Field. Kluwer Academic Publishers, Holland 2003, lk 61; C. M. Correa, A. Yusuf (toimet). Intellectual Property and International Trade: The TRIPs Agreement, Kluwer Law International, Holland 2008, lk 291.

⁴¹ C. Ginter, N. Parrest, M. A. Simovart (viide 38), lk 660.

⁴² Nt RKKKo 08.06.2009, 3-1-1-46-09, p 10.2; RRTKo 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 20.

⁴³ A. Värvi 2013 (viide 22), lk 53.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Konkurentsiseadus. – RT I 2001, 56, 332; RT I, 05.07.2013, 9.

selle ettevõtja huve kahjustada, eelkõige oskusteavet puudutav tehniline ja finantsteave ning teave kulude hindamise meetodika, tootmissaladuste ja -protsesside, tarneallikate, ostu-müügi mahtude, turuosade, klientide ja edasimüüjate, turundusplaanide, kulu- ja hinnastruktuuride ning müügistrateegia kohta. Ärisaladus ei ole avalikustamisele kuuluv või avalikustatud teave /.../.“ Antud sätte kaitstav õigushüve on ettevõtja poolt ärisaladuseks peetav teave, mis on Konkurentsiameti jaoks teatavaks saanud teenistuskohustuste täitmise käigus.⁴⁶

Riigikohus on leidnud, et ärisaladus on üks põhiseaduse § 24 lõikes 3 loetletud väärtusi, mille kaitsmiseks võib kohus kuulutada kohtuistungis või selle osa kinniseks.⁴⁷ Põhiseadus ei ava ärisaladuse mõistet ei kohtuistungis kinniseks kuulutamise ega muus kontekstis. Ka KonkS ei sätestanud enne 1. jaanuari 2008. a ärisaladuse laiendatud mõistet. Ka alates 1. jaanuarist 2008 KonkS § 63 lg-s 1 sätestatud lahtine loetelu näidetest ärisaladuste kohta on suunatud Konkurentsiameti ametnikele, kel ei ole üldjuhul õigust avaldada teenistusülesannete täitmise käigus teada saadud ärisaladust. Siiski annab loetelu üldise ülevaate ettevõtja võimalike ärisaladuste kohta. Samuti ei ava ärisaladuse mõistet ega ärisaladuse hoidmise kohustuse kestust äriseadustik. ÄS⁴⁸ § 186 lg 1 kohaselt peavad osäühingu juhatuse liikmed hoidma osäühingu ärisaladust, sama kohustus on § 313 lg 1 kohaselt aktsiaseltsi juhatuse liikmel. Selline kohustus on juhatuse liikmel ÄS § 186 lg-st 1 (või § 313 lg-st 1) tulenevalt nii juhul, kui tema juhatuse liikme lepingus on ärisaladuse hoidmise kohustus üldsõnaline, kui ka juhul, mil lepingus ei ole ärisaladuse hoidmise kohustust üldse reguleeritud. Samuti tuleb ÄS § 186 rikkumise hindamisel arvestada muu hulgas seda, kas ja kuivõrd sai juhatuse liige aru või pidi aru saama, mis on tema juhatatavas äriühingus ärisaladus, mille avaldamine võib seda äriühingut kahjustada.⁴⁹

Seega ei tulene KonkS sätetest otsesõnu mingeid kohustusi isikutele peale Konkurentsiameti ja tema töötajate, kuid annab loetelu üldise ülevaate ettevõtja võimalike ärisaladuste kohta. Sellest tulenevalt ei ole konkurentsiseaduses toodu käsitletav ärisaladuse legaldefinitsioonina. Samuti puudub legaldefinitsioon äriseadustikus ning teistes konkreetse ameti või elukutse esindajatele suunatud normides.

Riigikohus on juba 21. detsembri 2004.a otsuses leidnud, et teiste riikide analoogilisi seadusi ja praktikat võib arvestada võrdlusmaterjalina Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi

⁴⁶ S. Adamson *et al.* Konkurentsiseadus: kommentaarid. TTÜ kirjastus, Tallinn 2003, lk 151.

⁴⁷ RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 20.

⁴⁸ Äriseadustik. – RT I 1995, 26, 355; RT I, 21.03.2014, 21.

⁴⁹ RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 20.

väljaselgitamisel ka juhul, kui tegemist ei ole rahvusvahelise eraõiguse suhtega. See kehtib esmajoonel olukorras, kui meil sätte rakenduspraktika puudub, kuid mujal on see sarnase sätte puhul välja kujunenud. See puudutab eelkõige riike, kellega meil on üldjoontes sarnane õigussüsteem ja seaduste rakendamise praktika, eeskätt Euroopa Liidu teisi liikmesriike ja esmajoonel Mandri-Euroopa õigusperekonda kuuluvaid riike. Eeskätt on see vajalik Euroopa Liidu õiguse ja selle alusel kehtestatud siseriiklike õigusnormide tõlgendamisel ja rakendamisel.⁵⁰ Sellel põhjendusel on Riigikohus viidanud Saksamaa Liidukohtu praktikale, milles on ärisaladust defineeritud järgmiselt: "Ärisaladus on asjaolu, mis on seotud ettevõtlusega, mida teab piiratud ring isikuid ja mille saladuses hoidmise tahe ettevõtja poolt peab olema kas dokumenteeritud või vähemalt selgelt äratuntav."⁵¹

Samuti tuleb Eesti kohtute järjepideva praktika kohaselt ärisaladuse mõiste avamisel arvestada TRIPS-lepingu sätteid.⁵² Seega ei leidu Eesti õigusruumis ärisaladuse legaaldefinitsiooni ning andmete liigitamisel ärisaladuseks tuleb Riigikohtu praktika kohaselt lähtuda TRIPS-lepingu art 39 lõikest 2, samas kui KonkS § 63 lg 1 annab vaid näiliku loetelu võimalikest ärisaladusega hõlmatud andmetest. Samuti ei ole eelnevast tulenevalt konkreetse teabe ärisaladusena käsitlemine staatiline, vaid suhteliselt dünaamiline nähtus, kuna igas olukorras tuleb anda hinnang konkreetse teabe kaitse alla langemise kohta. Eelnevast järeldub, et ka subjektiivsuse kriteeriumi – teabe valdaja peab seda ise ärisaladuseks pidama – täitmist tuleb hinnata objektiivselt ehk kas selle salastatus on asunud kaitsma.

Eelnevatele tingimustele eelduslikult vastava teabe maht toetab õiguskirjanduses väljendatud arvamust, et ärisaladuse maht on sisuliselt määramatu – ühel juhul võib see tähendada aastatepikkuste kallite uuringute tulemusel saadud teavet, teisel juhul juhuslikult avastatud fakti.⁵³ Nii eelnevast kui definitsioonist tulenevalt ongi ärisaladuse kaitseobjektiks teatud tingimustele vastav teave, mitte seda kasutades valminud toode vms. Kui patendiga kaitstakse üldiselt leiutustaset omavat leiutist⁵⁴ ehk asja mis ei ole iseenesest mõistetav, siis

⁵⁰ RKTko 21.12.2004, 3-2-1-145-04, p 39.

⁵¹ RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 20; J. Sootak, P. Pikamäe (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, Tallinn 2004, § 377 komm 2.2.

⁵² RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 20; RKTko 21.03.2007, 3-2-1-22-07, p 13; TlnRko 02.02.2009, 1-06-6654, p 6-7; TlnRko 29.06.2007, 2-03-772, p 20.

⁵³ S. K. Sandeen (viide 8), lk 399.

⁵⁴ Vt PatS § 8 lg 1 ja lg 4.

ärisaladusega kaitstakse sisuliselt kõike, mis vastab samaaegselt ärisaladuse kõigile kriteeriumitele.⁵⁵

Võttes arvesse TRIPS-lepingu viidatud definitsiooni, tuleb jõuda seisukohale, et ärisaladus on üldistatult igasugune mitte üldtuntud teave, mis omab oma salajasuse tõttu väärtust ning selle kaitsmiseks on rakendatud vajalikke meetmeid.

Euroopa Komisjoni koostatud ärisaladuse kaitse direktiivi eelnõus on ärisaladuse definitsioon sõnastus üle võetud TRIPS-lepingust.⁵⁶ Seega sätestatakse Euroopa Komisjoni nägemuses ärisaladuse definitsioon sarnaselt praeguse Riigikohtu tõlgendusega. Lähtudes kohtupraktikast ning Eesti õiguse regulatiivsest raamistikust, tuleb seega ärisaladuse olemuse avamisel ning komponentide analüüsil lähtuda TRIPS-lepingu artikkel 39 määratlusest.

Seega on ärisaladus oma üldiste tunnuste põhjal ajas muutuv eriliiki teave, millel puudub täpne legaaldefinitsioon ning mille eeldustele vastavusele tuleb anda igakordne hinnang sõltuvalt asjaoludest.

1.2 Teabe salajasus

Nagu eespool mainitud, ei ole Euroopa Kohus TRIPS-lepingu artiklit 39 avanud. Samuti puudub põhjapanev Eesti kohtupraktika ärisaladuse tunnuste sisustamisel. Samas on Euroopa Esimese astme kohus leidnud, et ärisaladus on teave, mille puhul mitte üksnes selle avalikustamine üldsusele, vaid ka juba edastamine kolmandale isikule võib raskelt kahjustada ärisaladuse omaja huve.⁵⁷ Seega on Esimese astme kohus antud kaasuses sisuliselt teabe salajasust pidanud ärisaladuse tunnustele vastavuse hindamisel määravaks kriteeriumiks.

TRIPS-lepingu artikkel 39 lg 2 p a) kohaselt peab teave olema saladus selles tähenduses, et see ei ole kogumis või üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus üldteada või kergesti kättesaadav isikutele ringkondades, kes tavaliselt kõnesolevat laadi teabega tegelevad. Ärisaladuse kaitse direktiivi eelnõu sõnastus erineb eesti keelse teksti puhul TRIPS-lepingust tõlkest tulenevates detailides (/.../kergesti kättesaadav nende ringkondade isikutele/.../), samas kui direktiivi eelnõu art 2 (1) a) ning TRIPS-lepingu art 39 lg 2 p a) inglise keelse sõnastus on

⁵⁵ R. G. Bone (viide 10), lk 248.

⁵⁶ Direktiivi eelnõu (viide 12), art 2 lg 1; Vt ka TRIPS-leping art 39.

⁵⁷ EK 18.10.1996, *Postbank vs. komisjon*, T-353/94, p 87.

identne. Teabe salajasus ehk tuvastamine, et teabe sisu ei ole üldsuse jaoks teada, peab olema objektiivselt tuvastatav asjaolu.⁵⁸

Seega on teabe salajasus defineeritud läbi kumulatiivsete objektiivsete negatiivsete tunnuste, milleks on üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus

- (1) olemine mitte üldteada ning
- (2) mitte olemine tavaliselt kõnesolevat laadi teabega tegelevatele isikutele kergesti kättesaadav.

Üksikosade täpse paigutuse tingimus viitab, et iseenesest kõik käsitletavat üksikandmed tervikust eraldiseisvana ei pea vastama kõigile salajase teabe tingimustele, kuid taolised andmed kogumis konkreetse asjaolu kohta võivad vastata definitsioonile ning moodustada kogumis kaitse alla kuuluva teabeühiku. Üksikute teabeühikute kogumi definitsiooni tingimustele vastamise eelduseks üksikute teabeühikute sellele mittevastamisel on ainsaks võimaluseks teabeühikute kogumi lisaväärtus üksikute teabeühikute ees ehk ühikute kogum oma süsteemsuses sisaldab oma olemuses lisaväärtust üksikute ühikute väärtuste summa ees.

Üks salastatuse kriteerimi täitmise aspekt näiteks Ameerika Ühendriikide õigusruumis on tingimus, et salastatus ei tohi olla juhuslik, vaid sihipärane.⁵⁹ See tingimus suhestub omakorda pingutustega salastatuse hoidmiseks ning väljendab hästi definitsiooni tingimuste süsteemsust ja üksteisest sõltuvust. Sarnaselt ei saa olla ka Euroopa õigusruumis ning kitsamalt Eesti õiguses loogiliselt võimalik sihitud tegevus juhuslikult püsiva saladuse kaitseks, kuna sihitud tegevuse puhul ei saa olla tegemist juhusliku objektiga.

Kuigi mõnel pool maailmas on jõutud tõdemuseni, et üldteada asjaolu ei ole võimalik ammendavalt ja selgelt defineerida,⁶⁰ on siiski võimalik tuvastada teatud tingimused, millest lähtudes igakordse otsuse tegemisel tuleks lähtuda. Kõige üldisemas mõttes teave ei ole üldteada, kui ta ei ole näiteks konkurentidele lihtsasti tervikuna kättesaadav ega märgatav.⁶¹ Samuti võib üldteada asjaolu muutuda konfidentsiaalse teabega unikaalsel viisil ühindudes ise

⁵⁸ C. Ginter, N. Parrest, M. A. Simovart (viide 38), lk 660.

⁵⁹ M. A. Lemley 2011 (viide 35), lk 131.

⁶⁰ Uniform Evidence Law Report. Australian Law Reform Commission, Austraalia 2005, lk 311. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.alrc.gov.au/sites/default/files/pdfs/publications/ALRC102.pdf> (03.03.2014).

⁶¹ The Agreement On Trade-Related Aspects Of Intellectual Property Rights (TRIPS) Matter Amended. Arvutivõrgus kättesaadav: http://commerce.nic.in/TRIPS_matter_amended.pdf (16.03.2014).

konfidentsiaalseks teabeks ning samaaegselt muude tingimuste täitudes ka ärisaladuseks.⁶² Teisalt on Ameerika Ühendriikide õiguskirjanduses ja kohtupraktikas jõutud seisukohani, et absoluutne salastatus ei ole nõutav.⁶³

Kuna lõppastmes otsustab vaidlusküsimuse õigusemõistmise monopoli omav kohus,⁶⁴ ning menetlusõiguses on üldtuntud asjaolu reguleeritud, on kohane analüüsida üldtuntuse olemust menetlusõiguses. Terminid „üldteada“ ning „üldtuntud“ on sünonüümid mõistes „kõigile teada“ ning käesolevas kontekstis ei esine argumente nende mittesünonüümidenä kasutamiseks.⁶⁵

Teabe käsitlemist üldtuntuna reguleerib tsiviilkohtumenetluses tsiviilkohtumenetluse seadustik, mille kohaselt tõendada ei ole vaja asjaolu, mida kohus loeb üldtuntuks. Üldtuntuks võib kohus lugeda asjaolu, mille kohta saab usaldusväärset teavet menetlusvälistest allikatest.⁶⁶ Samasisuline säte on ka kriminaalmenetluse seadustikus⁶⁷ ning halduskohtumenetluse seadustikus.⁶⁸ Üldtuntud fakte (näiteks ajaloolise sündmuse kuupäev) või üldteada asjaolusid või kohtu tuvastatud fakte kasutatakse kriminaalmenetluses ilma tõendamata, kui ei teki kahtlusi nende usaldusväärsuses (näiteks teises asjas jõustunud kohtuotsusega tuvastatud faktid).⁶⁹

Riigikohtu tsiviilkolleegium on järjekindlalt asunud seisukohale, et asjaolu üldteadaolevaks lugemist taotleb menetlusosaline peab esitama oma taotlust toetavad argumendid, asjaolu üldteada olevaks lugemist peab kohus põhjendama, ning kohus peab poolte võrduse põhimõttest tulenevalt andma teisele poolele võimaluse avaldada oma seisukoht selle kohta, kas asjaolu saab lugeda üldiselt teadaolevaks või mitte.⁷⁰ Kohus võib lugeda üldiselt

⁶² P. W. Reidl. Marketing at Retail Textbook - Trade Practices and Intellectual Property, lk 9. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.reidllaw.com/media/Chapter_9_Marketing_At_Retail_Textbook.pdf (15.03.2014).

⁶³ E. A. Rowe. Rethinking “Reasonable Efforts” to Protect Trade Secrets in a Digital World. University of Florida Levin College of Law 2008, lk 10.

⁶⁴ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 2, § 146; R. Narits, U. Lõhmus. – Ü. Madise *et al* (toimet). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 3. trükk. Kirjastus Juura, Tallinn 2012, lk 792, § 146 kom 2 ja 5;.

⁶⁵ Eesti Õigekeelsussõnaraamat 2013 annab nii sõnale üldteada kui sõnale üldtuntud vasteks väljendi „kõigile teada.“

⁶⁶ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197; RT I, 13.03.2014, 100. § 231 lg 1.

⁶⁷ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I 2003, 27, 166; RT I, 26.02.2014, 8. § 60 lg 3.

⁶⁸ Halduskohtumenetluse seadustik. – RT I, 23.02.2011; 3, RT I, 23.12.2013, 38. § 60 lg 1.

⁶⁹ E. Kaldre. Tõendite uurimise tähendus euroopa riikide kriminaalmenetlusõiguses. Magistritöö, juhendaja K. Olentšenko, lk 8.

⁷⁰ RKTko 13.04.2004, 3-2-1-44-04, p 14; RKTko 10.06.2005, 3-2-1-65-05, p 17; RKTko 08.02.2014, 3-2-1-156-11, p 37.

teadaolevaks ka asjaolu, mis tegelikkuses ei ole kõigile teada, kuid mis kohtu enda arvates võiks olla üldteada.⁷¹

Riigikohtu kriminaalkolleegium on jõudnud seisukohale, et üldtuntuks saab kohus tunnistada sellised faktilised asjaolud, mille kohta on arusaamisega ja kogenud inimestel üldjuhul olemas teadmine või mille kohta on võimalik üldsusele ligipääsetavatest ning usaldusväärsetest allikatest raskusteta ja eriteadmisi kasutamata kindlat teavet saada. Mingi asjaolu üldtuntuks tunnistamiseks ei piisa paljasõnalisest faktiväitest, vaid see väide peab olema kontrollitav.⁷² Faktilise asjaolu, mille selgitamine eeldab eriteadmiste tuginevate uuringute pinnalt järelduste tegemist ehk ekspertiisi, ei ole üldtuntud.⁷³ Samuti on kohtud lugenud ärisaladusena kaitstavaks teabeks andmebaasiks koondatud klientide poolt ettevõttele avaldatud isiklike andmeid, mis võivad eraldi olla muid kanaleid pidi kättesaadavad.⁷⁴

Seega tuleb üldteadaolevaks lugeda teavet, mida keskmine mõistlik inimene on võimeline üldsusele ligipääsetavatest ning usaldusväärsetest allikatest raskusteta saada ning mille kohta teistel keskmistel mõistlikel inimestel ei ole võimalik samades tingimustes tulla usaldusväärsemalt vastupidisele seisukohale. Sellise üldprintsipi toomisel konkreetsesse eraõiguslikku vaidlusesse professionaalsete majandus- või kutsetegevuse subjektide vahel tuleks TRIPS-lepingu art 39 ning ärisaladuse kaitse direktiivi eelnõu art 2 lõike 1 sõnastusest lähtudes keskmise mõistliku isiku sisustamisel arvesse võtta konkreetse kaasuse konteksti ning aluseks võtta konkreetse valdkonna või turu spetsiifika, selles valdkonnas või majandussektoris tegutsevad isikud ning vastava turu osaliste võimeid arvestades neile üldiselt eeldatavasti teada olev teave.

Ärisaladuse kaitse seisukohast mängib olulist rolli teabe reaalne kättesaadavus.⁷⁵ Seega on tegemist nn objektiivse saladusega, st objektiivselt hinnates ei ole vastav teave avalikkusele kättesaadav.⁷⁶ Avalikkusele kättesaadavust tuleb hinnata konkreetse tegevusala kontekstis⁷⁷ ehk avalikkusena tuleks ärisaladuse analüüsis käsitleda teisi teabe valdajaga samal tegevusalal

⁷¹ RKTko 13.04.2004, 3-2-1-44-04, p 13.

⁷² RKKKo 23.04.2012, 3-1-1-28-12, p 8.2; RKKKo, 16.12.2013, 3-1-1-120-13, p 14.

⁷³ RKKKo 19.03.2012, 3-1-1-15-12, p 16.

⁷⁴ TlnRko 29.06.2007, 2-03-772, p 22.

⁷⁵ C. M. Correa, A. Yusuf (viide 40), lk 282.

⁷⁶ *Ibid* lk 282.

⁷⁷ D. E. Dexter, V. R. Park. Protecting Trade Secrets In Knowledge-Based Industries. *Sine loco* 2003, lk 8
Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.fbm.com/files/Publication/856a6ff2-cef7-4f26-b812-c25c6dabdfba/Presentation/PublicationAttachment/c804933e-b6d9-4180-9dc2-c2d4103f05f1/1074C1FF-0DCB-41E5-92E7-5F778F1F7AA7_document.pdf (20.03.2014).

tegutsejaid. Samas ei ole igasugune avaldamine automaatselt kaitset välistav asjaolu, nagu see oleks näiteks uudsuse kadumise tõttu enne kaitse saamist tõenäoliselt patendiõiguses.

Riigikohus on jõudnud seisukohale, et ärisaladuseks võib olla näiteks info ettevõtja salajaste tarneallikate kohta, samuti informatsioon erinevate varustajate müügihindadest ja kaupade kvaliteedist, kui see pole üldiselt kättesaadav. Kättesaadavaks võib lugeda teavet kaupade ja nende hindade kohta ka juhul, kui selleks on vaja pöörduda vastava varustaja poole ning see ei ole ülemäära keeruline.⁷⁸

Samuti tuleb Riigikohtu seisukoha järgi konfidentsiaalseks teabeks pidada teavet ettevõtja klientide ja nendega seotud hinnastrateegia kohta eeldusel, et see ei ole kogumis üldteada ega kergesti kättesaadav vastava valdkonna ettevõtjatele, mille tõttu on sellel teabel kaubanduslik väärtus. Terviklik informatsioon ettevõtja klientide ja nendega seotud hinnastrateegia kohta on konfidentsiaalne teave KonkS ja TRIPS-lepingu art 39 mõttes.⁷⁹

Seega tuleb nii asjaolu üldteada olemise hindamisel kui kättesaadavuse hindamisel lähtuda konkreetsetes valdkonnas tegutsevatest keskmistest ning valdkonnaga kursis olevatest isikutest. Kättesaadavuse kriteeriumi hindamisel on Riigikohus esimese argumentidena käsitlenud pöördumist konkreetse isiku poole ehk piisavalt konkreetset ning täpselt tuvastatavat spetsiifilist tegevust kui takistavat tegurit. Teise argumendina on käsitletud keerulisust kui tegevuse kvalifikaatorit. Keerukusena tuleks siin ilmselt mõista asjaolu, et isiku tegevus ning sellega saavutatav teabe kättesaadavus ei pea olema iseenesest võimatu, vaid keskmisele valdkonnas tegutsevale ning valdkonnaga kursis olevale isikule piisavalt raske, et mitte pidada taolist teabe mõistliku pingutusega kättesaadavust tavapäraseks.

1.3 Teabe väärtus

TRIPS-lepingu ning ärisaladuse kaitse direktiivi ärisaladuse definitsioonist tulenevalt on teine ärisaladuse kumulatiivne tunnus vastava teabe kaubanduslik väärtus. Kaubandusliku väärtuse kriteerium tulenes algsel kujul Ameerika Ühendriikide õigusest, mille kohaselt ärisaladust ei saanud omandina kaitsta ilma sellele konkreetset väärtust andmata.⁸⁰

⁷⁸ RKKKo 08.06.2009, 3-1-1-46-09, p 10.3.

⁷⁹ RKTko 21.03.2007, 3-2-1-22-07, p 13.

⁸⁰ C. M. Correa, A. Yusuf (viide 40), lk 281.

TRIPS-leping ei anna rahvusvahelise lepinguna riikidele õigust ärisaladusena kaitstava teabe ulatust piirata. Kuna sama sõnastus on üle võetud ärisaladuse kaitse direktiivi eelnõusse, tagab direktiivi pakutud sõnastus sarnaselt TRIPS-lepingule kaitse igasugusele teabele väga laias mõttes. Ühetaoliselt ja eranditeta on kaitstud kõik teabe liigid, näiteks nii tehniline teave mingi konkreetse toote või selle valmistamise kohta, kui viisid kuidas seda turustatakse. Samuti on kaitstud nii tõene kui eksitav teave teave, kuna ei ole välistatud eksitava teabe kaubanduslik väärtus.⁸¹ Sarnaselt ei ole otseselt määratletud teabe väärtuse suurus või selle määramise kriteeriumid.

Definitsioonist tulenevalt peab vastav teave oma väärtuse saama tänu saladuses olemisele. Konfidentsiaalse teabe salastatuse ning seeläbi teabe kaubandusliku väärtuse tekkimise on sidunud ka Riigikohus oma praktikas.⁸² Et anda hinnang teabe kaubandusliku väärtuse olemasolule, tuleb esiteks välja selgitada kaubandusliku väärtuse olemus ning selle tekkimise mehhanismid läbi konkreetse tingimuse ehk saladuses olemise.

Kaubandusliku väärtuse kriteerium tuleneb otseselt salastatuse kriteeriumist, olles sisuliselt selle täiendus, omastades sisulise tähenduse teabe kättesaadavuse kriteeriumile. Teabe raskesti kättesaadavus tingib selle hankimiseks ressursi kulutamise vajaduse. Läbi ressursikulu tekib saadud teabele väärtus ning seega on teabe kaubanduslik väärtuse ulatus otseses seoses teabe teadasaamise ressursi kuluga.⁸³ Seega kaubandusliku väärtuse aspekt seondub otseselt kergesti kättesaadavuse aspektiga, luues mõõtme kättesaadavuse hindamiseks.

Väärtuse tekkimisele on viidanud Riigikohtu kriminaalkolleegium kaasuses, mis puudutas äriühingu töötajate poolt ärisaladuse edastamist teise äriühingu andmebaasi ning nende andmete hilisemat kasutamist ärilisel eesmärgil KarS kuni 15.03.2007 kehtinud redaktsiooni § 377 lg 1 ning § 378 kohaselt. Vaidlusalune teave seisnes andmetes hankijate ja nende toodete kohta, mida kasutati aktsiaseltsi töös hinnapakumiste koostamiseks, mis võivad olla teatud juhul ärisaladusena kaitstavad.⁸⁴ Riigikohtu seisukohta võib tõlgendada selliselt, et andmebaasi kogutud andmed omandaksid väärtuse võrreldes avalikult kättesaadavate andmetega mingil viisil sorteerimise või töötlemise, s.o näiteks süstematiseeritud kindlal põhimõttel (näiteks kaupade kvaliteedi või hinna alusel), mis tähendaks kvalitatiivset muutust

⁸¹ Ibid.

⁸² RKTko 21.03.2007, 3-2-1-22-07, p 13.

⁸³ C. M. Correa, A. Yusuf (viide 40), lk 280-281.

⁸⁴ RKKko 08.06.2009, 3-1-1-46-09 p 10.3.

võrreldes avalike andmetega. Samuti võiks üheks kriteeriumiks hindamaks teabe langemist ärisaladuse alla olla vastavate andmete maht.⁸⁵

Teabe kaubanduslik väärtus peab praktikas olema objektiivselt määratletav, vastasel juhul ei oleks võimalik hinnata väärtuse olemasolu ning ilmselt ka ärisaladuse hoidmise kohustuse rikkumisega põhjustatud kahju suurust. Objektiivseks väärtuseks tuleks Eesti õiguskirjanduses väljendatu kohaselt muuhulgas pidada asjaolu, et teabe avalikustamine tooks kaasa kahju, mille teket teabe avalikustamata jätmise väldib.⁸⁶

Ühe võimaliku seisukoha järgi ongi teabe väärtus otseses korrelatsioonis selle hankimiseks kulunud aja ja raha hulga.⁸⁷ Ehk sisuliselt oleks selle kohaselt ärisaladus väärt täpselt nii palju, kui palju on sellesse ärisaladuse omaja investeerinud. Selline seisukoht on küsitav eelkõige asjaolu tõttu, et ka teave, mille saamine või omandamine on teabe valdaja jaoks äärmiselt kulukas, ei pruugi teiste jaoks omada mitte mingit väärust ning vastupidi.

Samuti võiks väita, et igasuguse teabe hankimiseks tuleb eelduslikult kulutada ressursi. Kaubandusliku väärtusega käesolevas kontekstis seondub printsiip *de minimis non curat praetor* ehk õigusemõistmine ei tegele triviaalsustega.⁸⁸ Printsiibi kohaselt ei rakendu kaitse väikese mittemärkimisväärse kahju korral. Märkimisväärse kahju hindamisel on EIÕK praktikast lähtudes olulised kaks aspekti – esiteks isiku subjektiivne arusaam temale tekitatud kahju suurusest ja olulisusest ning teiseks see, mis on objektiivselt võttes isikule kaalul.⁸⁹ Kaubandusliku väärtuse kriteerium loob sisuliselt rikkumise ulatusel ning mõjul põhineva lävendi, alla mille ärisaladuse regulatsioon kaitset ei paku.⁹⁰ Seega peab teave läbi selle hankimiseks kulutatud ressursi ning salastatuse omandama märkimisväärse väärtuse ärisaladuse kaitseõiguse rakendumiseks, mis on ka TRIPS-lepingu artikli 39 piiranguks.

Lisaks ressursikulule on teabe väärtus vaadeldav kahest aspektist: esiteks teave peaks omandama väärtuse salastatuse tõttu ning teiseks peaks teave omama väärtust ka teiste isikute jaoks (väline väärtus). Esimene väljendub (potentsiaalses) majanduslikus kasus, mida teavet kasutades on võimalik saada selle salastatuse tõttu. Põhimõtteliselt võib sellisel juhul väärtuse suuruse määrata hinnaga, mida teine isik oleks nõus maksma teabe omajale selle teada

⁸⁵ *Ibid*, p 10.4.

⁸⁶ C. Ginter, N. Parrest, M. A. Simovart (viide 38), lk 660.

⁸⁷ T. R. Holbrook (viide 8), lk 45.

⁸⁸ C. M. Correa, A. Yusuf (viide 40), lk 280.

⁸⁹ EIK 17.12.2013, 11770/08, *Mocanu vs. Rumeenia*, p 20; EIK 07.02.2012, 124/04, *Diacenco vs Rumeenia*, p 20.

⁹⁰ C. M. Correa, A. Yusuf (viide 40), lk 280.

saamise eest just nimelt selle pärast, et tegemist on salajase teabega. Teine aspekt väljendub asjaolus, et kuigi teave võib omada mingit väärtust teabe valdaja jaoks, ei pruugi see omada väärtust teiste isikute jaoks. Eelkõige võib teave olla ajas niivõrd muutuv või lühikese kasutusaega, et sellel puudub teiste jaoks väärtus. Samuti võib olla teave oma olemuselt teistele isikutele kasutuskõlbmatu.⁹¹ Samas võib ka väita, et kui teabel puudub teiste isikute jaoks igasugune väärtus, puudub vajadus ka selle kaitsmiseks.

Seega omandab teave väärtuse läbi ressursikulu. Teabe käsitlemiseks ärisaladusena peab teave omandama väärtuse kahes aspektis – esiteks peab teave omama väärtust just selle tõttu, et see ei ole teistele teada ning teiseks peab teave omama väärtust lisaks teabe omaniku ka teiste isikute jaoks.

1.4 Teabe valdaja pingutused salastatuse hoidmiseks

TRIPS-lepingu definitsiooni kohaselt peab isik tegema pingutusi, et teave ei kaotaks salastatuse tunnust ning sellega ka regulatiivset kaitset. Kui klassikaliste tööstusomandi õiguste korral on kaitse saamise tingimuseks üldjuhul isiku aktiivne avalikkusele suunatud tegevus (nt disaini, patendi või kasuliku mudeli taotlemine) või ilma isiku kaitse saamiseks suunatud aktiivse tegevuseta automaatselt (nt autoriõigus), on ärisaladusena kaitstava teabe tunnuseks isiku vastupidine tegevus – teabe varjamine avalikkuse eest. Pingutuste korral salastatuse hoidmiseks saab rääkida tegevustest isiku välissuhetes ning tegevustest sisesuhetes. Isikust välja suunatud tegevuse alla langeb teabe varjamine kolmandate isikute eest, isiku tegevused sisesuhtes hõlmavad juriidilise isiku puhul pingutusi andmete läbi ettevõtte töötajate ja juhtorganite liikmete avalikuks saamise vastu. Seega on isiku tegevus teiste isikute jaoks nähtavaks tõkkeks.

Isikute tegevus oma ärisaladuse kaitsmiseks täidab mitut funktsiooni. Esiteks sisaldab see ärisaladusena kaitstava teabe määratlemist vähemalt iseenda jaoks. Teiseks on ärisaladuse kaitsmiseks tehtud kulutused mõningaseks ärisaladuse väärtuse indikaatoriks ärisaladuse valdaja jaoks. Isiku suutmatuse näidata enda pingutusi teabe varjamiseks on teatavaks indikaatoriks tema nõude nõrkuse kohta ning võib olla hagi rahuldamata jätmise aluseks. Kui isik ei kaitse ise oma teabe salajasust, ei pruugi seda teha ka kohtud. Kolmas funktsioon on salastatuse hindamise abistamine – tuleb hinnata kui suurele isikute ringile on isik oma teavet

⁹¹ S. K. Sandeen (viide 8), lk 405.

avaldanud ehk kas isiku tegevusetus salastatuse hoidmisel ei ole põhjustanud teabe salajasuse kadumise.⁹² Viimasel juhul ei vastaks seega teave enam vähemalt kahele ärisaladuse tunnusele.

Isikutel, kelle vahel on lepingulised suhted, on võimalik konfidentsiaalsuskohustust ning selle rikkumise korral kohaldatavaid õiguskaitsevahendeid täpsemalt reguleerida lepinguga. Käsunduslepingu korral on konfidentsiaalsuskohustus Eesti õiguses sätestatud olenemata selle olemasolust lepingus VÕS §-s 625, mille kohaselt käsundisaaja peab käsundi täitmise ajal hoidma saladuses talle seoses käsundiga teatavaks saanud asjaolusid, mille saladuses hoidmiseks on käsundiandjal õigustatud huvi. Konfidentsiaalsuskohustus kaasneb ka mitmete spetsiifilisemate lepingutega, nt äriühingu juhtorgani liikme leping.⁹³ Kuna juriidilise isiku sisesuhtes on üldiselt nii töötajate kui juhtorgani liikmetega vastavalt töö- või käsundusleping, on eelduslikult esmaseks tegevuseks ärisaladusse puutuva reguleerimine vastava lepingu raames. Samas kui seda ei tehta, rakendub lepinguvälise vastutuse regulatsioon, mille korral peab olema pingutuste kriteerium samuti täidetud.

Avalikuks tulekul kaotab ärisaladus salastatuse komponendi ning kuna selline teave ei vasta enam ärisaladuse tunnustele, siis ka õigusliku kaitse. Järelikult kaotab ärisaladus õigusliku kaitse isegi kui üks organisatsiooni liige otsustab saladuse avalikkuse ette tuua. Seega on organisatsioonile äärmiselt oluline kaitsta ennast oma liikmete tegevuse eest.⁹⁴ Kõrgtehnoloogiaga tegelevates ettevõtetes on tavapärane töötajaga kokku leppida intellektuaalse töö tulemi ettevõtte omandiõiguses, sõlmida konfidentsiaalsuslepinguid ning konkurentsikeelu kokkuleppeid. Ettevõtte omab sellises situatsioonis selgelt riski kaotada oma ärisaladusest tulenev konkurentsieelis läbi endiste või praeguste töötajate. Kohtute küllalt keeruline ülesanne on leida tasakaal ettevõtte majandushuvide ning töötaja huvide vahel.⁹⁵ Seega tööturu riski minimaliseerimiseks on selgelt mõistlik piirata ligipääsu kaitstavale teabele töötajate jaoks, kes ei vaja seda teavet oma tööülesannete täitmiseks. Piirates ligipääsu töötajatele, kellega ei ole ärisaladuse hoidmine lepingulise suhte raames kokku lepitud, on seega pingutuste kriteerium kokkuleppe puudumisele vaatamata täidetud.

⁹² S. K. Sandeen (viide 8), lk 406.

⁹³ A. Värvi 2013 (viide 22), lk 53.

⁹⁴ D. R. Hannah. Should I Keep a Secret? The Effects of Trade Secret Protection Procedures on Employees' Obligations to Protect Trade Secrets. – *Organization Science*, Vol. 16, no. 1 (jaanuar-veebruar 2005), lk 73.

⁹⁵ R. Peritz. – S. D. Anderman (toimet). *The Interface Between Intellectual Property Rights and Competition Policy*. Cambridge University Press, Suurbritannia 2010, lk 160.

Eesti õiguses reguleerib saladuse hoidmise kohustust töölepingu korral eelkõige töölepingu seaduse⁹⁶ § 22, mille kohaselt vastavalt VÕS §-s 625 sätestatule ja arvestades TLS § 6 lõikes 3 sätestatud teavitamise kohustust, võib tööandja määrata, millise teabe kohta kehtib töötajal tootmis- või ärisaladuse hoidmise kohustus. Tööandja ja töötaja võivad kokku leppida saladuse hoidmise kohustuse rikkumisel leppetrahvi võlaõigusseaduses sätestatud tingimustel ja korras. Viidatud TLS § 6 lg 3 kohaselt kui tööandja ja töötaja lepivad kokku konkurentsipiirangu kohaldamises või tööandja on määranud saladuses hoitava teabe, peab tööandja teatama töötajale konkurentsipiirangu kokkuleppe või saladusena määratud teabe sisu. Riigikohtu seisukoha järgi peab ettevõtja üldjuhul kindlaks määrama, mis on tema ettevõttes ärisaladus, tehes seda näiteks töölepingus või sisekorraeskirjas.⁹⁷ Seega on sisuliselt peetud piisavaks kaitsemeetmeteks töötaja suhtes vaid teavitamiskohustuse täitmist.

Samas ei saa teavitamiskohustus eesmärki täita juhul, kui tööandja kaitseb oma ärisaladust muul viisil, nt kaitstavale teabele ligipääsu piiramisega. TLS seletuskirja kohaselt peab töötaja töölepingu kehtimise ajal hoidma saladuses talle seoses tööülesannete täitmisega teatavaks saanud asjaolusid, mille saladuses hoidmiseks on tööandjal õigustatud huvi. Eelkõige peab töötaja hoidma tööandja tootmis- või ärisaladust. Töötaja kohustuse piiritlemiseks on vajalik, et tööandja teataks töötajale õigeaegselt ja üheselt mõistetavalt, millises ulatuses ja millise teabe osas saladuse hoidmise kohustus kehtib. Teabe määratlemine saladusena peab olema põhjendatav tööandja huvide kaitsega. Kuna tegemist on viitenormiga VÕS §-le 625, siis saladuse hoidmise kohustust ei ole, kui käsundisaajal on asjaolude avalikustamiseks käsundiandja luba või kui ta on avalikustamiseks kohustatud seadusest tulenevalt (VÕS § 625 lg 1 teine lause).⁹⁸ Järelikult ei kohaldu lepingulise vastutuse õiguskaitsevahendid, kui töötaja ei vaja töö tegemiseks ärisaladusena kaitstavat teavet ning tal ei ole ligipääsu ärisaladusele ehk tööandja kaitseb ärisaladust muul viisil, kui töösuhte raames teavitamiskohustust täites ning töötaja rikub õigusvastaselt ärisaladust.

Juhatuse liikmetele kohalduva ärisaladuse hoidmise kohustusega seonduvalt on Riigikohus asunud seisukohale, et lojaalsuskohustuse täitmise või korraliku ettevõtja hoolsuse järgimise hindamisel ÄS § 186 rikkumise korral tuleb arvestada muu hulgas seda, kas ja kuivõrd sai

⁹⁶ Töölepingu seadus. – RT I 2009, 5, 35; RT I, 22.12.2012, 30.

⁹⁷ RKKKo 08.06.2009, 3-1-1-46-09, p 10.2.

⁹⁸ Töölepinguseaduse seletuskiri. lk 27 ja 28. Arvutivõrgus kättesaadav: [http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emslain2&content_type=application/msword&file_id=353636&file_name=t%C3%B6lepingu%20seletuskiri%20\(301\).doc&file_size=1724416&mnsensk=299+SE&fd=2011-04-13](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emslain2&content_type=application/msword&file_id=353636&file_name=t%C3%B6lepingu%20seletuskiri%20(301).doc&file_size=1724416&mnsensk=299+SE&fd=2011-04-13) (22.03.2014).

juhatuse liige aru või pidi aru saama, mis on tema juhatatavas äriühingus ärisaladus, mille avaldamine võib kahjustada äriühingut. Samas otsuses leidis Riigikohus, et ärisaladuse hoidmise kohustusele pärast juhatuse liikme ametiaja lõppemist on võimalik kohaldada VÕS § 625 lg-t 2, mille kohaselt säilib käsundisaajal pärast käsunduslepingu lõppemist muu hulgas ärisaladuse hoidmise kohustus ulatuses, mis on vajalik käsundiandja õigustatud huvide kaitseks.⁹⁹ Siiski ei tohiks need seisukohad kaasa tuua olukorda, mil ärisaladuse hoidmise kohustus ei võimalda juhatuse liikmel pärast ametiaja lõppemist üldse samal tegevusalal tegutsemist jätkata. Kohtutel tuleb vaidluste korral kindlaks määrata piir, millal juhatuse liige võib juhatuse liikmena saadud teadmisi ja kogemusi teises ettevõtluses ära kasutada ja anda oma saadud teadmisi edasi enda kaastöötajatele. Selle piiri tõmbamiseks tuleks kohtuvaidluste korral võimalikult täpselt välja selgitada, mis on konkreetsetes äriühingus ärisaladus.¹⁰⁰ Tööandja kohustus on tõendada, milline teave oli tema juures ärisaladus ja milles seisnes selle õigustamatu avaldamine ja kasutamine juhatuse liikme poolt ning ärisaladuse hoidmise kohustus peab olema piisavalt konkreetne.¹⁰¹

Seega tuleks vaatamata VÕS § 625 lõikes 2 sätestatud saladuse hoidmise kohustusele juhatuse liikme lepingus täpselt piiritleda ärisaladusena käsitletav teave ning üheselt mõistetavalt sätestada selle kasutamise keeld. Samas äriseadustiku § 186 lg 1 kohaselt peavad osaühingu juhatuse liikmed hoidma osaühingu ning § 313 lg 1 kohaselt aktsiaseltsi juhatuse liikmed aktsiaseltsi ärisaladust nii juhul, kui tema juhatuse liikme lepingus on ärisaladuse hoidmise kohustus üldsõnaline, kui ka juhul, mil lepingus ei ole ärisaladuse hoidmise kohustust üldse reguleeritud. Järelikult on ettevõtjale töölepingu ja käsunduslepingu korral esmaseks kaitsevahendiks ärisaladuse selge piiritlemine vastavas töö- või käsunduslepingus, kuid kaitseregulatsioonide rakendumiseks piisab samas teavituskohustuse täitmisest või teabe varjamisest, mis on pingutuseks ärisaladuse mõiste tähenduses.

Välissuhte korral võib tegemist olla otseselt vastava teabega seotud suhtega (nt ärisaladust sisaldava teabe müümine) või muu situatsiooniga kus konfidentsiaalne informatsioon võib kolmandale isikule teatavaks saada või avalikuks tulla. Intellektuaalse omandi müügi korral on paljud potentsiaalsed ostjad pigem pelglikud võimalike läbirääkimiste osas info puudumise tõttu ostetava asja olemusest ja väärtusest. Müüjate poolelt tekib probleeme sellise info avaldamise osas kartus avaldatava informatsiooni õigustamatu kasutamise ees ostja poolt.

⁹⁹ RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 20 lg 4 ja 6.

¹⁰⁰ *Ibid*, p 20 lg 7

¹⁰¹ *Ibid*, p 21; 3-2-1-115-05 p 22

Sellises olukorras on tavapärane sõlmida konkreetne teabe õigustamatu kasutamist keelav konfidentsiaalsusleping.¹⁰² Viimane täidaks pingutuse kriteeriumi.

Eesti õiguse rakendumise korral tuleneb konfidentsiaalsuskohustus lepingueelseid läbirääkimisi pidavate isikute vahel VÕS § 14 lõikest 4: kui isik on saanud teada asjaolusid, mille saladuses hoidmise huvi saab eeldada, ei tohi ta neid asjaolusid teistele isikutele avaldada ega neid pahauskselt enda huvides ära kasutada. Selline kohustus hõlmab suuremat hulka teavet kui ärisaladus.¹⁰³ Sellega seonduvalt tuleb märkida, et lepingueelsete läbirääkimiste regulatsioon on Eesti õiguses mitmeti tõlgendatav ning ei ole selge, kas lepingueelsed suhted on käsitletavad kui lepingulised, lepinguvälised või iseseisvad õigussuhted.¹⁰⁴ Levinud on seisukoht, et lepingueelsetest läbirääkimistest tekivad poolte vahel võlasuhted, mis oma olemuselt asuvad lepinguliste ja lepinguväliste võlasuhete vahepeal.¹⁰⁵ Võlaõigusseadus ei anna otsest vastust küsimusele, kas lepingueelsete läbirääkimiste puhul on kahju hüvitamise nõude aluseks kohustuse rikkumise üldregulatsioon (VÕS 100 jj) või deliktiõigus (VÕS 1043 jj).¹⁰⁶

Lepingueelsed läbirääkimised võivad olla lepinguliste õiguskaitsevahendite rakendamise aluseks – lepingueelseid läbirääkimisi on võimalik pidada võlasuhte tekkimise aluseks VÕS § 3 lg 6 tähenduses.¹⁰⁷ Sellist lähenemist eelistatakse võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaandes¹⁰⁸ ning vähemalt kui lepingueelsete kohustuste rikkumine selgub alles pärast lepingu sõlmimist, tuleb Riigikohtu seisukoha järgi pooltevahelist suhet vaadelda ühtse lepingulise suhtena.¹⁰⁹ Vastupidise seisukoha järgi tuleneb lepingueelsetest läbirääkimistest deliktiõiguslik vastutus ning VÕS § 14 lõigetes 1-4 kirjeldatud lepingueelsete läbirääkimiste pooltel lasuvad kohustused on käsitletavad seadusest tulenevate kohustustena, s.o kaitsenormidena VÕS § 1045 lõike 1 p 7 tähenduses.¹¹⁰ Samuti võib KonkS¹¹¹ § 50, mis

¹⁰² J. J. Anton, D. A. Yao. Attracting Skeptical Buyers: Negotiating for Intellectual Property Rights. – International Economic Review, vol. 49, no. 1 (veebruar 2008), Wiley for the Economics Department of the University of Pennsylvania and Institute of Social and Economic Research, lk 319.

¹⁰³ A. Värvi 2013 (viide 22), lk 53.

¹⁰⁴ I. Kull. – P. Varul *et al* (koost). Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, Tallinn 2006, lk 59.

¹⁰⁵ I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. – Kirjastus Juura, Tallinn 2004, lk 79; I. Kull 2006 (viide 104), lk 59 ja 62.

¹⁰⁶ J. Lahe. Lepingueelsete kohustuste ning eellepingu rikkumisest tulenev tsiviilõiguslik vastutus. – Juridica X/2004, lk 681.

¹⁰⁷ I. Kull 2006 (viide 104), lk 15-16 ja 59.

¹⁰⁸ *Ibid*, lk 63.

¹⁰⁹ RKTko 19.11.2007, 3-2-1-111-07, p 14; RKTko 05.06.2013, 3-2-1-62-13, p 14.

¹¹⁰ J. Lahe 2004 (viide 106), lk 682.

sätetab kõlvatu konkurentsi keelu, olla käsitletav VÕS § 1045 lg 1 p-s 7 olukorrana. Kuid juhul, kui ärisaladus on omandisarnane õigus, on tegemist VÕS § 1045 lg 1 p 5 olukorraga.

Teabe valdaja mõistlike pingutustega seoses on Ameerika Ühendriikide kohtupraktikas tõdetud, et täielik salastatus ei ole optimaalne ning valdaja pingutust saladust hoida näitab ka lihtsalt tempel dokumendil seda füüsiliselt kaitsmata.¹¹² Saladuse kaitse võib väljenduda näiteks teabe avaldamist vaid konfidentsiaalsuskokkuleppe sõlminule ning minimaalses mahus, esemete puhul selle füüsiline varjamine ja sellele ligipääsu piiramine. Samas ei ole aktiivsuse miinimumstandardit ning üldiselt lähtutakse konkreetsetes olukorras mõistlikkuse printsiibist.¹¹³ Teabe kaitseks pingutuste tegemist näitavad ka ettevõttest lahkuvate töötajatega peetavad vestlused konfidentsiaalsuskohustuse meenutamise ning täpsustamise teemadel, isikute füüsilise liikumisvabaduse piiramine nt uksekaartide/kiipide kasutamisega, turvapersonali ning –kaamerate kasutamine ning arvutivõrgus konkreetsele teabele ligipääsu võimaldamine vaid vajadusel.¹¹⁴

Mõistlike pingutuste hindamine eeldab faktipõhist analüüsi. Esiteks tuleb määrata kaitstava informatsiooni olemus. Üldiselt väljendavad informatsiooni väärtus ja kriitiline tähtsus ettevõtja jaoks ning informatsiooni laialdane kasutamine kõrgemat oodatavat saladuse hoidmise kaitsmise lävendit. Järgmisena tuleb analüüsida teabe vabatahtliku avaldamise ulatust, tingimusi ja iseloomu. Ärisaladuse kaitsja ja isiku, kellele ta on ärisaladust avaldanud, vaheline nõrk side viitab ilmselt konfidentsiaalsuskohustuse puudumisele selle isiku ning ärisaladuse kaitsja vahel, mis omakorda väljendab isiku tahtmatust oma saladust kaitsta. Vastupidist tahet näitaks näiteks konfidentsiaalsus- või konkurentsipiirangu kokkulepe. Ettevõttesisesel saladuse avaldamisel korral tuleb hinnata muuhulgas kas avaldamine toimus piiratud isikute ringile ning kas isikud teadsid avaldatava teabe langemist ärisaladuse alla.¹¹⁵ Seega annavad isiku suuremad pingutused üldiselt ka kohtule indikatsiooni diskretsiooni teostamisel pidada teavet kaitsmisväärseks¹¹⁶ ning teabe valdaja tegevust tuleb hinnata kogumis ehk tehtud sammude kõrval tuleb vaadata konkreetset juhul võimalikke, kuid tegemata samme.¹¹⁷

¹¹¹ Konkurentsiseadus. – RT I 2001, 56, 332; RT I, 05.07.2013, 9.

¹¹² R. Peritz (viide 95), lk 156

¹¹³ R. G. Bone (viide 10), lk 249.

¹¹⁴ E. A. Rowe (viide 63), lk 13.

¹¹⁵ S. K. Sandeen (viide 8), lk 406.

¹¹⁶ E. A. Rowe (viide 63), lk 11-12.

¹¹⁷ *Ibid*, lk 14.

Seega tuleb teabe kaitsmiseks tehtavate mõistlike pingutuste hindamisel lähtuda konkreetse kaasuse asjaoludest. Pingutused teabe kaitsmiseks on indikaatoriks teabe väärtuse kohta teabe valdaja jaoks. Üldiselt on õiguskirjanduses ning välisriikide kohtupraktikas hinnangud isikute pingutuste piisavusele kõikuvad, siseriiklikult on kohtupraktikas peetud oluliseks eelkõige ärisaladuse selget määratlemist ning sellest töötajate ja juhatuse liikmete informeerimist. Viimasega seondub ka konfidentsiaalsuskokkulepete sõlmimine ja nendes selgelt ning detailselt ärisaladuse ning selle hoidmise kohustuse ulatuse määratlemine, kuid ka ilma selleta võivad kaitsemeetmed olla piisavad.

2. Ärisaladuse õiguslik olemus

2.1 Regulatsioonide rakendatavus sõltuvalt õiguslikust olemusest

Ärisaladuse olemus määrab lepinguvälise suhte korral kohalduvad õiguse instituudid. Deliktiõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamiseks peab olema tegemist deliktiõiguslikult kaitstud õigushüvega.¹¹⁸ VÕS §-s 1045 reguleerib delikti üldkoosseisul põhineva deliktilise vastutuse eelduseks olevat õigusvastasust,¹¹⁹ seega peaks ärisaladuse rikkumine VÕS § 1043 rakendamiseks langema eelkõige mõne VÕS § 1045 lg 1 punkti alla.

Järelikult deliktiõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamiseks tuleb analüüsida, millise VÕS § 1045 esimeses lõikes sätestatud punkti alla langeb ärisaladuse rikkumine lepinguvälise suhte korral, mis oleneb aga ärisaladuse õiguslikust olemusest. See omakorda võimaldaks koostoimes VÕS §-ga 1043 nõuda ärisaladuse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Eelkõige tulevad kõne alla senises praktikas kasutatud VÕS § 1045 lg 1 p 7, mille kohaselt on kahju tekitamine õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati seadusest tulenevat kohustust rikkuva käitumisega. Seaduse all tuleb selles tähenduses mõista mis tahes õigusnormi, millest tuleneb kahju tekitanud isikule kohustus käituda teatud viisil, st teha teatud tegu või hoiduda teatava teo tegemisest.¹²⁰ Teise võimalusena kohaldub juhul, kui ärisaladus on omandisarnane õigus, VÕS § 1045 lg 1 p 5, mille kohaselt on kahju tekitamine õigusvastane, kui see tekitati kannatanu omandi või sellega sarnase õiguse või valduse rikkumisega.

Lisaks VÕS §-dest 1043 ja 1045 tulenevale deliktiõiguslikule kahju hüvitamise nõudele esineb deliktiõiguses intellektuaalse omandi õiguse rikkumisega kaasnev kahju tekitava tegevuse keelamise ning õigusi rikkuvate kaupade kõrvaldamise nõudenorm. Nii on autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse rikkumise korral VÕS § 1055 lg 3 alusel õigustatud isikul võimalik nõuda rikkujalt ja isikult, kelle teenuseid kolmas isik kasutas õiguse rikkumise eesmärgil, rikkumisest hoidumist tulevikus, samuti rikkumise kõrvaldamiseks tema õigusi rikkuvate kaupade ning põhiliselt kaupade tootmiseks või valmistamiseks vajalike materjalide ja seadmete suhtes mõistlike abinõude rakendamist, muu hulgas nende hävitamist või tagasivõtmist või lõplikku eemaldamist turustusvõrgust. Seega

¹¹⁸ RKTko 30.11.2005, 3-2-1-123-05, p 24; RKTko 13.05.2005, 3-2-1-64-05, p 15 ja 20.

¹¹⁹ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 641, 647-648; M. Vutt (viide 29) lk 93-95.

¹²⁰ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 650.

juhul, kui ärisaladus langeb eeltoodud kategooriate alla ehk eelkõige kui tegemist on tööstusomandiõigusega, on vastav nõudenorm rakendatav ka ärisaladuse rikkumise korral.

Omandiga sarnaste õigustena VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes on mõistetud muuhulgas absoluutseid õigusi, mis ei ole omand AÕS tähenduses, nt piiratud asjaõigused, autoriõigus, kaubamärgiõigus, patendiõigus, samuti omandisarnaseid õigusi õigustele, nagu aktsiad, osahingude osad või väärtpaberid.¹²¹ Kui ärisaladus on olemuselt omandisarnane õigus, tuleksid kohaldamisele lisaks deliktiõiguslikele kahju hüvitamise sätetele ka alusetu rikastumise sätted. Nimelt omandi või muu õiguse rikkumise korral on kohaldatav alusetust rikastumisest tuleneva nõude alusena VÕS § 1037. Samuti sätestab VÕS § 1039 pahausksest rikkumisest tuleneva alusetu rikastumise nõude, millega on võimalik rikkujalt välja nõuda ka rikkumisega saadud kasu. Järelikult on ärisaladuse olemusest otseselt alusetust rikastumisest tulenevate nõuete rakendatavus.

Seega juhul, kui ärisaladus on käsitletav omandiga sarnase õigusena VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes, võib kõne alla tulla saadud tulu väljaandmise nõue VÕS § 1037 ning § 1039 alusel. Kui ärisaladus on käsitletav intellektuaalse omandina, tuleb kõne alla ka kahju tekitava tegevuse keelamine ning kauba kõrvaldamise nõuded VÕS § 1055 lg 3 alusel. Kui ärisaladus ei ole omandisarnane õigus, on ärisaladuse hoidmise korral tegemist seadusest tuleneva kohustusega VÕS § 1045 lg 1 p 7 mõistes. See tagab küll deliktiõigusliku kahju hüvitamise nõude, kuid mitte eeltoodud alusetust rikastumisest tulenevate õiguskaitsevahendite kasutamist.

Kahju tekitaja võib samaaegselt täita ka mitme VÕS § 1045 lg-s 1 nimetatud õigusvastase teo eeldused, sellisel juhul võib kannatanu tugineda kahju tekitaja teo õigusvastasuse kõigile alustele ning kahju hüvitamise nõuete konkurentsi ei teki.¹²² Samas peab kohus Riigikohtu seisukoha järgi valima nõude rahuldamisest ühe.¹²³ See tähendab, et kohus ei pea hagi rahuldamisest võtma seisukohta, kas kostja tegu on õigusvastane kõikidel hageja väidetud põhjustel.¹²⁴ Seega võib ka ärisaladuse rikkumine täita mitme VÕS § 1045 lg 1 punkti eeldused, kuid eelnevast tulenevalt toob VÕS § 1045 lg 1 p 5 rakendamine endaga kaasa õigustatud isiku nõuete ringi laienemise alusetust rikastumisest tulenevate nõuete näol. Seega on nii otsustamiseks, millise deliktiõiguslikult kaitstava õigushüvega on ärisaladuse korral

¹²¹ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 647-648; M. Vutt (viide 29) lk 93-95.

¹²² M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 642.

¹²³ RKTko 13.04.2011, 3-2-1-11-11, p15.

¹²⁴ T. Tampuu 2012 (viide 28), lk 202; T. Tampuu. Tsiviilkohtumenetluses esitatavad alternatiivsed nõuded. – Juridica V/2011, lk 645.

tegemist, kui otsustamaks kas alusetu rikastumise instituut ärisaalduse rikkumise korral kohaldub, vajalik kindlaks teha ärisaalduse olemus.

2.2 Senine praktika

Senises kohtupraktikas ilmneb ärisaalduse kaitsmine läbi konkurentsioiguse. KonkS § 50 sätestab kõlvalu konkurentsikeelu, milleks on muuhulgas sama paragrahvi lg 1 p 2 kohaselt konfidentsiaalse teabe kuritarvitamine ning konkurendi töötaja või esindaja ärakasutamine. Riigikohus on leidnud, et konfidentsiaalne teave viidatud sätte mõistes on ärisaaldus TRIPS-lepingu art 39 mõistes.¹²⁵ Seega on ärisaalduse rikkumist kohtupraktikas seni loetud õigusvastaseks teoks VÕS § 1045 lg 1 p 7 järgi. Samast punktist võib tuleneda õigusvastasus ka teiste intellektuaalse omandi liikide rikkumise puhul, nt on Riigikohus leidnud, et ärinime kasutamise õigusvastasus võib tuleneda lisaks VÕS § 1045 lg 1 p-le 5 ka VÕS § 1045 lg 1 p-st 7, kui kostja rikub ÄS § 12 lg-s 3 sätestatud keeldu kasutada ärinimes Eestis kaubamärgina kaitstavat sõnalist, tähelist või numbrilist tähist või nende kombinatsiooni ilma kaubamärgi omaniku nõusolekuta.¹²⁶

VÕS § 1045 lg 1 p 7 korral on tegemist alusega, mille puhul ei otsustata kahju tekitaja teo või tegevusetuse õigusvastasuse üle tulenevalt vastava teo või tegevusetuse tagajärjest, vaid hinnatakse teo või tegevusetuse enda kvaliteeti ja iseloomu ehk kas kahju tekitaja tegu oli seadusevastane ehk rikkus õigusaktist tulenevat kohustust käituda teatud viisil või hoiduda teatud viisil käitumast.¹²⁷ Sellest tulenevalt on ärisaalduse rikkumist kohtupraktikas peetud pigem teatud konkurentsioigusest tuleneva kohustuse rikkumiseks kui eraldiseisva õigushüve rikkumiseks.

VÕS § 1045 lg 1 p 7 tuleb alati kohaldada koos VÕS § 1045 lg-ga 3,¹²⁸ mille kohaselt ei ole seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega kahju tekitamine õigusevastane, kui kahju tekitaja poolt rikutud sätte eesmärk ei olnud kannatanu kaitsmine sellise kahju tekkimise eest. Riigikohus on leidnud vaidluses, kus hageja endine juhatuse liige asutas hagejaga konkureeriva ettevõtte, et juhul kui kostja (hageja endine juhatuse liige) osutas kõlvalu konkurentsikeelu KonkS § 50 kohaselt, siis võib olla tema tegu kvalifitseeritav õigusvastase teona

¹²⁵ RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 20; RKTko 21.03.2007, 3-2-1-22-07, p 12-13.

¹²⁶ RKTko 30.03.2006, 3-2-1-4-06, p 38 lg 2.

¹²⁷ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 641.

¹²⁸ T. Tampuu 2012 (viide 28), lk 210.

VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja lg 3 järgi. Kui hageja tõendab, et tema endine juhatuse liige põhjustas sellise teoga talle hüvitatava kahju VÕS § 127 lg-te 2 ja 4 järgi, siis vabaneb kostja vastutusest, kui ta tõendab, et ta ei olnud süüdi KonkS § 50 rikkumises.¹²⁹

Senise praktika kohaselt on niisiis ärisaladuse kaitset tagatud läbi konkurentsioiguseliku sätte, kus kõlvatu konkurentsiga on hõlmatud ka ärisaladuse hoidmise kohustuse rikkumine. Eesti õigusteadlaste poolt väljendatud seisukoha järgi on ärisaladuse rolliks ausa konkurentsi tagamine ning TRIPS-leping sätestab ärisaladuse väärkasutuse *expressis verbis* kõlvatu konkurentsi vormina viite tõttu Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni¹³⁰ artiklile 10bis,¹³¹ mis sätestab kohustuse tagada liikmesriikide kodanikele tõhus kaitse kõlvatu konkurentsi vastu.

Kui võrrelda ärisaladust klassikaliste intellektuaalomandi liikidega, ei anna ärisaladuse kaitse absoluutset kaitset objektiga samasuguste objektide kasutamiseks. See räägib esmapilgul ärisaladuse omandi sarnase õigusena käsitlemise vastu. Kui näiteks patent tagab teatud aja jooksul kaitstava objekti ainukasutusõiguse¹³² nagu ka varalised autoriõigused ning isiklikud autoriõigused ei ole iseenesest teistele üle antavad,¹³³ siis ärisaladuse kaitse ei ole objektiga samasuguste objektide kasutamise mõistes absoluutne. Näiteks on lubatud isiku ärisaladusena kaitstava teabeni jõuda pöördprojekteerimise kaudu, eeldusel, et selleks kasutatav teave või toode on omandatud õiguspäraselt ning sellisel juhul on isikul õigus saadud teavet kasutada.¹³⁴ Sisuliselt on ärisaladus seega kaitstav rikkumiste vastu nagu õigusvastane hankimine, kasutamine või avaldamine, samuti lepingus kokkulepitu rikkumine, kuid mitte turule suunatud toote järgitegemise eest. Ärisaladuse kaitse direktiivi eelnõus on samuti rõhutatud, et innovatsiooni huvides ja konkurentsi soodustamiseks ei tohiks anda ühtegi ainuõigust ärisaladusena kaitstavale oskusteabele või teabele. Oskusteabe ja teabe iseseisev leidmine peab olema endiselt võimalik ja ärisaladuse omaja konkurendid võivad samuti pöördprojekteerida igat seaduslikult omandatud toodet.¹³⁵

Sellist argumentatsiooni analüüsides on selge, et see eeldab, et ärisaladuse kaitseobjektiks oleks ärisaladust kasutades valminud objekt (nt toode, teenus vms) või selle valmistamine,

¹²⁹ RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 13.

¹³⁰ Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. – RT II 1994, 4, 19

¹³¹ A. Kelli *et al* 2010 (viide 1), lk 316-317.

¹³² Patendiseadus. – RT I 1994, 25, 406; RT I, 28.12.2011, 13. § 14, § 15 ja § 37.

¹³³ Autoriõiguse seadus. – RT I 1992, 49, 615; RT I, 14.06.2013, 5. § 11 - § 13.

¹³⁴ P. Samuelson, S. Scotchmer. The Law and Economics of Reverse Engineering. – The Yale Law Journal, vol. 111, no. 7 (mai 2002), lk 1582-1583.

¹³⁵ Direktiivi eelnõu (viide 12), preambuli p 10.

samas kui esimeses peatükis käsitletu kohaselt on ärisaladuse kaitseobjektiks omaja valduses olev teave, mida kasutatakse sellise turule suunatud objekti tootmiseks, turustamiseks vms. Seega ei ole ärisaladuse korral kaitse suunatud piltlikult öeldes turustatavale objektile, vaid selleni jõudmiseks kasutatavale objektile ning sellest tulenevalt ei ole oluline, et esimeseni võivad jõuda ning seda toota, valmistada või turustada ka teised.

2.3 Ärisaladus kui omandisarnane õigus

2.3.1 Omand ja omandisarnane õigus lepinguvälistes võlasuhetes

Omandikaitse on põhiseaduse tasemel reguleeritud eelkõige §-ga 32, mille lõiked 1, 2 ja 3 sätestavad omandipõhiõiguse,¹³⁶ hõlmates nii intellektuaalse omandi kui muud varalised õigused.¹³⁷ Põhiseadusliku omandikaitse erinormiks on PS § 39 (autori loometöö tulemuste kaitse), sest intellektuaalse omandi õigused on iseseisvad õigused, mis pole samastatavad omandiõigusega. See tähendab, et intellektuaalse omandi liigid, mis ei ole kaitstavad PS § 39 alusel, on kaitstavad PS § 32 alusel.¹³⁸

Riigikohus on jõudnud seisukohale, et näiteks ÄS § 15 lg-st 1 tulenev ettevõtja ainuõigus oma ärinimele on VÕS § 1045 lg 1 p 5 alusel kaitstav õigus ja ettevõtja saab nõuda oma nimetatud ainuõiguse rikkumisel kahju hüvitamist ja/või tegevuse keelamist tulenevalt VÕS § 1055 lg-st 1.¹³⁹ Samuti on kaubamärgiomaniku ainuõigus VÕS § 1045 lg 1 p 5 alusel kaitstav õigus ja kaubamärgiomanik saab nõuda oma ainuõiguse rikkumise korral rikkumise lõpetamist VÕS § 1055 lg 1 ja KaMS¹⁴⁰ § 57 lg 1 p 1 alusel.¹⁴¹ Seega juhul, kui ärisaladust käsitleda sarnaselt klassikalistele intellektuaalse omandi liikidele omandiga sarnase õigusena, tuleb kohaldada VÕS § 1045 lg 1 punkti 5 ning sellest tulenevalt ka VÕS §-e 1037 ja 1039.

VÕS § 1045 lg 1 p 5 põhimõtteline erinevus p-st 7 seisneb õigusvastasuse defineerimisel läbi kahju tekitaja teo või tegevusetuse tagajärje kaudu – tegemist on nn absoluutsete õigushüvedega, mille kahjustamine on eelduslikult alati keelatud e õigusvastane, mistõttu

¹³⁶ A. Kelli, P. Roosmaa (viide 64), lk 389, § 32 komm 1.

¹³⁷ *Ibid*, lk 389, 391, 395, § 32 kommentaar 2, 4 ja 4.7; RKTko 17.06.2004, 3-2-1-143-03, p 18; RKÜko 31.03.2011, 3-3-1-69-09, p 56.

¹³⁸ T. Annus, A. Kelli, H. Pisuke (viide 64), lk 430, § 39 komm 1.

¹³⁹ RKTko 02.02.2006, 3-2-1-157-05, p 11.

¹⁴⁰ Kaubamärgiseadus. – RT I 2002, 49, 308; RT I, 28.12.2011, 4.

¹⁴¹ RKTko 30.03.2006, 3-2-1-4-06, p 38 lg 1.

kehtib eeldus, et tegu või tegevusetus, mis toob kaasa sellise õigushüve kahjustamise, on õigusvastane.¹⁴²

Mõiste *omand* tähistab VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõttes omaniku omandiõigust talle kuuluva kehalise eseme ehk asja suhtes, seega on tegemist omandiga asjaõigusseaduse tähenduses.¹⁴³ Samuti on mõiste *valdus* all silmas peetud valdust AÕS¹⁴⁴ mõistes¹⁴⁵ ehk mõlema all peetakse silmas kehaliste asjadega seonduvat.

Omandiga sarnaste õigustena VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõttes käsitletakse absoluutseid õigusi, mis ei ole AÕS § 89 mõistes omandiõiguse rikkumine, muuhulgas autoriõigus, kaubamärgiõigus, patendiõigus, samuti omandisarnaseid õigusi õigustele, nagu aktsiad, osaühingu osad või väärtpaberid.¹⁴⁶ Kõigi eeltoodute ühine tunnus on mittekehalisus. Kuigi need õigused võivad väljenduda kehalistes objektides: nt kaubamärk tootel, toode, mis sisaldab patendiga kaitstud leiutist vms, iseloomustab neid õigusi mittekehalisus vastupidiselt kehalise asja omandile AÕS tähenduses. Samuti ei ole ärisaladuse korral esimeses peatükis käsitletu kohaselt tegemist õigusega kehalisele asjale, vaid õigusega mittekehalisele kaitseobjektile sarnaselt eelnevalt loetletud teistele omandiga sarnastele õigusele.

Kuigi teatud erinevused Ameerika Ühendriikide osariikide õigusruumides eksisteerivad siiani (eelkõige on UTSA siiani ülevõtmata Massachusettsi (plaanitud vastu võtta sellel aastal), Põhja-Carolina ja New Yorki osariikidel¹⁴⁷), on oluline ärisaladuse tunnustamine omandiõigusena Ameerika Ühendriikide konstitutsiooni mõistes 1984. aasta Ülemkohtu otsuses *Ruckelshaus v. Monsanto Co.* 467 U.S. 986 (1984)¹⁴⁸ ning sellest alates on ärisaladus nii Ameerika Ühendriikide õigusteoorias, kui ka Kanada käsitletav selgelt intellektuaalse omandi liigina.¹⁴⁹

¹⁴² M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 641.

¹⁴³ *Ibid*, lk 647; T. Tampuu 2012 (viide 28), lk 208.

¹⁴⁴ Asjaõigusseadus. – RT I 1993, 39, 590; RT I, 13.03.2014, 82.

¹⁴⁵ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 649; T. Tampuu 2012 (viide 28), lk 209.

¹⁴⁶ *Ibid*, lk 208-209; M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 648.

¹⁴⁷ Legislative Fact Sheet - Trade Secrets Act. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.uniformlaws.org/LegislativeFactSheet.aspx?title=Trade%20Secrets%20Act> (03.03.2014).

¹⁴⁸ Ameerika Ühendriikide Ülemkohus – *Ruckelshaus v. Monsanto Co.* 467 U.S. 986 (1984), 26.02.1984.

¹⁴⁹ V. D. Lopez. Intellectual Property Law: A Practical Guide to Copyrights, Patents, Trademarks and Trade Secrets. CreateSpace Independent Publishing Platform, USA 2011, lk 88; S. K. Sandeen (viide 8), lk 399; D. E. Bouchoux. Intellectual Property: The Law of Trademarks, Copyrights, Patents, and Trade Secrets, 3rd edition, USA 2012, lk 441. M. A. Lemley 2011 (viide 35), lk 109-111; C. J. Holland *et al.* Intellectual Property: Patents, Trademarks, Copyrights and Trade Secrets. USA 2007, lk 3.

Eesti õiguskirjanduses on avaldatud ka seisukoht, et õigus ärisaladuse kaitsele on kindlasti omandiõiguse osaks EIÕK 1. protokolli art 1, Euroopa Liidu põhiõiguste harta art 17 ning põhiseaduse § 32 mõistes, kuna ärisaladus omab erinevalt tavalisest teabest väärtust *per se*, olles turul tegutsemisel konkurentsieeliseks ning tulu teenimise eelduseks. Nii on Euroopa Inimõiguste Kohus analoogselt omandiks ja EIÕK 1. protokolli artikli 1 alusel kaitstavaks pidanud näiteks intellektuaalomandit, samuti õigust kasutada ja käsutada domeeni. Ka peetakse õigust ärisaladuse kaitsele kaitstavaks ettevõtlusvabaduse alusel (harta art 16, PS § 31).¹⁵⁰ Seega on eeltoodud seisukoha järgi ärisaladuse korral omandiõiguse olemasolu näitavaks asjaoluks väärtuse olemasolu *per se*. Viimane on igal juhul teabe vastavusel ärisaladuse tunnustele olemas ning kuna eelkäsitletud õigusaktide omandiõiguse mõiste hõlmab ka Eesti deliktiõiguse mõistes omandiga sarnased õigused, tuleb rakendada VÕS § 1045 lg 1 punkti 5 ning eespool käsitletud alusetust rikastumisest tulenevaid nõudeid.

2.3.2 Ärisaladus kui absoluutne õigus

Kuna eelnevast tulnevalt on omandisarnaste õigustena kaitstavad absoluutsed õigushüved, tuleb analüüsida, kas ärisaladus on absoluutne õigus. Ärisaladuse omandiga sarnase õigusena käsitlemise ning absoluutsuse hindamisel on oluline hinnata ärisaladuse kaitse regulatsiooni eesmärkide sarnasusi ja erinevusi klassikaliste intellektuaalse omandi liikidega. Kaks eespool käsitletud olulist üldist sarnasust seisnevad esiteks innovatsiooni ja leiutamise soodustamises ning teiseks selle protsessi tulemi avalikkusele pakkumises. Turule suunatud toote ainuõiguse välistamine viitab ärisaladuse kaitse eesmärkide erinevusele klassikalistest intellektuaalse omandi liikidest. Samas direktiivi eelnõu kohaselt peaks ärisaladuse kaitse laienema ka kolmandatele isikutele, kes ei ole ärisaladuse omaja konkurendid.¹⁵¹ Ärisaladuse kaitse regulatsiooni eesmärk on kaitsta selle omaniku ainuõigust kasutada teistele mitte teadaolevat informatsiooni, takistamata samas teistel ise legaalsete vahenditega samasuguse informatsioonini jõudmast ning seejärel kasutamast. Ainuõigust käsitletakse samas intellektuaalse omandi kaitse süsteemi tunnusena.¹⁵²

¹⁵⁰ C. Ginter, N. Parrest, M. A. Simovart (viide 38), lk 659.

¹⁵¹ Direktiivi eelnõu (viide 12), preambuli p 5, art 2 lg 3.

¹⁵² M. A. Lemley. The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights. – Stanford Law Review, vol. 61, no. 2 (november 2008), lk 329.

Õiguse absoluutsust iseloomustab selle kehtivus kõigi suhtes¹⁵³ (*erga omnes*). See tähendab õigust oma õigusi teostada ning nõuda kõikidelt isikutelt oma õiguse rikkumisest hoidumist ja rikkumise tagajärgede kõrvaldamist ehk õiguse omanik on õigustatud subjekt, samas kui kõik teised on kohustatud subjektideks.¹⁵⁴ Seega tuleb analüüsida kaitse kehtivust kõigi suhtes. Eelmises alapeatükis käsitletu kohaselt ei ole ärisaladuse kaitseobjektiks toode või teenus, vaid selleni jõudmiseks kasutatav teave, mille kaitsenormid peavad seega kehtima kõigi suhtes.

Kaitseobjektide erinevused intellektuaalse omandi liikide lõikes avalduvad liikide kaitsenorme võrreldes. PatS § 15 kohaselt patendiomaniku ainuõigus seisneb selles, et mitte keegi ei tohi patendi kehtivuse ajal patendiomaniku loata: valmistada, kasutada, levitada, müüa või pakkuda müügiks patendiga kaitstud tooteid või omandada (sh importides) neid tooteid eelnimetatud eesmärkidel; valmistada, müüa või pakkuda müügiks patendiga kaitstud toote olulisi komponente või omandada ja ekspordida neid toote valmistamiseks või koostamiseks, välja arvatud juhud, kui komponentideks on muud iseseisvad tooted; kasutada või pakkuda kolmandatele isikutele kasutamiseks patenditud meetodit; kasutada, levitada, müüa või pakkuda müügiks patenditud meetodil valmistatud toodet või omandada (sh importides) neid tooteid eelnimetatud eesmärkidel. Toote puhul, mille valmistamise meetod on patenditud, loetakse patendiomaniku loata samasuguse toote valmistamist, kasutamist, levitamist, müümist, müügiks pakkumist või eelnimetatud eesmärkidel omandamist (sh importides) patendiomaniku ainuõiguse rikkumiseks, kui ei tõendata, et samasugune toode on valmistatud teistsugusel meetodil.

Samasisuline ainuõigus on sätestatud kasuliku mudeli omanikule kasuliku mudeli seaduse¹⁵⁵ §-s 14. Samuti on tööstusdisaini kaitse seaduse¹⁵⁶ § 16 lg 1 kohaselt tööstusdisainilahenduse omanikul ainuõigus valmistada tööstusdisainilahenduse järgi tooteid, levitada, müüa, müügiks pakkuda või eelnimetatud eesmärkidel importida, ekspordida ja ladustada registreeritud tööstusdisainilahenduse järgi valmistatud tooteid.

Kuna eelnevalt käsitletu kohaselt on absoluutne õigus VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes intellektuaalse omandina ka autoriõigused, aitab autoriõiguse kaitseobjekt määrata intellektuaalse omandi kui omandisarnase õiguse kaitseobjektide ulatuse ja tunnused ning tagab nende võrreldavuse ärisaladusega. AutÕS § 4 lg 1 kohaselt tekib autoriõigus kirjandus-

¹⁵³ P. Pärna. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, Tallinn 2004, lk 32-33.

¹⁵⁴ S. Kärson. Õigused tagatise esemetena. – Juridica V/2009, lk 291; RKKKo 12.12.2008, 3-1-1-46-08, p 22; RKTko 25.06.1998, 3-2-1-84-98.

¹⁵⁵ Kasuliku mudeli seadus. – RT I 1994, 25, 407; RT I, 28.12.2011, 10.

¹⁵⁶ Tööstusdisaini kaitse seadus. – RT I 1997, 87, 1466; RT I, 28.12.2011, 45.

kunsti- ja teadusteostele ning lg 2 kohaselt loetakse autoriõiguse seaduse tähenduses teoseks mis tahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil. Teos on originaalne, kui see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus. Autoriõigus teosele tekib AutÕS § 7 lg 1 järgi teose loomisega. Teos loetakse sama paragrahvi teise lõike kohaselt looduks hetkel, kui see on väljendatud mingis objektiivses, tajumist ja reprodutseerimist või fikseerimist võimaldavas vormis. Tõendamiskoormus lasub kohtupraktika järgi autorsuse vaidlustajal.¹⁵⁷ Seega ei ole autoriõiguse korral põhimõtteliselt välistatud, et kaks isikut jõuavad teineteisest sõltumatult enda intellektuaalse loomingu tulemusena sama tulemuseni, saades kaitseobjektiks sarnaselt esimesega,¹⁵⁸ samas kui näiteks patendi korral on eraldiseisvalt patendiga kaitstud objektini jõudmisel kaitse üldiselt välistatud.

Võrreldes ärisaladusega kaitstakse seega nii patendi, kasuliku mudeli kui tööstusdisainilahenduse korral samuti kaitseobjekti õigustamatu kasutamise eest, kuid kaitseobjekt erineb. Esimeste kaitsenormid tagavad kaitse ka teise isiku poolt iseseisvalt hiljem välja töötatud, kuid juba kaitset omava objekti valmistamise, kasutamise, müümise jms eest. Samas on autoriõiguse korral põhimõtteliselt võimalik sarnaselt ärisaladusele teise isiku poolt hilisem iseseisev kaitseobjektini jõudmine ning samaväärse vastava kaitse saamine. Turustatud objektile ärisaladuse instituudiga kaitset ei tagata, kui ei ole toimunud ärisaladuse õigustamatut omandamist, samuti on võimalik, et teine isik jõuab iseseisvalt kaitseobjektini. Samas on see võimalik ka autoriõiguse kaitseobjekti korral, kuid ei kahelda autoriõiguste positsioonis intellektuaalse omandi süsteemis. Ehk selline olukord ei tähenda automaatselt intellektuaalse omandi liikide või VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes omandisarnaste õiguste hulgast välja arvamist.

Absoluutseid õigusi iseloomustab *numerus claususe* printsiip, mis tähendab, et absoluutsete õiguste piirid on õigusaktides sätestatud ja neid ei saa pooled kokkuleppega juurde luua ega muuta.¹⁵⁹ Esimeses peatükis käsitletu kohaselt on ärisaladuse tunnused – salajasus, väärtus ning valdaja pingutused salajasuse hoidmiseks – fikseeritud ning kohtud on nende objektiivset täitmist samuti praktikas hinnanud olenemata pooltevaheliste kokkulepete olemasolust. Kuna ärisaladuse tunnused on kindlaks määratud objektiivsete tunnuste alusel, ei tekita kokkulepe

¹⁵⁷ RKTko 28.04.2010, 3-2-1-27-10, p 14 ja 15.

¹⁵⁸ M. A. Lemley 2008 (viide 152), lk 330.

¹⁵⁹ P. Pärna 2004 (viide 153), lk 33.

seega iseenesest objektiivsetele tunnustele vastavat ärisaladust ning sellest tulenevaid õigusi. Poolte kokkulepe konkreetse objekti ärisaladusena käsitlemise kohta võib esimese peatüki neljanda alapeatüki kohaselt näidata vaid teabe valdaja pingutust ärisaladuse kaitseks ehk võib olla üheks indikaatoriks ühe objektiivse eelduse täitmise kohta. Lepingu poolte vahel võib kokkulepe relatiivseid õiguseid tekitada, kuid kohustused kõigile isikutele tekivad vaid ärisaladuse objektiivsete tunnuste olemasolul. Seega vastab ärisaladus *numerus claususe* printsiibile.

Õigused saavad olla absoluutsed ehk kehtida kõigi suhtes vaid siis, kui nad on kõigile äratuntavad – asjade korral on avalikkust tagavateks vahenditeks valdus või registrikanne.¹⁶⁰ Ärisaladuse tunnustest tulenevalt ei ole ärisaladuse sisu iseenesest avalikkusele nähtav. Samuti puudub registrikanne, kuid ärisaladusena kaitstav teave on samas õigustatud isiku valduses. Tulenevalt tunnustest peab valdaja olema teabe salastatuse hoidmisel aktiivne, vastasel juhul ei ole tegemist ärisaladuse tunnustele vastava teabega. Riigikohtu praktikast tulenevalt täidab kaitsekohustus ärisaladusest teavitamise funktsiooni.¹⁶¹ Seega on valdaja tegevus suunatud äratuntavuse tagamiseks ehk varjamine ja sellega kaasnev tõke on lisaks valdusele vahendiks, millega tehakse teistele nähtavaks õiguse olemasolu.

Samuti ei ole ärisaladuse kaitse absoluutsuse vastane argument näiteks kaitseobjekti üldsusele kättesaadavaks muutmisel selle kasutamise keelamise õiguse puudumine (nagu see on nt patendi korral), kuna sellisel juhul ei ole objekti ärisaladusena käsitlemise kriteeriumid täidetud ning avalikustamise momendist ei saa kaitseobjektist kui sellisest enam rääkida. Seega ei saa kaitseobjekti salastatuse kriteeriumile tuginevalt eitada ärisaladuse absoluutset iseloomu. Vastupidi – kuni kaitseobjekt vastab ärisaladuse tunnustele, peab TRIPS-lepingu kohaselt tema õigustamatu kasutamine olema välistatud. Isikul on eeltoodut arvestades valikuvõimalus objekti kaitsmise kõige mõistlikuma vormi osas, mis oleneb vastava tegevusala valdkonna spetsiifikast ja majanduslikest kaalutlustest ning seetõttu tihti valdkonniti erineb.¹⁶²

¹⁶⁰ P. Pärna 2004 (viide 153), lk 34.

¹⁶¹ RKKKo 08.06.2009, 3-1-1-46-09, p 10.2; RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08, p 20 ja 21.

¹⁶² D. Encaoua, Y. Lefouili. Choosing Intellectual Protection: Imitation, Patent Strength and Licensing. – *Annales d'Économie et de Statistique*, No. 79/80, (juuli-detsember 2005), lk 242; V. Denicolò. Do Patents Over-Compensate Innovators? – *Economic Policy*, vol. 22, no. 52 (oktoober 2007), lk 704; A. M. Joshi, A. Nerkar. When Do Strategic Alliances Inhibit Innovation By Firms? Evidence From Patent Pools In The Global Optical Disc Industry – *Strategic Management Journal*, vol 32, no. 11 2011, lk 1141-1142; M. Abramowicz. The Uneasy Case for Patent Races over Auctions – *Stanford Law Review*, vol. 60, no. 3 (detsember 2007), pp. 803-862, lk 833.

Niisiis ei väljendu ärisaladuse omaja õiguste absoluutsus õiguses nõuda igal juhul kaitseobjektiga samasuguse või sarnase objekti ehk teabe kasutamisest hoidumist, vaid absoluutses õiguses nõuda igal juhul kõigilt tema valduses oleva kaitseobjekti õigustamatust omandamisest ning kasutamisest hoidumist. Seega sarnaneb ärisaladus selles aspektis omandiga ja valdusega, mille korral omanikul ja valdajal on nõuded seonduvalt vaid tema enda oma või tema enda valduses oleva asjaga.

VÕS § 1045 allikaks peetakse tinglikult BGB¹⁶³ §-e 823 ja 826 ning tervikuna Saksa õigusteoorias väljakujunenud seisukohti õigusvastaste tegude ning deliktiõiguslikult kaitstavate õigushüvede kohta.¹⁶⁴ Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgses lähtematerjalis on leitud, et Saksa kohtupraktika ning õiguskirjanduse seisukoha järgi, kui ärisaladust käsitleda osana isiku õigusest tegeleda ettevõtlusega, siis kujutab ärisaladuse rikkumine endast ettevõtlusvabaduse kui absoluutse õiguse rikkumist, ning seetõttu on võimalik kahju hüvitamise nõue esitada BGB § 823 lg 1 alusel, ärisaladuse rikkumise korral võib tugineda ka alusetu rikastumise õigusele (BGB § 812 lg 1, 1.lause, 2.alt), ning rikkumisega saadud tulu on rikkujalt võimalik välja nõuda käsundita asjaajamise sätete (BGB §§ 687 lg 2; 681; 667) alusel.¹⁶⁵ Kuna VÕS § 1045 allikaks on tervikuna Saksa õigusteoorias väljakujunenud seisukohad, hõlmab see järelikult ka ärisaladuse kaitse. Kuna ärisaladuse rikkumist käsitletakse Saksa õiguse kohaselt absoluutse õiguse rikkumisena, on selle eeskujul kasutades ärisaladuse rikkumine ka VÕS § 1045 mõistes analoogiliselt absoluutse õiguse rikkumine.

2.3.3 Ärisaladus õiguskäibe objektina

Varalised õigused on reeglina üleantavad ühelt isikult teisele, erandiks teatud isikliku iseloomuga õiguste üleantavuse piirangud. Üleantavus on omane eelkõige omandiõigusele.¹⁶⁶ Võõrandatavus ehk õiguskäibe objektiks olemine näitab seega konkreetse õiguse sarnasust

¹⁶³ Bürgerliches Gesetzbuch (Saksa tsiviilseadustik). – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (03.03.2014).

¹⁶⁴ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 641.

¹⁶⁵ A. Värvi 2013 (viide 22), lk 54-55, tuginedes viidetele nr 65 (Mes, P., Arbeitsplatzwechsel und Geheimnisschutz, GRUR 1979, 584 (590); Harte/Henning/Harte-Bavendamm, UWG2, § 17 Rn 50), 66 (BGHZ 16, 172, 175 = NJW 1955, 628, 629; BGH GRUR 63, 367, 369) ja 67 (Piper/Ohly/Sosnitza/Ohly, UWG5, Vor §§ 17 bis 19, Rn 50).

¹⁶⁶ P. Pärna 2004 (viide 153), lk 35.

omandiga ning on nii VÕS § 1045 lg 1 p 5 kui alusetust rikastumisest tulenevate nõuete rakendamise argumendiks.

Intellektuaalse omandi süsteemis on tööstusomandi seadustest tulenevalt looja varalised õigused on üleantavad.¹⁶⁷ Ärisaladuse regulatsiooni üks väljakujunemise ja rakendamise põhjuseid ongi sellega kaitstava objekti õiguskäibe võimaldamine – ilma kaitseregulatsiooni olemasoluta ei ole võimalik potentsiaalsele tehingupartnerile pakutavat infot avaldada.¹⁶⁸ Ameerika Ühendriikide õiguskirjanduse ning kohtupraktika kohaselt on ärisaladus omandiõigus ning ärisaladuse omajal on samasugune õigus ärisaladus võõrandada nagu näiteks patendiomanikulgi.¹⁶⁹

Võõrandatavuse põhimõttega seondub otseselt esimeses peatükis käsitletud ärisaladuse väärtuse tunnus: ärisaladusena on kaitstav vaid just nimelt kaubanduslikku väärtust omav teave ehk teise isiku jaoks omab kaitstav objekt väärtust siis, kui ta saab seda õiguspäraselt omandada ja kasutada.¹⁷⁰ Ärisaladuse üleminek on võimalik ärisaladusena kaitstava teabe tehingulise üleandmisega, samas peab teave jätkuva kaitse saamiseks vastama ka pärast üleandmist kõigile ärisaladuse tunnustele. Vastasel juhul ei ole tegemist enam ärisaladusega, kuid sellise võimaluse olemasolu ei ole iseenesest tehingulist üleandmist välistav asjaolu. Seega kuna kaitstav teave ei omaks selle õiguspärase üleandmiseta teiste isikute jaoks väärtust, ei vastaks sellest tulenevalt selline teave ärisaladuse väärtuse kriteeriumile.

Kogu seni käsitletud kohtupraktikast on näha kohtute eeldus töötaja tegevuse tulemusel tekkinud ärisaladuse omandiõiguse kuulumise kohta tööandjale. Muuhulgas on Eesti kohtupraktikas tööandja minimaalse kohustusena käsitletud töötajate teavitamist ärisaladuseks peetavast teabest.¹⁷¹ Kuna ärisaladusena on kaitstav vaid kindlatele tunnustele vastav teave,¹⁷² tuleks sellest lähtuda ka hindamaks võimalikku omandiõiguse olemasolu töötajal. Muuhulgas tähendaks see saladuse hoidmiseks pingutuste tegemist, mis töötaja enda huvide kaitse eesmärgi korral tähendaks teabe varjamist ka tööandja eest. Samuti on väljendatud seisukohta ärisaladuse käsitlemiseks sellise intellektuaalse omandi liigina, mis sarnaselt kaubanduslikele

¹⁶⁷ T. Hoffmann, A. Kelli, A. Värvi. Abstraktsioonipõhimõtte Eesti ja Saksa intellektuaalse omandi õiguses. – *Juridica* VII/2012, lk 535.

¹⁶⁸ M. A. Lemley 2008 (viide 152), lk 313 ja 336-337.

¹⁶⁹ A. A. Levasseur. *The Boundaries of Property Rights: La Notion De Biens.* – *The American Journal of Comparative Law*, vol. 54, *American Law in the 21st Century: U.S. National Reports to the XVIIth International Congress of Comparative Law* (Fall, 2006), lk 157-158. Vt ka töö lk 32.

¹⁷⁰ Vt lk 19 ja 20.

¹⁷¹ RKKKo 08.06.2009, 3-1-1-46-09, p 10.2.

¹⁷² Vt alapeatükk 1.3.

tähistele ei nõua füüsilisest isikust autorit.¹⁷³ Samuti on töösuhtes relevantset konfidentsiaalset teavet käsitlevad sätted (eelkõige TLS § 6 lg 3 ja § 22 lg 1, VÕS § 625) tööandja huvidest lähtuvad. Viidatud sätted kehtestavad tööandja vabaduse määrata teabe, mille kohta kehtib töötajal tootmis- või ärisaladuse hoidmise kohustus. Seega nähtub seadusandja tahtest selgelt käsitus ärisaladusest kui ettevõtteskesksest regulatsioonist. Kuna ärisaladuse regulatsioon on oma olemuselt ettevõtjakeskne ja ettevõtja huvide kaitse regulatsiooni rakendamine ei ole sisuliselt võimalik varaliste õiguste üleminekuta töövõtjalt töötajale, samuti on ärisaladuse tunnustele vastav teave tehinguliselt üleantav, on ärisaladus õiguskäibe objektiks sarnaselt teistele omandisarnastele õigustele.

Omandiga sarnased õigused on õiguskäibe objektina kaitstud ka rahvusvahelisel tasandil. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimese protokollis¹⁷⁴ art 1 lg 1 kohaselt on igal füüsilisel või juriidilisel isikul õigus oma omandit segamatult kasutada ning kelleltki ei või võtta tema omandit muidu, kui üldistes huvides ja seaduses ettenähtud tingimustel ning rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtteid järgides. EIÕK on öelnud, et *omand* omab esimese artikli mõistes laiemat tähendust, kui kehaliste asjade omamine ning tähendab omandiõigust laiemalt, hõlmates muuhulgas ka intellektuaalset omandit kui sellist.¹⁷⁵ Järelikult hõlmab protokollis art 1 nii omandit kui omandiga sarnaseid õiguseid, mh intellektuaalset omandit, samas kui Eesti siseriiklikus deliktiõiguses eristatakse omandit ja sellega sarnaseid õiguseid. Intellektuaalne omand on hõlmatud nii viidatud konventsiooni kui Eesti deliktiõigusega. Kui intellektuaalse omandiga on omakorda hõlmatud ka ärisaladus, langeb viimane seega nii konventsiooni art 1 lg 1 kaitsealasse, kui oleks käsitletav õigusvastase teona VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes. Kuna VÕS § 1045 lg 1 p 5 ei hõlma eespool käsitletu kohaselt omandisarnaste õigustena vaid intellektuaalset omandit, võib ärisaladus olla omandiga sarnane õigus olenemata tema *expressis verbis* tunnustamisest intellektuaalse omandina.

2.3.4 Ärisaladuse vastavus intellektuaalse omandi legaaldefiniitsioonile

Ärisaladuse intellektuaalse omandina käsitlemise võimalikkuse hindamisel tuleb silmas pidada, et intellektuaalne omand ei ole lihtsasti kirjeldatav monoliitne doktriin, vaid hõlmab

¹⁷³ T. Kalmet. Tööstusomandi õiguse kodifitseerimise väljavaated. – *Juridica* VII/2012, lk 487.

¹⁷⁴ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokollid. – RT II 2010, 14, 55.

¹⁷⁵ EIK 11.01.2007, 73049/01, *Anheuser-Busch Inc. vs. Portugal*, p 64 – 72.

endas mitmeid institute sarnaselt nt asjaõigusega.¹⁷⁶ Nagu korduvalt mainitud, ei ole ärisaladuse intellektuaalse omandina käsitlemise kohta ühtset seisukohta. Samuti on ärisaladus osades Euroopa Liidu liikmesriikides *expressis verbis* intellektuaalse omandi alaliik, samas teistes mitte.¹⁷⁷ Intellektuaalse omandi rahvusvaheliselt tunnustatud legaaldefiniitsioon tuleneb 1967. aasta WIPO asutamise konventsiooni¹⁷⁸ artiklist 2, mille kohaselt intellektuaalne omand sisaldab õigusi seoses kirjandus- ja kunstiteoste ning teadustöödega, esituskunstnike poolt teoste esitamisega, fonogrammidega, raadio- ja televisiooniülekannetega, leiutistega kõigis inimtegevuse valdkondades, teaduslike avastustega, tööstusnäidistega, kaubamärkidega, teenindustunnustega, kaubanduslike nimede ja tähistega, kaitsega kõlvatu konkurentsi vastu ja kõiki teisi õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti alal. WIPO konventsioonis antud legaaldefiniitsioon on siduv ka Eestile.¹⁷⁹ Kuna intellektuaalne omand on omandisarnane õigus, näitab ärisaladuse vastavus intellektuaalse omandi definiitsioonile selle omandisarnast õiguslikku olemust.

Ärisaladust ei ole otsesõnu intellektuaalse omandi liigina WIPO konventsioonis sätestatud. Seega tuleb analüüsida ärisaladusena kaitstava teabe võimalikku vastavust WIPO konventsioonis sätestatud intellektuaalse omandi legaaldefiniitsioonile. See on võimalik läbi esimeses peatükis käsitletud ärisaladuse tunnuste kokkulangemise hindamise intellektuaalse omandi legaaldefiniitsioonis tooduga.

Esmalt tuleb hinnata WIPO konventsiooni artiklis 2 toodud nimekirja iseloomu. Esiteks - artikli viimane osa – intellektuaalne omand sisaldab kõiki õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse ja teaduse alal – on üsna laialt tõlgendatav. Samuti on varasemalt tunnustatud WIPO konventsiooni artiklis 2 ning TRIPS-lepingus otsesõnu nimetamata intellektuaalse omandi liike, nt on tunnustatud iseseisva intellektuaalse omandi liigina ärinimesid.¹⁸⁰ Ka artikli sõnastusest tuleneb selgelt, et tegemist on indikatiivse, mitte

¹⁷⁶ M. A. Carrier. Cabining Intellectual Property through a Property Paradigm. – Duke Law Journal, vol. 54, no. 1 (oktoober 2004), lk 6.

¹⁷⁷ Study (viide 3), lk 23.

¹⁷⁸ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon. – RT II 1993, 25, 55.

¹⁷⁹ A. Kelli. Intellektuaalse omandi kodifitseerimine: vajadused, võimalused ja töökorraldus – Juridica VII/2012, lk 482.

¹⁸⁰ L. Margus. Ärinime ja kaubamärgi seosed kaitstava objekti, kaitse saamise ning õiguste teostamise kontekstis. Magistritöö 2013, juhendaja A. Kelli, lk 8-9 ning joonealune viide nr 22 - World Trade Organization. United States – Section 211 Omnibus Appropriations Act of 1998. Report of the Appellate Body. 2 January 2002, lk 102. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/ab_reports_e.htm (27.03.2014).

ammendava kataloogiga¹⁸¹ – näiteks esineb seal leiutis üldiselt, kuid mitte nt otsesõnu patent kui instituut. Samuti käsitletakse ja nimetatakse WIPO ametlikus ajakirjas ärisaladust järjepidevalt intellektuaalse omandina.¹⁸² Seega tuleb artiklis toodud intellektuaalse omandi loetelu käsitleda indikatiivsena.

Vastupidiselt WIPO konventsioonile on TRIPS-lepingus konfidentsiaalne teave sätestatud esimese artikli teise lõike ning II jao 7. osa kohaselt iseseisva intellektuaalomandi kategooriana.¹⁸³ Eespool käsitletud seisukoha kohta, et TRIPS-leping sätestab ärisaladuse väärkasutuse kõlvatu konkurentsi vormina¹⁸⁴ tuleb märkida, et ärisaladus ja selle hoidmise vajalikkus ongi seotud erinevate õigusharudega,¹⁸⁵ ning see ei välista ärisaladuse tunnuste vastavust intellektuaalse omandi tunnustele. Samuti nimetatakse Eesti õiguskirjanduses ärisaladust kõrvuti traditsiooniliste intellektuaalse omandi liikidega ning käsitletakse sellisena.¹⁸⁶ TRIPS lepingu art 1 lg 2 sätestab sõnaselgelt avalikustamata teabe iseseisva intellektuaalomandi kategooriana.

Intellektuaalne omand peab definitsiooni kohaselt tulenema intellektuaalsest pingutusest. Teabe kogumine, süstematiseerimine ning eriti rakendamine eeldavad kõik intellektuaalset pingutust, ilma milleta ei ole võimalik ärisaladuse tunnustele vastata. Teabe väärtus teiste isikute jaoks seisnebki muuhulgas selle eesmärgipärase kasutamise võimalikkuses. Väärtust omava teabe saamiseks tuleb sooritada üldjuhul intellektuaalne pingutus. Samas võib tegemist olla täiesti juhuslikult tekkinud kaitstava objektiga, mille korral saab paralleele tuua ka juhusliku leiutisega: kui leiutise kaitse saamiseks tuleks seda objekti ja kaitse võimalikkust teadvustada ning taodelda kaitset näiteks patendi näol, siis ärisaladuse korral tuleb samuti

¹⁸¹ M. Lachs. Thoughts on Science, Technology and World Law. – The American Journal of International Law, vol. 86, no. 4 (oktoober 1992), lk 692 ning joonealune viide nr 108: A. Bogsch. Centenary of the Paris Convention : the first hundred years of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property. – Industrial property: monthly review of the World Intellectual Property Organization Industrial property, vol. 22, lk 187.

¹⁸² Nt J. Pooley - Trade Secrets: the other IP right – WIPO Magazine 2013/03, lk 2-4; J. Brant. Green Technology Diffusion: Insights from industry – WIPO Magazine 2014/01 lk 10; P. Zuniga, S. Wunsch-Vincent. Harnessing the benefits of publicly-funded research – WIPO Magazine 2012/3, lk 36.

¹⁸³ B. B. Allred, W. G. Park. Patent Rights and Innovative Activity: Evidence from National and Firm-Level Data – Journal of International Business Studies, vol. 38, no. 6 (november 2007), lk 880.

¹⁸⁴ Vt lk 30 ja A. Kelli *et al* 2010 (viide 1), lk 316-317.

¹⁸⁵ C. Ginter, N. Parrest, M. A. Simovart (viide 38), lk 661.

¹⁸⁶ Nt M. Rosentau. Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori varalised õigused. – Juridica X/2010, lk 763; T. Mets, A. Kelli. The Impact of Intellectual Property Reward Regime on the Competitiveness of Innovative SMEs – The Scientific Journal of Riga Technical University: Economics and Business, 24 (2013), lk 100; T. Kalmet (viide 173), lk 487; M. Piirman-Sarapuu. Tüvirakkudega seotud leiutiste patentimise küsimusi – JuridicaVII/2012 lk 559; A. Kelli. Improvement of the Intellectual Property System as a Measure to Enhance Innovation. – Juridica International XVI/2009, lk 121.

seada teadvustada ning ärisaladuse tunnustele vastamiseks alustada kaitsemeetmete rakendamist. Avalikkusele kergesti kättesaadav teave, ehk teave, mille hankimiseks ei ole vajalik mitte mingisugune arvestatav intellektuaalne pingutus, ei vasta ärisaladuse tunnustele. Samuti ei vasta ärisaladuse tunnustele väärtust mitte omav või kaitsmata teave. Seega on ärisaladuse tunnustele vastav teave intellektuaalsest tegevusest tulenev teave.

Intellektuaalse omandi legaalse definitsiooni kohaselt on kaitstavad nii leiutised kõigis inimtegevuse valdkondades kui kaitseobjektid tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti alal. Seda tuleb sarnaselt Pariisi konventsioonile¹⁸⁷ mõista laiendavas tähenduses, st sätte eesmärgiks on hõlmata kõik inimtegevuse valdkonnad, mitte kitsendada kaitse saamise võimalikkust tegevusteni neljas toodud valdkonnas.¹⁸⁸ Intellektuaalne omand sisaldab WIPO seletuse kohaselt üldises plaanis intellektuaalse tegevuse tulemit ehk teavet, mida kasutades saab valmistada piiramatut arvu ainelisi asju. Intellektuaalne omand ei ole mitte iga asi iseenesest, vaid teave, mis neis peegeldub.¹⁸⁹ Eespool käsitlemist leidnud ärisaladuse üks tunnustest on teabe kaubandusliku väärtuse tunnus, mille kohaselt peab teave omama objektiivset väärtust nii isiku enda kui teiste turul tegutsevate isikute jaoks. Kuna ärisaladusena kaitstav teave omab kaubanduslikku väärtust, vastab ärisaladuse tunnustele vastav teave ka WIPO konventsiooni legaalse definitsiooni valdkonnapõhisele kriteeriumile.

Intellektuaalse omandi liikide tunnustega seoses on A. Kelli Eesti intellektuaalse omandi regulatsiooni kodifitseerimise kontekstis leidnud, et oma ülesehituselt on intellektuaalse omandi liikidel rida sarnasusi: neil kõigil on oma kaitstav objekt, kaitse tekkimise eeldused, õiguste omajatele garanteeritavad spetsiifilised õigused ja nende õiguste piirangud, kaitsetähtaeg ning tsiviil-, haldus- ja karistusõiguslikud õiguskaitsemehhanismid. A. Kelli kohaselt peaks tööstusomandi seadustik hõlmama ka ärisaladuse.¹⁹⁰ Ärisaladuse reguleerimine kõrvuti teiste intellektuaalse omandi liikidega tööstusomandina näitab selgelt ärisaladuse sarnasust või vähemalt regulatsiooni ühtekuuluvust teiste intellektuaalse omandi liikidega

¹⁸⁷ Pariisi konventsiooni art 1 lg 3: „Tööstusomandit mõistetakse kõige laiemas tähenduses ja seda laiendatakse mitte ainult tööstusele ja kaubandusele, vaid ka põllumajandustootmisele ja maapõuevarade kaevandamisele ning kõigile toodetele – nii toodetavatele kui ka looduslikele, näiteks: veinid, teravili, tubakatooted, puuviljad, kariloomad, mineraalid, mineraalveed, õlu, lilled, jahu.“

¹⁸⁸ F. W. Grosheide. Intellectual Property and Human Rights: A Paradox. Edward Elgar Publishing 2010, lk 278-279.

¹⁸⁹ WIPO - Understanding Copyright and Related Rights. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.wipo.int/freepublications/en/intproperty/909/wipo_pub_909.html (02.04.2014).

¹⁹⁰ A. Kelli 2012 (viide 179), lk 482-483.

ning annaks selge aluse ärisaladuse rikkumise korral rakendada *expressis verbis* tööstusomandi korral rakendatavaid sätteid.¹⁹¹

Ärisaladuse kaitseobjekt on esimeses peatükis käsitletu kohaselt ärisaladuse tunnustele vastav igasugune teave. Selles osas erineb ärisaladus kitsamat kaitseobjekti omavast patendist ja kasulikust mudelist, mille kaitseobjekt on teatud tunnustele vastav leiutus,¹⁹² tööstusdisainilahendusest, mille kaitseobjekt on teatud tingimustele vastav toote tasapinnaline või ruumiline väliskujundus,¹⁹³ geograafilisest tähisest, mille kaitseobjektiks on teatud tunnustele vastav geograafilise ala nimi, sellega seotud sõna või muu sümbol,¹⁹⁴ kaubamärgist, mille kaitseobjekt on graafiliselt kujutatav tähis,¹⁹⁵ milleks võib olla ka teatud värv¹⁹⁶ ning mikrolülituse topoloogiast,¹⁹⁷ kuna ärisaladuse kaitseobjekt on äärmiselt lai. Kaitse tekkimise eeldused on vastavate tingimuste täitmine. Kaitse omajale on garanteeritud kaitse teabe õigusvastase kasutamise eest ning kaitse kaob näiteks teabe avalikustamisel, kuna sellisel juhul ei ole kaitstava teabe kriteeriumid täidetud ehk rääkida ei saa enam ärisaladusest. Samuti on ärisaladusel olemas hetkel Euroopa Liidu liikmesriikides erineva ulatusega õiguskaitsemehhanismid, mille ühtlustamine on direktiivi eelnõu ajendiks. Seega võib öelda, et ärisaladuse põhitunnused sarnanevad teiste intellektuaalse omandi liikide eespool kirjeldatud põhitunnustega.

Ärisaladuse piiritlemisel teistest intellektuaalse omandi liikidest tuleb tõdeda, et erinevate intellektuaalomandi liikide kaitsmise üldised aspektid varieeruvad. Näiteks kaubamärgi korral ei saa üldjuhul rääkida tootearenduse innovatiivsuse toetamisest, nagu see on patendi ja autoriõiguste korral.¹⁹⁸ Samuti on erinevad nii kaitse saamise, ulatuse kui kestuse regulatsioon erinevate intellektuaalomandi liikide korral. Just kaitse ulatus ning kaitse saamiseks formaalsuste puudumine mängivad rolli ärisaladuse olulisuses ettevõtete jaoks.¹⁹⁹

¹⁹¹ Selliseks normiks on näiteks VÕS § 1055 lg 3, mille rakendamise eelduseks on kahju õigusvastase tekkimise seisnemine autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandi rikkumises.

¹⁹² Vt eelkõige patendiseaduse § 1ja §-id 5-8 ning kasuliku mudeli seaduse § 1 ja §-id 5-7.

¹⁹³ Tööstusdisaini kaitse seaduse §-id 4-7.

¹⁹⁴ Geograafilise tähise kaitse seadus. – RT I 1999, 102, 907; RT I, 28.12.2011, 2. § 3 ja § 4.

¹⁹⁵ Kaubamärgiseaduse § 3 ja § 6.

¹⁹⁶ T. C. Jehoram *et al.* European Trademark Law: Community Trademark Law and Harmonized National Trademark Law. Kluwer Law International 2010, lk 162; Kaubamärgi kaitseobjekti kohta vt EK 12.12.2002, C-273/00, *Sieckmann vs Saksamaa*, p. 34 jj.

¹⁹⁷ Mikrolülituse topoloogia kaitse seadus. - RT I 1998, 108, 1783; RT I, 28.12.2011, 12. §-id 4-8.

¹⁹⁸ R. Peritz (viide 95), lk 161.

¹⁹⁹ A. Kelli *et al* 2010 (viide 1), lk 318.

Intellektuaalse omandi liikide põhimõtteliste erinevuste olemasolu näitab ilmekalt tööstusomandi ning autoriõiguste põhimõtteline erinevus: kas õiguskaitse saamiseks on teatud protseduuride järgimine, näiteks registreerimine, vajalik või mitte. Kui tööstusomand eeldab reeglina registreerimist, siis autoriõiguslik kaitse on formaalsustevaba ja õigused tekivad automaatselt teose loomisega.²⁰⁰ Kuigi tööstusomandi õiguste omandamisel on üldreeglik registreerimisnõue, esineb ka faktilisel alusel kaitse liike, mille näitena on üldtuntud kaubamärgi kõrval toodud ka ärisaladust.²⁰¹ Kuna ärisaladuse kaitse ei eelda registreerimismenetlust, erineb ta selles osas järelikult enamikust tööstusomandi liikidest, kuid see aspekt on samas sarnane autoriõigustele ning ei oleks erandiks ka tööstusomandi liikide hulgas. Seega on ärisaladuse salastatuse tunnus sarnane teiste liikide eritunnustega, mitte ei välista ärisaladuse käsitlemist intellektuaalse omandina või omandisarnase õigusena. Ärisaladus vastab oma olemuses seega intellektuaalse omandi tunnustele, omades seejuures sarnaselt igale teisele intellektuaalse omandi liigile eritunnuseid.

Nii patendiõigus (laiemalt tööstusomand) kui autoriõigus kaitsevad uue ja teistele (veel) mitte teada oleva teabe kasutusõigusõigust. Selline kaitse täidab kahte eesmärki. Esiteks toetab see, nagu ka ärisaladuse kaitse regulatsioon, innovatsiooni ja tootearendust selle läbi, et teeb tootearendusse investeerimise majanduslikult mõttekaks. Kuna ärisaladus annab teistele mitte teada oleva teabe omajale hoovad kaitseks selle õigustamatu kasutamise eest ning selle kasutamisel tulu teenimiseks on ärisaladus patendi ning autoriõigusega selles aspektis sarnane. Innovatsiooni edendamise rolli kannab ka ärisaladuse kaitse lai ulatus. Teisest aspektist võimaldab ärisaladuse kaitse regulatsioon kaitstava teabe kasutamisel valminud toodet või teenust pakkuda avalikkusele ning seda kasutades teenida suuremat tulu.²⁰²

Seega võimaldab ärisaladus sarnaselt patendi ning autoriõigustega ühiskonnal tarbida selle abil valmistatud või selle abil pakutavat teenust. Esmapilgul võib salastatuse komponendi olemasolu viidata negatiivsele efektile ühiskonna jaoks, kuid regulatiivse raamistiku olemasolu teeb antud instituudi kasutamisel võimalikuks nii suured tootmismahud kui töötajate vaba liikumise.²⁰³ Eelnevast tulenevalt sarnaneb ärisaladuse regulatsiooni laiemad eesmärgid patendiõiguse eesmärkidega.

²⁰⁰ A. Kelli 2012 (viide 179), lk 482; Vt ka autoriõiguse seaduse § 7 ja § 8, patendiseaduse § 5 lg 2, kasuliku mudeli seaduse § 5 lg 3, tööstusdisaini kaitse seaduse § 5 lg 2, geograafilise tähise kaitse seaduse § 5 lg 1.

²⁰¹ T. Kalmet (viide 173), lk 489.

²⁰² M. A. Lemley 2008 (viide 152), lk 331-332.

²⁰³ M. A. Lemley 2008 (viide 152), lk 333-334.

Ärisaladuse kaitsmise praktilise küljega seoses tuleb märkida, et riikides, kus ärisaladuse kaitse mehhanismid on sarnased n-ö klassikaliste intellektuaalomandi õiguste kaitse mehhanismidele, on Euroopa Komisjoni uuringu kohaselt näha kohtute kalduvust neid mehhanisme mitte rakendada, kui samaaegselt ei ole toime pandud ka mõne klassikalise intellektuaalomandi õiguse rikkumist.²⁰⁴ See näitab ilmekalt, et ärisaladuse laiapõhjaline teadvustamine intellektuaalse omandi liigina mängib olulist rolli ka kohtutepoolses õiguse tõlgendamises.

Teatud mõttes saab ärisaladust ning patendiõigust vaadelda ka konkureerivate instituutidena, kus ärisaladus annab patentist lihtsama võimaluse kaitsta oma teavet ning leiutisi.²⁰⁵ Samuti kaitsevad nii patent kui ärisaladus ettevõtte kõige tundlikumat teavet.²⁰⁶ Ärisaladus omab samas patendi ees olulisi eeliseid oma ulatuse ning registreerimiskohustuse puudumise näol. Ärisaladus tagab ka kohese kaitse ning registreerimismenetluseks kuluva ressursi kokkuhoiu.²⁰⁷ Patendi instituudist laiemalt vaadates on WIPO konventsiooni intellektuaalse omandi definitsioonist ning ärisaladuse definitsioonist tulenevalt ärisaladusena kaitstavad teisedki WIPO konventsiooni loetelus toodud kaitseobjektid, nagu mittepatenditavad leiutised, tööstusnäidised ning ka teadustööd, kui neid kasutades on võimalik midagi tootes tulu teenida ning kui need kaitseobjektid vastavad ärisaladuse tunnustele. Praktikas on trend nn väikseid leiutisi pigem kaitsta patentiga ning nn suured leiutised kaitsta ärisaladusega, kuna avalikustamisega kaasnev teiste isikute õiguspärase või mitteõiguspärase käitumisega kaasnev majanduslik ning oma õiguste kaitsmisega kaasnev kulu kaaluvad tihti üles sellest saadava tulu.²⁰⁸

Kokkuvõttes vastab ärisaladus väärtust omava intellektuaalse tegevuse tulemusena WIPO konventsiooni intellektuaalse omandi definitsioonile. Sarnaselt teistele intellektuaalse omandi liikidele omab ärisaladus eritunnuseid, millest tõuseb esile salastatuse kriteerium kui erisus kõigist teistest intellektuaalse omandi liikidest. Samuti on TRIPS-lepingu art 1 lg 2 kohaselt tegemist intellektuaalse omandi liigiga.

²⁰⁴ Study (viide 3), lk 6.

²⁰⁵ E. A. Rowe (viide 63), lk 4.

²⁰⁶ P. W. Reidl (viide 62), lk 10.

²⁰⁷ M. A. Lemley 2008 (viide 152), lk 331.

²⁰⁸ D. Encaoua, Y. Lefouili (viide 162), lk 241.

Vahekokkuvõte ärisaladuse olemusest

Ärisaladust iseloomustab sarnaselt teistele omandiga sarnastele õigustele mittekehalisus. Ärisaladuse kaitseobjektiks on salajane teave, mille omaja on õigustatud subjekt kõigi teiste suhtes, st kõik on kohustatud ärisaladuse rikkumisest hoiduma. Objekttiivsetele kriteeriumitele vastavat ärisaladust ei ole võimalik kokkuleppega juurde tekkida, mistõttu ärisaladus vastab *numerus claususe* printsiibile. Kuigi ärisaladuse sisu ei ole avalikkusele nähtav, täidab selle kaitsekohustus ärisaladusest teavitamise ehk nähtavaks tegemise funktsiooni, st ärisaladus on vaatamata oma sisu varjatusele läbi tõkke sarnaselt teistele omandisarnastele õigustele teistele nähtav. Seejuures ei väljendu ärisaladuse omaja õiguste absoluutsus õiguses nõuda kõigilt ärisaladuse kaitseobjektiga samasuguse või sarnase objekti ehk teabe kasutamisest hoidumist, vaid õiguses nõuda kõigilt tema valduses oleva kaitstava objekti ehk teabe õigustamatust omandamisest ning kasutamisest hoidumist, sarnanedes omandi kaitsele asjaõiguses. Seega on ärisaladus absoluutne õigus.

Ärisaladus on võõrandatav, st sarnaselt teistele omandisarnastele õigustele on tegemist õiguskäibe objektiga. Ärisaladuse üks tunnus on väärtuse olemasolu teiste isikute jaoks peale omaja ehk väline väärtus. Väline väärtus eksisteerib vaid võimaluse korral ärisaladust õiguspäraselt omandada ning sellest kasu saada, mistõttu on ärisaladuse väärtuse tunnusele vastav teave igal juhul õiguskäibe objektiks. Kui teave ei vasta õiguskäibeobjektsuse kriteeriumile, ei vasta ta ka ärisaladuse tunnustele.

Kaubanduslikku väärtust omava intellektuaalse pingutuse tulemina vastab ärisaladus ka WIPO konventsiooni intellektuaalse omandi legaaldefiniitsiooni tunnustele, omades sarnaselt teistele intellektuaalse omandi liikidele teatud eritunnuseid ning on TRIPS-lepingus tunnustatud iseseisva intellektuaalse omandi kategooriana. Seega on ärisaladus omandisarnane õigus, mis omakorda võimaldab kohaldada lisaks deliktiõiguslikule kahju hüvitamise nõudele ka alusetust rikastumisest tulenevaid nõudeid.

3. Õiguskaitsevahendid ärisaladuse rikkumise korral lepinguvälises võlasuhtes

3.1 Õiguskaitsevahendite rakendatavus

Esimeses peatükis käsitletu kohaselt on Eesti kohtud ärisaladuse rikkumise korral lähtunud TRIPS-lepingu definitsioonist ning asunud seisukohale, et õiguskaitsevahendite kasutamine on võimalik juhul, kui kasutati õigustamatult TRIPS-lepingule vastavat teavet. Teises peatükis käsitletu kohaselt on ärisaladuse korral tegemist omandisaranse õigusega ehk deliktiõiguslikult kaitstava õigushüvega, mille rikkumise korral rakenduvad järelikult ka teatud alusetust rikastumisest tulenevad nõuded. Rakenduvatest õiguskaitsevahenditest oleneb ärisaladuse omaja kui kahjustatud isiku nõude ulatus, seega tuleb analüüsida kuidas vastavad lepinguvälise võlasuhte õiguskaitsevahendid kohalduvad ning mil määral vastab nende rakendamise regulatsioon Euroopa Komisjoni direktiivi eelnõus sätestatud õiguskaitsevahendite rakendamise regulatsioonile.

Kuna eelnevalt käsitletu kohaselt on ärisaladuse regulatsioonide ühtlustamise ning direktiivi eelnõu ajendiks muuhulgas regulatsiooni ebatõhusus võrreldes Ameerika Ühendriikidega,²⁰⁹ siis võrdluseks on Ameerika Ühendriikides üldiselt ärisaladuse rikkumisel õigustatud isikul võimalik nõuda rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist, rikkumisega saadu väljaandmist ning ärisaladuse rikkumise lõpetamist.²¹⁰ Viimasel juhul on võimalik ka varasema olukorra taastamise eesmärgil keelata projektiga, milles on kasutatud rikkumisega saadud teavet, tegelemise ajutiselt, arvestades eeldatavat aega, mis kuluks rikkujal sama informatsioonini õiguspäraseks jõudmiseks.²¹¹

Ärisaladuse direktiivi eelnõu üldiseks eesmärgiks on parandada ärisaladuse kaitse vastase õiguskaitse tulemuslikkust siseturul, mis tähendab siseturul piisava ja võrreldava õiguskaitse taseme kehtestamist ärisaladuse omastamise korral.²¹² Seega on direktiivi eelnõu sisuliseks eesmärgiks samuti ainuõiguse tagamine ning tagamise mehhanismide ühtlustamine, mis ei piirdu vaid õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamisega. Direktiivi eelnõu kohaselt on sätestatud kindlad kriteeriumid ärisaladuse õigusvastasele omandamisele ning kasutamisele.

²⁰⁹ Nt direktiivi eelnõu seletuskiri (viide 12), lk 2.

²¹⁰ M. A. Lemley 2008 (viide 152), lk 319

²¹¹ *Ibid*, lk 319, joonealune viide nr 22.

²¹² Direktiivi eelnõu seletuskiri (viide 12), lk 5-6.

Direktiivi eelnõu täpsustab selliseid õigusvastaseid olukordasid, mille korral peab olema võimalik õiguskaitsevahendite kasutamine. Ärisaladuse omandamist ärisaladuse omaja nõusolekuta käsitatakse eelnõu kohaselt ebaseaduslikuna, ning õiguskaitsevahendite rakendamine peab olema võimalik,²¹³ kui see on toimunud tahtlikult või raske hooletuse tõttu järgmisel viisil:

- a) volitamata juurdepääs mis tahes dokumentidele või nende koopiatele, esemetele, materjalidele, ainetele või elektroonilistele failidele, mis on ärisaladuse omaja seadusliku kontrolli all ja mis sisaldavad ärisaladust või millest saab ärisaladuse tuletada;
- b) vargus;
- c) altkäemaksu andmine ja/või võtmine;
- d) petmine;
- e) konfidentsiaalsuslepingu või mis tahes saladuse hoidmise kohustuse rikkumine või rikkumisele ahvatlemine;
- f) igasugune käitumine, mida konkreetsete asjaolude korral käsitletakse ausa kaubandustavaga vastuolus olevana.²¹⁴

Eelnõu kohaselt on eristatud ärisaladuse õigusvastast omandamist kasutamisest ja avalikustamisest, kuid õiguskaitsevahendite kohaldamine peab olema art 3 lg 1 kohaselt tagatud mõlemal juhul. Ärisaladuse kasutamist või avalikustamist käsitatakse ebaseaduslikuna juhul, kui seda teeb ärisaladuse omaja nõusolekuta tahtlikult või raske hooletuse tõttu isik, kelle puhul leitakse, et ta vastab ühele kolmest tingimusest:

- a) ta on ärisaladuse omandanud ebaseaduslikult;
- b) ta rikub konfidentsiaalsuslepingut või mis tahes muud ärisaladuse hoidmise kohustust;
- c) ta rikub lepingulist või mis tahes muud ärisaladuse kasutamise piiramise kohustust.²¹⁵

Ärisaladuse kasutamist või avalikustamist tuleb käsitleda ebaseaduslikuna ka juhul, kui isik kasutamise või avalikustamise ajal teadis või pidi asjaolusid arvestades teadma, et ärisaladus

²¹³ Direktiivi eelnõu (viide 12), art 3 lg 1.

²¹⁴ *Ibid*, art 3 lg 2.

²¹⁵ *Ibid*, art 3 lg 3.

omandati teiselt isikult, kes kasutas ärisaladust või avalikustas selle ebaseaduslikult lõike 3 tähenduses. Õigusi rikkuvate kaupade teadlikku ja ettekatsetatud tootmist, pakkumist või turuletoomist või õigusi rikkuvate kaupade sellistel eesmärkidel importimist, eksportimist või ladustamist käsitatakse ärisaladuse ebaseadusliku kasutamisenä. ²¹⁶ Eelnevalt tulenevalt on tsiviilõiguslike õiguskaitsevahendite rakendamine võimalik vaid eelnevalt toodud ärisaladuse ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise juhtumitel.

Meetmete kohaldamisel tuleb arvestada ärisaladuse väärtust ja ärisaladuse kaitsmiseks võetud meetmeid, mida on mõlemat käsitletud töö esimeses peatükis, samuti rikkuja käitumist ärisaladuse omandamisel, avalikustamisel või kasutamisel, ärisaladuse ebaseadusliku avalikustamise või kasutamise mõju, poolte õigustatud huvisid ning mõju, mida meetmete määramine või tagasilükkamine võib avaldada pooltele, kolmandate isikute õigustatud huvidele, avalikule huvile ning põhiõiguste, sh sõna- ja teabevabaduse kaitsele. ²¹⁷

Ärisaladuse direktiivi kohaselt tagatakse kaitse ärisaladuse ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise eest. Ärisaladuse omandamist käsitletakse direktiivi eelnõu kohaselt seaduslikuna, kui see on omandatud järgmisel teel:

- a) iseseisev avastamine või loomine;
- b) sellise toote või eseme jälgimine, uurimine, demonteerimine või katsetamine, mis on tehtud üldsusele kättesaadavaks või mis on sellise teabe omandaja seaduslikus valduses;
- c) töötajate esindajate teavitamise ja nendega konsulteerimise õiguse teostamine kooskõlas liidu ja siseriikliku õiguse ja/või tavadega;
- d) igasugune muu tava, mis on konkreetsete asjaolude korral vastavuses ausa kaubandustavaga. ²¹⁸

Lisaks puudub õiguskaitsevahendite kohaldamise õigus juhul, kui avalikustamine toimus sõna- ja teabevahetuse seaduslikuks kasutamiseks, hageja üleastumise, väärteo või ebaseadusliku tegevuse paljastamise eesmärgil, tingimusel et ärisaladuse väidetav omandamine, kasutamine või avalikustamine oli selliseks paljastamiseks vajalik ja seega tegutses kostja avalikes huvides, ärisaladuse avalikustasid töötajad oma esindajatele nende

²¹⁶ Direktiivi eelnõu (viide 12), art 3 lg 4-5.

²¹⁷ *Ibid*, art 10 lg 2.

²¹⁸ *Ibid*, art 4 lg 1.

esindusülesannete seaduspärase täitmise osana, lepingus sätestamata kohustuse täitmiseks, seadusjärgse huvi kaitsmise eesmärgil.²¹⁹

Käsitletud tingimused reguleerivad eelnõu kohaselt seda, et iseseisev avastamine ja pöördprojekteerimine on seaduslikud teabe omandamise viisid²²⁰ ehk vaid seda, millise konkreetse isiku suhtes, kes valdab sarnast või samasisulist teavet, ei oleks direktiivis plaanitud õiguskaitsevahendite rakendumine võimalik. Seega ei tohi toodud tingimusi segamini ajada ärisaladuse tunnustega. Ärisaladusena käsitletav teave vastab esimeses peatükis käsitletu kohaselt objektiivsetele kriteeriumitele. Seega ka juhul, kui esineb mõni direktiivi eelnõus välja pakutud õiguskaitsevahendite kohaldamist välistav asjaolu, ei tähenda see automaatselt teabe ärisaladuse tingimustele mittevastavust ega igasuguse kaitse minetamist.

3.2 Kahju hüvitamine deliktiõiguse alusel

Nagu eelnevalt käsitletud, oleneb Eesti õiguses lepinguvälise võlasuhte korral kahju hüvitamise alus ärisaladuse olemusest. Kuna ärisaladus on, nagu teises peatükis leitud, olemuselt omandisarnane õigus, on ärisaladuse korral tegemist deliktiõiguslikult kaitstava õigushüvega.

Direktiivi eelnõu kohaselt peab olema võimalik nõuda kahju hüvitamist, mille suuruse määramisel tuleb arvestada muuhulgas ärisaladuse õigustamatu kasutamisega tekkinud negatiivseid majanduslikke tagajärgi ärisaladuse omajale, sh kannatanu saamata jäänud tulu, rikkuja teenitud mis tahes ebaõiglast tulu ja asjakohastel juhtudel muid kui majanduslikke tegureid, nagu ärisaladuse ebaseadusliku omandamise, kasutamise või avalikustamise tõttu ärisaladuse omajale põhjustatud moraalne kahju.²²¹ Kahjutasu võiks määrata ka lähtuvalt litsentsitasude või tasude summast, mis oleks kuulunud maksmisele juhul, kui rikkuja oleks taotlenud kõnealuse ärisaladuse kasutamiseks luba, nagu see on ette nähtud ka

²¹⁹ Direktiivi eelnõu (viide 12), art 4 lg 2.

²²⁰ Direktiivi eelnõu seletuskiri (*Ibid*), lk 7.

²²¹ Direktiivi eelnõu (*Ibid*), art 13 lg 1 ja lg 2.

intellektuaalomandiõiguste rikkumise korral.²²² Samuti on võimalik kahju hüvitamine Ameerika Ühendriikides õiguse kohaselt.²²³

Kuna teises peatükis käsitletu kohaselt on tegemist omandisarnase õigusega, kuulub ärisaladuse rikkumisel Eestis kohaldamisele VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 5, mis võimaldab nõuda omandisarnase õiguse õigusvastase rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Ka Eesti õigusteadlaste poolt on väljendatud seisukohta, mille järgi rakenduvad lepinguvälise suhte korral ärisaladuse rikkumisel kahju hüvitamise alustena VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 5.²²⁴

Riigikohus on leidnud, et kahjunõude ulatust reguleerivad kõikidel kahju hüvitamise juhtudel VÕS-i 7. peatüki sätted.²²⁵ VÕS § 1045 lg 1 p-s 5 sätestatud omandiõigustega sarnaste absoluutsete õiguste rikkumise korral hüvitamisele kuuluva varalise kahju arvutamiseks 7. peatükis üldjuhul erisätted puuduvad, erandiks on § 127 lg 6,²²⁶ mille teise lause kohaselt juhul, kui kahju hüvitamist nõutakse autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse rikkumise tõttu, võib kohus, kui see on mõistlik, määrata kahjuhüvitise kindla summana, lähtudes muu hulgas tasu suuruselt, mida rikkuja pidanuks maksma, kui ta oleks hankinud loa vastava õiguse kasutamiseks. Kui üldjuhul ei ole deliktiõigusliku omandi kaitse esemärgiks kaitse rikkumisega kaasneva puhtmajandusliku kahju eest,²²⁷ siis direktiivil 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta²²⁸ põhinev VÕS § 127 lg 6 loob intellektuaalomandi õiguste omaja kahjuhüvitise lähtealuseks antud teose, leiutise vms litsentsitasu.²²⁹ Ärisaladuse korral on hüpoteetilist litsentsitasu arvestava kahjuhüvitise lähtealuseks käesoleva töö esimese peatüki kolmandas alapeatükis käsitletud teabe väline väärtus. Kuigi ärisaladus vastab teises peatükis käsitletu kohaselt intellektuaalse omandi

²²² Direktiivi eelnõu seletuskiri (*Ibid*), lk 8; Direktiivi eelnõu (*Ibid*), art 13 lg 2.

²²³ Vt lk 47.

²²⁴ A. Kelli *et al* 2010 (viide 1), lk 333.

²²⁵ RKTko 11.05.2005, 3-2-1-38-05, p 10; RKTko 26.09.2006, 3-2-1-53-06, p 13; RKTko 15.01.2007, 3-2-1-89-06, p 16; RKTko 01.11.2006, 3-2-1-91-06, p 10; RKTko 09.03.2011, 3-2-1-174-10, p-d 11-12; RKTko 06.06.2012, 3-2-1-69-12, p 14; RKTko 08.05.2013, 3-2-1-191-12, p 16; vt ka K. Sein 2006 (viide 104), lk 434 ja lk 437; T. Tampuu 2012 (viide 28), lk 148.

²²⁶ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 648.

²²⁷ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 648; RKTko 13.05.2005, 3-2-1-64-05, p 15; RKTko 30.11.2005, 3-2-1-123-05, p 24 ja p 28; RKTko 26.09.2006, 3-2-1-53-06, p 13.

²²⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 29.04.2004.a direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta; Euroopa Liidu Teataja L 157 , 30/04/2004 Lk 0045 – 0086; eestikeelne eriväljaanne Peatükk 17 Köide 02 Lk 32 – 39.

²²⁹ K. Sein 2006 (viide 104), lk 449.

definiitsioonile, ei ole seni kohtud ärisaladust intellektuaalse omandi ega tööstusomandi liigiks pidanud.

Õiguskirjanduses on hüvitatava kahju liikide osas väljendatud seisukohta, et deliktide puhul, kus seaduse kaitse-eesmärk on VÕS § 127 lõike 2 mõtte kohaselt piiritletud VÕS 7. peatüki vastavate sätetega (VÕS § 1045 lg 1 p-d 1, 2, 3, 4 ja 5), kuulub puhtmajanduslik kahju hüvitamisele absoluutsete õiguste rikkumise juhtudel (VÕS § 1045 lg 1 p 5). Hüvitatavaks puhtmajanduslikuks kahjuks saab sel juhul olla üksnes omandiga sarnaste õiguste ja seadusliku valduse rikkumisel tekitatud varaline kahju. Pidades silmas, et piiratud asjaõigused koormavad reeglina võõrast asja, mittemateriaalsete hüvede suhtes kehtivate õiguste objektiks on fiktsioon (autoriõiguse puhul teos, patendi puhul leiutis jne), saab nende õiguste rikkumise tagajärjel tekitatud varaline kahju olla vaid puhtmajanduslik. Omandiga sarnaste õiguste rikkumise korral määravad nõude ulatuse kindlaks valdkonna erinormid (nt asjaõiguseaduse § 334 lg 2 ja patendiseaduse § 53 lg 1 p 1).²³⁰ Ka Riigikohus on jõudnud seisukohale, et puhtmajandusliku kahju hüvitamise välistus ei ole absoluutne.²³¹ Seega kuulub selle seisukoha järgi ka ärisaladuse kui omandisarnase õiguse rikkumisel puhtmajanduslik kahju hüvitamisele.

Ärisaladuse rikkumise korral võib otsesest varalist kahju olla raske põhjendada sarnaselt kaubamärgiõiguse rikkumisega, mille kontekstis on avaldatud seisukohti, et sageli ei ole rikkumisega tekitatud otsesest varalist kahju või saamata jäänud tulu ei ole kas võimalik välja arvutada või ei õigusta see ennast. Näiteks on ülimalt raske tõendada põhjuslikku seost kauba märgiomaniku müügikäibe languse ja eksitavalt sarnase kaubamärgiga toote turuletuleku vahel. Tarbija otsuotsust ei pruugi mõjutada ainult kaubamärk, vaid ka muud tegurid. Seetõttu näitab Euroopa kohtu praktika, et kaubamärgi omanikud nõuavad üha enam just hüpoteetilise litsentsitasu või rikkuja tulu, mitte otsese varalise kahju või saamata jäänud tulu väljamõistmist.²³² Kuna ärisaladusel peab juba mõiste tunnustest tulenevalt olema varaline väärtus,²³³ on mõistetav hüpoteetilise litsentsitasupõhine lähenemine. Eesti kohtupraktikas on kahjuhüvitis määratud lähtuvalt hüpoteetilisest litsentsitasust näiteks andmebaaside

²³⁰ I. Nõmm. Puhtmajandusliku kahju hüvitatavus delikti üldkoosseisul põhineva vastutuse korral. – *Juridica* II/2008, lk 89; I. Nõmm – Käibekohustuse rikkumisel põhinev deliktiõiguslik vastutus. Doktoritöö 2013, juhendaja J. Lahe, lk 101-102.

²³¹ RKTko 31.03.2010, 3-2-1-7-10, p 39; RKTko 20.04.2011, 3-2-1-19-11, p 17.

²³² K. Tiik, I. Eelmets, C. Ginter. Kaubamärgiõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamine. – *Juridica* VII/2012, lk 550.

²³³ Väärtuse kriteeriumi kohta vt alapeatükk 1.3.

kasutamise õiguse rikkumisega seonduvates vaidlustes²³⁴ ja filmi stsenaariumi autoriõiguste rikkumisega seonduvas vaidluses.²³⁵

Mittevaralise kahju hüvitamist omandiga sarnaste õiguste rikkumise korral VÕS ette ei näe, vastavad põhimõtted võivad sisalduda muudes seadustes.²³⁶ Näiteks sätestab kaubamärgiseaduse § 57 lg 1 p 2 kaubamärgiomaniku nõudeõiguse ainuõigust rikkunud isiku, kaasa arvatud litsentsilepingu tingimusi rikkunud litsentsisaaja vastu tahtlikult või hooletuse tõttu tekitatud varalise kahju, sealhulgas saamata jäänud tulu ja moraalse kahju hüvitamiseks. AutÕS § 81⁷ kohaselt võib autor või autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti õigusvastase kasutamise korral muu hulgas nõuda teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti õigusvastase kasutamisega tekitatud varalise ja mittevaralise kahju hüvitamist vastavalt võlaõigusseaduse §-le 1043.

Samas direktiivi eelnõu kohaselt tuleks kahjuhüvitise määramisel arvestada muuhulgas ka ärisaladuse omajale põhjustatud moraalse kahjuga.²³⁷ Mittevaralise hüvitise väljamõistmist ärisaladuse rikkumise korral võimaldab Euroopa Komisjoni uurimuse kohaselt üheksa Euroopa Liidu liikmesriigi õigus.²³⁸ Õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise üldnormi VÕS § 1043 üheks allikaks oli eelkõige Hollandi tsiviilseadustiku²³⁹ art 6:162, milles sisaldub dleiktiõigusliku vastutuse generaalklausel.²⁴⁰ Hollandis on võimalik nõuda mittevaralise kahju hüvitamist ärisaladuse rikkumise korral,²⁴¹ kuid selliste hüvitiste väljamõistmine kohtute poolt äärmiselt harv.²⁴²

Kuna Eesti õiguses seonduv mittevaraline kahju eelkõige füüsiliste ja hingeliste läbielamistega – s.t valu ja kannatustega, mis on omakorda lahutamatu seotud füüsilise isikuga – ning mittevaralist kahju ei ole seni Eesti kohtupraktikas juriidilisele isikule seni välja mõistetud, ei toeta Eesti mittevaralise kahju (direktiivi eelnõu art 13 lg 2 ja preambuli lg

²³⁴ RKTko 06.06.2012, 3-2-1-71-12, p 13 ja 3; HMKo 25.03.2008, 2-05-17128/6, p 76-77.

²³⁵ RKTko 20.06.2007, 3-2-1-67-07, p 15.

²³⁶ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 648.

²³⁷ Direktiivi eelnõu (viide 12), art 13 lg 2 ja preambuli p 19.

²³⁸ Study (viide 3), lk 37.

²³⁹ Hollandi tsiviilseadustik - Burgerlijk Wetboek, inglise keeles arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.dutchcivilaw.com/civilcodebook066.htm>.

²⁴⁰ M. Käerdi, T. Tampuu 2009 (viide 20), lk 626.

²⁴¹ Study (viide 3), lk 37.

²⁴² J. Morton *et al.* For your eyes only: a proposal for a directive on trade secrets, CMS Cameron McKenna 2010. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=926da86e-caa9-4dbe-a07c-8392f1c98982> (05.03.2014).

19 sõnastuses „moraalne kahju“) sätte sisseviimist ärisaladuse direktiivi.²⁴³ Seega ärisaladuse rikkumisega kaasneva mittevaralise kahju hüvitamise võimalikkuse ja regulatsiooni osas erineb direktiivi eelnõu Eesti kehtivast regulatsioonist, kuna kehtiva õiguse kohaselt ei ole mittevaralise kahju hüvitamist ärisaladuse rikkumise korral nõuda.

3.3 Alusetust rikastumisest tulenev väärtuse hüvitamise nõue

Ärisaladuse direktiivi eelnõu kohaselt peaks ärisaladuse omajal olema õigus välja nõuda rikkuja poolt rikkumisega teenitud tulu. See, kas kahju tekitaja poolt saadud tulu tuleb kahjustatud isikule välja anda, ei tulene VÕS 7. ptk normidest, vaid alusetu rikastumise või käsundita asjaajamise sätetest.²⁴⁴ Riigikohus on näiteks leidnud, et autoriõiguse rikkumise tõttu võib autoril tekkida kahju seetõttu, et ta kaotab autoriõiguse rikkumise tõttu võimaluse saada tulu oma teose kasutamise eest mujalt. Autoriõiguse rikkuja säästetud kulutused tuleb autorile hüvitada mitte kahjuna, vaid alusetust rikastumisest tuleneva hüvitisena ning nõude saab esitada VÕS § 1037 lg 1 alusel, seejuures olenemata sellest, kas autoriõigust rikkunud isik oli rikkumises süüdi. Autoriõiguse rikkuja, kes rikkumise ajal teadis või pidi teadma rikkumise lubamatusest (õigustuse puudumisest), on kohustatud välja andma rikkumisest saadud kasu rikkumise ajast lähtudes VÕS §-st 1039.²⁴⁵

Alusetut rikastumist reguleerib VÕS 52. peatükk ning omakorda hüvitamist õiguse rikkumise korral 52 ptk 3. jagu. Deliktiõiguse peamine funktsioon on teise isiku õiguste rikkumisega kaasnevate tagajärgede likvideerimine ning rikkumiseelse olukorra taastamine ehk restitutsioon. Samas võimaldab deliktiõigus endise olukorra taastamist vaid kannatanu poolel. Probleeme ei teki siis, kui rikkumisega ei kaasne positiivseid tagajärgi rikkuja varalisele seisundile. Samuti on deliktiõiguse regulatsioon rikkumise tagajärgede likvideerimiseks piisav juhul, kui rikkuja poolel rikkumise tagajärjel tekkiv positiivne varaline tagajärg ehk kasu korrespondeerub kannatanul tekkiva negatiivse varalise tagajärje ehk kannatanul tekkinud kahjuga. Sellisel juhul saab rikkumise tagajärjel rikkuja poolt kannatanu arvel saadud kasu likvideerida kannatanule tekitatud kahju hüvitamise kaudu. Rikkumisega

²⁴³ Seletuskiri „Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku suhtes, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset“ juurde, lk 5. Arvutivõrgus kättesaadav: [http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=8dc84e3e-d71a-48a6-9075-2ef9987c637b&\(05.03.2014\)](http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=8dc84e3e-d71a-48a6-9075-2ef9987c637b&(05.03.2014)).

²⁴⁴ I. Kull 2006 (viide 104), lk 435.

²⁴⁵ RKTko 13.12.2006, 3-2-1-124-06, p 14.

tekitatud kahju ei pruugi siiski alati korrespondeeruda seeläbi rikkuja poolt saadud kasule. Deliktiõiguslikud vahendid ei ole piisavaks selliste õigusrikkumiste tagajärgede likvideerimiseks, kus rikkumisega ei kaasne üldse kahju tekkimist või tekkinud kahju suurus on väiksem, kui rikkumisega saadud varaline kasu.²⁴⁶

VÕS 52. ptk 3. jaos sätestatud rikkumiskonditsioon täiendab delikti üldkoosseisu regulatsiooni muuhulgas sellega, et annab õigusrikkumise korral võimaluse nõuda rikkujalt hüvitist sõltumata sellest, kas õiguse omaja kandis rikkumise läbi kahju.²⁴⁷ Alusetu rikastumise õigus kujutab endast kahju hüvitamise õiguse pöördpilti. Kahju hüvitamise õiguse ning hüvitamisele kuuluva kahju määramise jaoks on esmatähtis kannatanu isik, seejuures on peamine küsimus, kas kannatanu on millestki ilma jäänud ehk kas tal on tekkinud kahju. Samas alusetu rikastumise õigus tegeleb ulatuses, milles see täiendab deliktiõigust, rikkuja poolel tekkivate varaliste tagajärgedega, küsides ümberpööratult, kas rikkuja vara hulgas on midagi rohkem kui enne. Deliktiõiguslikult kaitstavate õigushüvede rikkumise tulemusena kannatanu arvel omandatud kasu väljaandmist reguleerivadki VÕS § 1037 jj.²⁴⁸

VÕS § 1037 lg 1, mille kohaselt õigustatud isiku nõusolekuta tema omandit, muud õigust või valdust käsutamise, kasutamise, äratarvitamise, ühendamise, segamise või ümbertöötamisega või muul viisil rikkunud isik (rikkuja) peab õigustatud isikule hüvitama rikkumise teel saadu hariliku väärtuse, sätestab üldpõhimõtte, mille kohaselt peab teise isiku õigust rikkunud isik andma õigustatud isikule välja rikkumise teel saadu hariliku väärtuse. Sätte sõnastusest ja eesmärgist tuleneb, et see on suunatud eelkõige absoluutse iseloomuga õiguste kaitsmisele ning selle kohaldamine tuleb seetõttu kõne alla juhul, kui rikutakse omandiõigust või muud absoluutse iseloomuga õigust.²⁴⁹ Just selle regulatsiooni rakendumise määrab teise peatüki järelalus, et ärisaladus on omandisarnane õigus. Seega ärisaladuse kui absoluutse iseloomuga õiguse korral tuleks VÕS § 1045 lg 1 p 5 kõrval täiendavalt kohaldamisele ka VÕS § 1037 lg 1.

Rikkumise objektiks VÕS §1037 lg 1 mõttes võivad muu hulgas olla piiratud asjaõigused, või intellektuaalse omandi õigus.²⁵⁰ Intellektuaalse omandi õiguse korral on hüvitatavaks rikkumise teel saadu väärtuseks ilma õigustatud isiku nõusolekuta omandatud intellektuaalse omandi kasutamise võimalus, mille harilikuks väärtuseks loetakse sellise teose, leiutise või

²⁴⁶ M. Käerdi, 2009 (viide 20), lk 606.

²⁴⁷ T. Tampuu 2012 (viide 28), lk 98.

²⁴⁸ M. Käerdi 2009 (viide 20), lk 606.

²⁴⁹ *Ibid*, lk 607 ja lk 608.

²⁵⁰ T. Tampuu 2012 (viide 28), lk 96.

muu intellektuaalse omandi objekti sellisel viisil kasutamise eest tavaliselt võlgneta litsentsitasu.²⁵¹ Samuti on riigikohus leidnud, et VÕS § 1037 lg 1 alusel saab nõuda rikkumise teel saadu hariliku teenustasu väärtuse hüvitamist.²⁵² Seega lähtuvad nii intellektuaalse omandi õigusvastase kahju hüvitamise regulatsioon kui alusetu rikastumise õiguse väärtuse hüvitamise regulatsioon õiguse rikkumise korral hüpoteetilisest litsentsitasust, mida tavaliselt sellise intellektuaalse omandi õiguse kasutamise eest makstakse.

Eesti õiguskirjanduses on käsitletud kaubamärgiõiguse rikkumisega seotud hüpoteetilise litsentsitasu arvutamist. Autorite seisukoha järgi võib eeldada, et õiguste omajal on õigus litsentsitasule – seda sõltumata sellest, kas litsentside andmine kuulub tema äritegevuse juurde ning litsentsitasu kindlaks tegemisel arvestatakse muuhulgas:

- a) kas on olemas tõendid, et hageja on rikkumisega seoses kahju kannatanud;
- b) kuivõrd oluliselt on õigusrikkumine hageja usaldusväärust ja mainet mõjutanud;
- c) kas on võimalik kindlaks teha, et rikkumine on põhjustanud turumoonutuse (tulevikus tekkiv kahju, mis esineb seetõttu, et õigusrikkumise tagajärjel toote müügiedu vähenes) või eksitanud tarbijaid;
- d) kas lisaks reaalselt kantud kahjule on hagejale tekkinud ka mittevaralist kahju;
- e) milline on rikkuja süü aste;
- f) kui kaua on rikkumine kestnud;
- g) kas on jäljendatud ka hageja kaubamärgiga tähistatud tooteid;
- h) millisesse suurusjärku jäävad asjaomases turusektoris makstavad või kauba märgi omaniku varem sõlmitud lepingutes keskmised litsentsitasud;
- i) kui teatud valdkonnas litsentside andmise praktika puudub, siis mis oleks mõistlik tasu, milles pooled oleksid hüpoteetiliste läbirääkimiste korral kokku leppinud;
- j) milline on ärisektori puhaskasumi marginaal.²⁵³

Eeltoodud kriteeriumeid saab arvestada ka analoogiliselt ärisaladuse rikkumise korral, kui on tarvis hinnata võimaliku litsentsitasu olemasolu ja suurust deliktiõiguslike või alusetust rikastumisest tulenevate nõuete korral.

²⁵¹ M. Käerdi, 2009 (viide 20), lk 609.

²⁵² RKTko 12.03.2014, 3-2-1-189-13, p 16.

²⁵³ K. Tiik, I. Eelmets, C. Ginter. Kaubamärgiõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamine. – Juridica VII/2012, lk 554.

3.4 Saadud tulu väljanõudmise nõue pahausksest rikkujalt

Juhul, kui isik, kelle vastu VÕS §-st 1037 tulenev alusetu rikastumise nõue on suunatud, teab või peab teadma oma õigustuse puudumisest, on tegemist nn pahauskse rikkujaga.²⁵⁴ VÕS § 1039 kohaselt rikkujalt, kes teadis oma õigustuse puudumisest või pidi sellest teadma, võib õigustatud isik lisaks saadu harilikule väärtusele nõuda ka rikkumisega saadud tulu väljaandmist ning rikkuja peab õigustatud isikule teatama, millist tulu ta rikkumisega saadust sai.

Kohtupraktikas on pahauskseks kasutajaks loetud isikut, kes kasutas õigustatud isiku kaubamärki ilma tena nõusolekuta ehk kostja rikkus hageja kui kaubamärgiomaniku ainuõigust (hageja intellektuaalset omandit), rikkuja oli pahauskne, kuna teadis või pidi teadma oma õigustuse puudumisest.²⁵⁵ Seejuures on kohus tulust maha arvanud kulud seoses konkreetselt hageja kaubamärki kasutava toote turustamisega, kuid mitte nt tootmise üldkulusid.²⁵⁶ Seega kohalduksid samad põhimõtted ka ärisaladuse pahauskse rikkumise korral.

VÕS § 1039 olukorraks on peetud ka situatsiooni, kus patenti omav isik saab nõuda tema patendiga kaitstud leiutist õigustamatult kasutanud pahausksest rikkujalt lisaks tavaliselt sellise patendi eest makstavale litsentsitasule ka patendi õigustamatust kasutamisest saadud tulu väljaandmist. Tulu täpse suuruse tõendamise koormus lasub rikkujal, st nõude esitamisel tuleb tõendada vaid eeldatavalt saadud tulu ning kui rikkujal ei õnnestu tõendada, et tema poolt tegelikult saadud tulu oli õigustatud isiku poolt tõendatud eeldatavast tulust väiksem, kulub nõue kogu taotletud ulatuses rahuldamisele.²⁵⁷ Seega kuuluks ärisaladuse pahauskse rikkumise korral ka kehtiva õiguse järgi pahauskse rikkumisega saadud tulu väljaandmisele.

Eesti õigusteadlaste poolt on väljendatud ka seisukoht, et vaatamata karistuslike kahjuhüvitiste puudumisele Eesti õiguskorras on VÕS §-s 1039 sätestatud nõue pahauskse rikkuja vastu kogu rikkumisega saadud tulu väljanõudmiseks teatud määral karistusliku olemusega.²⁵⁸ Lähiriikidest Euroopas on näiteks Leedu tsiviilkoodeksi art 1.116 lõikes 3

²⁵⁴ M. Käerdi, 2009 (viide 20), lk 615.

²⁵⁵ RKTko 07.12.2011, 3-2-1-123-11, p 14.

²⁵⁶ *Ibid*, p 15.

²⁵⁷ M. Käerdi, 2009 (viide 20), lk 615.

²⁵⁸ A. Kelli *et al* 2010 (viide 1), lk 335.

ärisaladuse rikkumise teel tulu saamine loetud *expressis verbis* alusetuks rikastumiseks.²⁵⁹ Seega kui Saksa õiguse kohaselt on rikkujalt saadud tulu väljanõudmine võimalik vastavalt käsundita asjaajamise sätetele,²⁶⁰ on võimalik Eesti õiguses saadud tulu välja nõuda VÕS § 1045 lg 1 p 5 rakendamisel vastavalt alusetu rikastumise sätetele ehk VÕS § 1037 ja 1039 alusel.

3.5 Kahju tekitava tegevuse keelamine

Direktiivi eelnõu kohaselt peab rikkujalt olema võimalik lisaks eelkäsitletud rahalistele nõuetele nõuda:

- a) ärisaladuse kasutamise ja avalikustamise lõpetamist ja keelamist;
- b) õigusi rikkuvate kaupade tootmise, pakkumise, turuletoomise või kasutamise või õigusi rikkuvate kaupade sellistel eesmärkidel importimise, eksportimise või ladustamise keelamist;
- c) nõuetekohaste parandusmeetmete võtmist seoses õigusi rikkuvate kaupadega.

Parandusmeetmetena peetakse silmas muuhulgas rikkumise asetleidmise tunnistamist, õigusi rikkuvate kaupade turult tagasikutsumist, õigusi rikkuva omaduse eemaldamist õigusi rikkuvatelt kaupadelt, õigusi rikkuvate kaupade hävitamist või asjakohastel juhtudel nende turult kõrvaldamist, ärisaladust sisaldava või kasutava mis tahes dokumendi, eseme, materjali, aine või elektroonilise faili või selle osa hävitamist või selliste dokumentide, esemete, materjalide, ainete või elektrooniliste failide või nende osade üleandmist ärisaladuse omajale.²⁶¹

Eesti deliktiõiguse mõistes täidab rikkumise keelamise funktsiooni VÕS § 1055, mille esimese ja teise lõike kohaselt kui kahju õigusvastane tekitamine on kestev või kui kahju õigusvastase tekitamisega ähvardatakse, võib kannatanu või isik, keda ähvardati, nõuda kahju tekitava käitumise lõpetamist või sellega ähvardamisest hoidumist. Kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise, eraelu puutumatus või muu isikuõiguse rikkumise puhul võib muu

²⁵⁹ C. von Bar, S. Swann. Principles of European Law: Unjustified Enrichment. European Law Publishers GmbH 2010, lk 159; Civil Code of the Republic of Lithuania, vastu võetud 06.21.2011. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=404614&p_tr2=2

²⁶⁰ Vt lk 37.

²⁶¹ Direktiivi eelnõu (viide 12), art 11 lg 1 ja 2.

hulgas nõuda kahju tekitaja teisele isikule lähenemise keelamist (lähenemiskeeld), eluaseme kasutamise või suhtlemise reguleerimist või muude sarnaste abinõude rakendamist. Nimetatud kahju tekitava käitumise lõpetamist ei ole õigust nõuda, kui sellist käitumist tuleb mõistliku arusaama järgi taluda inimestevahelises kooselus või olulise avaliku huvi tõttu. Sellisel juhul võib kannatanu esitada õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõude. Seega on kestva kahju tekitava tegevuse keelamine ning sellega ähvardamisest hoidumise nõue kohaldatavad kõigi deliktiõiguslike kahju hüvitamise nõuete korral, mis tähendab selle kohaldumist ka ärisaladuse rikkumise korral.

VÕS § 1055 kolmas lõige näeb ette erinormi intellektuaalse omandi rikkumise korral: kui kahju õigusvastane tekitamine seisneb autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse rikkumises, võib isik, kelle õigusi rikuti, nõuda:

- 1) rikkumisest hoidumist tulevikus rikkujalt ja isikult, kelle teenuseid kolmas isik kasutas õiguse rikkumise eesmärgil;
- 2) rikkumise kõrvaldamiseks tema õigusi rikkuvate kaupade ning põhiliselt kaupade tootmiseks või valmistamiseks vajalike materjalide ja seadmete suhtes mõistlike abinõude rakendamist, muu hulgas nende hävitamist või tagasivõtmist või lõplikku eemaldamist turustusvõrgust,

kusjuures punktis 2 nimetatud abinõude rakendamist võib nõuda, kui rikkumise raskus on proportsionaalne kohaldatava abinõu raskuse ning kolmandate isikute õiguste ja huvidega. Abinõude kohaldamist võib nõuda rikkuja kulul, välja arvatud juhul, kui see oleks ebamõistlik. Isik, kelle suhtes abinõude rakendamist nõutakse, võib taotleda kohtult, et abinõude rakendamise asemel kohustataks teda maksma isikule, kelle õigusi rikuti, rahalist hüvitist, kui ta ei ole tegutsenud tahtlikult ega hooletult, abinõude rakendamisest tekiks talle ebaproportsionaalselt suur kahju ja rahalist hüvitist võib pidada abinõude rakendamist taotlenud isiku jaoks piisavaks kompensatsiooniks.²⁶²

VÕS § 1055 lg 3 rakendamine eeldab seega intellektuaalse omandi õiguse rikkumist. Esimeses ja teises peatükis käsitletu kohaselt vastab ärisaladus intellektuaalse omandi tunnustele, kuid Eesti kohtupraktikas ei ole teda sellisena seni otseselt käsitletud. Ärisaladuse kui intellektuaalse omandi rikkumise korral võib sellest olenemata siiski rakendada lisaks VÕS § 1055 lõikes 1 sätestatud üldnormile ka lõikes 3 sätestatud kahju tekitava tegevuse

²⁶² VÕS § 1055 lg 4.

keelamist ning sellest hoidumist, samuti nõuda õigusi rikkuvate kaupade tootmist takistavate meetmete kohaldamist, kaupade hävitamist ning eemaldamist turustusvõrgust.

Samuti on Eesti õiguskirjanduses väljendatud seisukoha järgi ärisaladuse rikkumise korral koos VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 punktiga 5 kohalduv VÕS § 1055 lg 3 kui kahju tekitava tegevuse keelamise nõudenorm.²⁶³ Kuna seni on kohtud ärisaladuse rikkumist tõlgendanud kui seaduses sätestatud kohustuse rikkumist, mitte kui intellektuaalse omandi rikkumist, siis ärisaladuse kaitse reguleerimine tööstusomandi kaitse seadustikus kõrvaldaks kahtlused VÕS § 1055 lg 3 rakendamiseks olenemata sellest, kas ärisaladus on sõnastatud *expressis verbis* intellektuaalse omandi alaliigina või mitte. Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgses lähtematerjalis on ärisaladuse reguleerimist peetud vastava seaduse raames vajalikuks.²⁶⁴ A. Värvi ja S. Elunurm on pakkunud võimalusteks ärisaladuse reguleerimist vastava seaduse raames intellektuaalse omandi alaliigina või reguleerimist vastava seaduse raames ilma, et ärisaladust peetaks intellektuaalse omandi alaliigiks.²⁶⁵

Direktiivi eelnõu artikli 11 esimese lõike punktides a) ja b) sätestatud õiguskaitsevahendid õigusi rikkuvate kaupade tootmise, ladustamise, turuletoomise, pakkumise, importimise, eksportimise ning kasutamise keelamise osas on kõik ärisaladuse rikkumise vormid, mille lõpetamist ning millest hoidumist on VÕS § 1055 lg 1 ja lg 3 alusel võimalik nõuda ning seega vastavad VÕS § 1055 lg 1 kahju tekitava tegevuse keelamise ja sellest hoidumise üldnormina ning lg 3 p 1 ning p 2 vastavatele direktiivi eelnõu punktidele.

VÕS § 1055 ei kata samas direktiivi eelnõus sätestatud rikkumise asetleidmise tunnistamist. VÕS § 1055 lg 3 p 2 vastab ülejäänud osas direktiivi eelnõu art 11 lg 1 punktile c) ning lõikele 2. Samas on eelnevates peatükkides käsitletud põhjustel ärisaladuse rikkumisel kohalduv alusetust rikastust rikastumisest tulenev nõue VÕS § 1039 alusel, mille teine lause kohustab rikkujat õigustatud isikule teatama, millist tulu ta rikkumisega saadust sai. Vastav säte loob põhimõtte, mille kohaselt pööratakse sisuliselt ümber tõendamiskoormus rikkumise teel saadu tulu osas: kuna tulu täpse suuruse tõendamise koormus lasub pahausksel rikkujal, piisab tulu väljaandmisele suunatud alusetu rikastumise nõuet esitada soovival õigustatud isikul rikkuja poolt eeldatavalt saadud tulu tõendamisest, kui rikkujal ei õnnestu tõendada, et tema poolt tegelikult saadud tulu oli õigustatud isiku poolt tõendatud eeldatavast tulust

²⁶³ A. Kelli *et al* 2010 (viide 1), lk 333-334.

²⁶⁴ S. Elunurm, A. Värvi 2013 (viide 22), 15. ptk.

²⁶⁵ *Ibid*, lk 58.

väiksem.²⁶⁶ Seega ei ole tegemist direktiivi mõistes rikkumise asetleidmise tunnistamiseks kohustava sättega, vaid ainult tõendamiskoormist muutva sättega. Järelikult ei ole kehtiv Eesti õigus planeeritava direktiiviga selles osas kooskõlas.

²⁶⁶ M. Käerdi, 2009 (viide 20), lk 615.

Kokkuvõte

Töö eesmärk oli kindlaks teha võimalikud ärisaladuse tsiviilõiguslikud õiguskaitsevahendid ärisaladuse kaitseks sõlmitud lepingu puudumisel. Kohalduvad õiguskaitsevahendid sõltuvad ärisaladuse õiguslikust olemusest. Seetõttu analüüsiti ärisaladuse mõistet ja tunnuseid, mis võimaldasid kindlaks teha, kas ärisaladus vastab olemuselt omandisarnaste õiguste tunnustele.

Töö järeldustest tulenevalt on ärisaladusena kaitstav kindlatele objektiivsetele tunnustele vastav teave ning ärisaladuse kaitse regulatsiooni rakendamiseks tuleb vastavate kriteeriumite täitmist hinnata kaasuspõhiselt. Senises kohtupraktikas on ärisaladuse rikkumist deliktiõigusliku kahjuhüvitise raames käsitletud seadusest tuleneva konkurentsioigusliku kohustuse rikkumisena, samas kui õiguskirjanduses peetakse seda pigem intellektuaalse omandi hulka kuuluvaks. Nii Eesti kohtupraktika kui ärisaladuse direktiivi eelnõu on lähtunud TRIPS-lepingus sätestatud definitsioonist, mille kohaselt on ärisaladus teave, mis vastab kolmele omavahel seotud tingimusele:

(1) Saladus selles tähenduses, et see ei ole kogumis või üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus üldteada või kergesti kättesaadav isikutele ringkonnades, kes tavaliselt kõnesolevat laadi teabega tegelevad. Tegemist on objektiivse saladusega, st objektiivselt hinnates ei ole vastav teave avalikkusele teada ega kättesaadav. Hindamisel kasutatakse keerukuse kvalifikaatorit, mis tähendab, et isiku tegevus ning sellega saavutatav teabe kättesaadavus ei pea olema iseenesest võimatu, vaid keskmisele valdkonnas tegutsevatele ning valdkonnaga kursis olevale isikule piisavalt raske, et mitte pidada taolist teabe mõistliku pingutusega kättesaadavust tavapäraseks.

(2) Sellel teabel on kaubanduslik väärtus tema salajasuse tõttu. Teabe väärtust hinnatakse kolmest aspektist ning selle hindamisel tuleb lähtuda *de minimis non curat praetor* printsiibist. Esiteks omandab eelmisele tingimusele vastav teave väärtuse läbi selle hankimiseks eeldatava ressursikulu. Teiseks omandab ärisaladus väärtust selle omaja jaoks, mis väljendub potentsiaalses majanduslikus kasus, mida ärisaladust kasutades on võimalik saada. Kolmandaks omab ärisaladus väärtust ka teiste isikute jaoks, mis tähendab valmisolekut ärisaladuse eest maksta ning mille eelduseks on omakorda ärisaladuse kasutatavus ehk kasu või eelise saamise võimalus.

(3) Selle teabe üle seaduslikku kontrolli omav isik on asjaoludest lähtuvalt võtnud vajalikke meetmeid, et hoida seda salajas. Isik peab rakendama kohaseid ja proportsionaalseid

meetmeid ärisaladuse kaitseks nii sise- kui välissuhtes, kusjuures meetmete sobivust ja piisavust hinnatakse kaasuspõhiselt. Meetmed võivad olla piisavad olenevalt olukorrast ärisaladuse olemasolust teavitamisest kuni infotehnoloogilise ja füüsilise tõkestamiseni. Teabe omaja pingutused salastatuse kaitsmiseks on omakorda üheks selle väärtust näitavaks indikaatoriks.

Intellektuaalne omand on üks omandisarnastest õigustest VÕS § 1045 lg 1 p 5 mõistes. Ärisaladusel on omandisarnase õiguse tunnused. Ärisaladust iseloomustab sarnaselt teistele omandisarnastele õigustele mittekehalisus. Ärisaladus on sarnaselt teistele omandisarnastele õigustele õiguskäibe objektiks. Ärisaladuse kaitseobjekt ehk ärisaladuse tunnustele vastav teave on läbi väärtuse tunnuse igal juhul õiguskäibe objektiks, kuna ärisaladuse väärtuse tunnus hõlmab endas ka välise väärtuse kriteeriumit. Väline väärtus väljendubki huvis ärisaladust õiguspäraselt omandada.

Ärisaladus on absoluutne õigus, st ärisaladuse kaitseobjektiks on ülaltoodud tunnustele vastav teave, mille omaja on õigustatud subjektiks kõigi teiste suhtes. Kuna ärisaladus vastab kindlatele objektiivsetele kriteeriumitele, vastab see *numerus claususe* printsiibile ehk selle piirid on kindlaks määratud ning ärisaladust kui absoluutset õigust ei saa mõne isiku kokkuleppega luua. Kuigi ärisaladuse sisu ei ole avalikkusele nähtav, täidab selle kaitsekohustus ärisaladusest teavitamise ehk nähtavaks tegemise funktsiooni, st ärisaladus on vaatamata oma sisu varjatusele läbi tõkke sarnaselt teistele omandisarnastele õigustele teistele nähtav. Seejuures ei väljendu ärisaladuse omaja õiguste absoluutsus õiguses nõuda kõigilt ärisaladuse kaitseobjektiga samasuguse või sarnase objekti ehk teabe kasutamisest hoidumist, vaid õiguses nõuda kõigilt tema valduses oleva kaitstava objekti ehk teabe õigustamatust omandamisest ning kasutamisest hoidumist, sarnanedes omandi kaitsele asjaõiguses.

Lisaks eeltoodule vastab ärisaladus WIPO konventsioonis sätestatud rahvusvaheliselt tunnustatud intellektuaalse omandi legaaldefiniitsioonile. Kuna intellektuaalne omand on omandisarnane õigus, näitab ärisaladuse vastavus intellektuaalse omandi definiitsioonile selle omandisarnast õiguslikku olemust. Sarnaselt teistele intellektuaalse omandi liikidele omab ka ärisaladus eritunnuseid, millest olulisim on salastatuse tunnus, kuid see ei muuda seda definiitsioonile mittevastavaks.

Ärisaladuse rikkumisel lepinguvälises võlasuhtes rakenduvad selle olemusest tulenevad õiguskaitsevahendid. Tulenevalt ärisaladuse omandisarnasest olemusest kohaldub deliktiõigusliku kahjuhüvitamise nõude korral VÕS § 1045 lg 1 p 5, mille korral saab lähtuda eeldatavast tasust, mida rikkuja oleks pidanud õigustatud isikule tasuma ärisaladuse

õiguspärase omandamise korral. Deliktiõiguslikuks õiguskaitsevahendiks on ka VÕS § 1055, mille lg 3 kohaselt on võimalik nõuda nii rikkumisest hoidumist tulevikus kui proportsionaalsete abinõude rakendamist ärisaladuse rikkumiseks kasutatavatele seadmetele ja materjalidele, samuti ärisaladust rikkuvate toodete hävitamist või eemaldamist turult.

Deliktiõigust täiendavad VÕS § 1045 lg 1 p 5 kohaldamisel õiguse rikkumisest tulenevad alusetu rikastumise nõuded, mille eelduseks on seega omandisarnase õiguse rikkumine. Ärisaladuse kui omandiõigusega sarnase õiguse rikkumisel on seega võimalik esitada lisaks deliktiõiguslikule kahju hüvitamise nõudele ka alusetust rikastumisest tulenevaid VÕS §-des 1037 ja 1039 sätestatud nõudeid. VÕS § 1037 lg-st 1 tulenev alusetu rikastumise nõue, mis seisneb tavaliselt sellise teabe kasutamiseks või omandamiseks makstava tasu mittemaksmise ulatuses rikastumises. Lisaks saadu väärtusele on võimalik ärisaladuse pahauskselt rikkujalt nõuda rikkuja poolt rikkumisega saadud tulu väljaandmist VÕS § 1039 kohaselt.

Eelnevast tulenevalt leidis töö põhihüpotees tõestamist. Alahüpotees leidis tõestamist osaliselt, kuna Eesti kehtiva õiguse kohaselt ei ole vastupidiselt direktiivi eelnõule ärisaladuse rikkumisel võimalik nõuda mittevaralise kahju hüvitamist ega rikkumise asetleidmise tunnistamist.

The nature and protection of trade secrets under civil law in non-contractual relationships

Summary

Trade secrets have an important role to play in modern competition-based economy, being especially important for small and medium sized enterprises. The thesis is dealing with questions regarding the protection of trade secrets in non-contractual relationship. As study prepared for The European Commission on trade secrets and confidential information in the internal market has shown, the legal protection afforded by member states to trade secrets varies significantly.²⁶⁷ Therefor the European Commission has prepared the proposal for a directive on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure.²⁶⁸

At the same time in Estonian legislation the on-going process of codification intellectual property law is taking place. One of the question marks regarding the codification process is the question of how to regulate trade secrets. So far they are not recognised as intellectual property by the Estonian courts, as the damages awarded for violating someone's trade secret have been categorized, in the meaning of the Estonian Law of Obligations Act (LOA),²⁶⁹ as behaviour which violates a duty arising from law, not violation of the rights similar to ownership, as intellectual rights and other absolute rights. This is important question regarding the remedies available to the plaintiff – if trade secrets are in their nature rights similar to ownership, the claims arising from unjustified enrichment can be applied, otherwise they can not be applied.

The objective of the thesis was to ascertain the civil remedies available to the plaintiff under Estonian non-contractual obligation law. Therefore to do that, the concept and characteristics of trade secrets had to be examined, after which the nature of trade secrets as rights similar to ownership could be analysed. The result of the analysis regarding trade secrets as rights

²⁶⁷ Final Study On Trade Secrets And Confidential Information In The Internal Market. April 2013, p 3. Available at: http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/130711_final-study_en.pdf (21.01.2014).

²⁶⁸ The proposal for a directive on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. Available at <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0813:FIN:EN:PDF>.

²⁶⁹ Law of Obligations Act. The unofficial translation is available at <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/505122013001/consolide>.

similar to ownership determines the remedies available to the plaintiff. The remedies available were analysed in the third chapter. Therefore the main problem of the thesis was: are trade secrets in their nature rights similar to ownership? If that would be so, then the remedies proposed in the proposal for directive, could very well be available in Estonia under the law already in force. The hypothesis was set, that trade secrets are rights similar to ownership and that claims proposed by the directive are already available under Estonian law.

According to the conclusions of the thesis the information protected as trade secrets has to correspond to objective criteria: (1) it has to be objectively secret, (2) it has to have commercial value because it is a secret to the holder as well as other persons and (3) the holder has to take reasonable steps to protect its trade secret. These criteria and characteristics were then compared to the criteria and characteristics of rights similar to ownership.

Trade secrets have the characteristics of rights similar to ownership. They are similarly transferrable as the other rights falling into that category. If information is not transferrable, it does not have the value to other persons, because of that does not meet the criteria of commercial value and therefore is not trade secret.

Trade secret is also an absolute right in the meaning that the holder is entitled person while all others are obligated persons in respect of the trade secret in possession of the holder. As trade secret has objective criteria, it can not be created by agreement. Also the third criterion of trade secret ensures that other persons could reasonably assume that trade secret exists and to whom it belongs to. The absolute right does not mean the exclusive right to that type of information, but the right to demand from all other persons not to violate the trade secret in holder's possession similarly to ownership.

Trade secret also meets the criteria of the definition of intellectual property in article 2 of the WIPO convention,²⁷⁰ having specific characteristics as do all other intellectual property types. As intellectual property is considered a right similar to ownership under Estonian law, meeting these criteria shows the similar nature of trade secrets.

Because trade secret is, in nature, right similar to ownership, the § 1045 (1) 5) of the LOA applies with § 1043 when claiming compensation for unlawfully caused damage. The damages awarded are usually based on hypothetical licence fee. The prohibition on

²⁷⁰ Convention establishing the World Intellectual Property Organization. Available at http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=283854 (02.05.2014).

performance of damaging acts is found at § 1055 of the LOA. § 1055 (3) states specific claims relating to the damage caused by violation of intellectual property rights including infringing goods and materials. As trade secret is in essence similarly absolute right and meets the criteria of intellectual property, these are therefore available in case of violation of trade secrets.

As trade secrets are rights similar to ownership, claims arising from unjustified enrichment can be applied. § 1037 of the LOA includes the requirement to compensate value in event of violation of right. In this case the enrichment consists of fees not paid by the violator. But if the violator is or should be aware of the lack of justification for the violation, then according to § 1039 of the LOA, it is possible to claim all revenue the violator has received as a result of the violation. That could, in some limited extent, be viewed as punitive damage.

The hypothesis that trade secrets are rights similar to ownership was proven. But all claims proposed by the directive are not available under Estonian Law. Namely one can not claim damages resulting from moral prejudice nor a declaration of infringement.

Kasutatud lühendid

AutÕS – Autoriõiguse seadus

AÕS – Asjaõigusseadus

BGB – Bürgerliches Gesetzbuch – Saksamaa tsiviilseadustik

EIK – Euroopa Inimõiguste Kohus

EIÕK – Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

EK – Euroopa Kohus

HKMS – Halduskohtumenetluse seadustik

HMK – Harju Maakohus

KaMS – Kaubamärgiseadus

KarS – Karistusseadustik

KonkS – Konkurentsiseadus

KrMS – Kriminaalmenetluse seadustik

PatS – Patendiseadus

RKKK – Riigikohtu kriminaalkolleegium

RKTK – Riigikohtu tsiviilkolleegium

RKÜK – Riigikohtu üldkogu

TlnRK - Tallinna Ringkonnakohus

TLS – Töölepingu seadus

TRIPS-leping – Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping

TsMS – Tsiviilkohtumenetluse seadustik

WIPO – Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioon

WTO – World Trade Organization – Maailma Kaubandusorganisatsioon

VÕS – Võlaõigusseadus

ÄS – Äriseadustik

Kasutatud materjalide loetelu

Kasutatud kirjandus

1. Abramowicz, M. The Uneasy Case for Patent Races over Auctions – Stanford Law Review, vol. 60, no. 3 (detsember 2007).
2. Adamson, S. et al. Konkurentsiseadus: kommentaarid. TTÜ kirjastus, Tallinn 2003.
3. Allred, B. B., Park, W. G. Patent Rights and Innovative Activity: Evidence from National and Firm-Level Data – Journal of International Business Studies, vol. 38, no. 6 (november 2007).
4. Anton, J. J., Yao, D. A. Attracting Skeptical Buyers: Negotiating for Intellectual Property Rights. – International Economic Review, vol. 49, no. 1 (veebbruar 2008), Wiley for the Economics Department of the University of Pennsylvania and Institute of Social and Economic Research.
5. Bogsch., A. Centenary of the Paris Convention : the first hundred years of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property. – Industrial property: monthly review of the World Intellectual Property Organization Industrial property, vol. 22. Kelli, A. Intellektuaalse omandi kodifitseerimine: vajadused, võimalused ja töökorraldus – Juridica VII/2012.
6. Bone, R. G. A New Look at Trade Secret Law: Doctrine in Search of Justification - California Law Review, vol. 86, No. 2 (märts 1998).
7. Bouchoux, D. E. Intellectual Property: The Law of Trademarks, Copyrights, Patents, and Trade Secrets, 3rd edition, USA 2012.
8. Brant, J. Green Technology Diffusion: Insights from industry – WIPO Magazine 2014/01.
9. Carrier, M. A. Cabining Intellectual Property through a Property Paradigm. – Duke Law Journal, vol. 54, no. 1 (oktoober 2004).
10. Commission staff working document. Impact assessment. 28.11.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0471:FIN:EN:PDF> (20.02.2014).
11. Denicolò V. Do Patents Over-Compensate Innovators? – Economic Policy, vol. 22, no. 52 (oktoober 2007).
12. Dexter, D. E., Park, V. R. Protecting Trade Secrets In Knowledge-Based Industries. Sine loco 2003. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.fbm.com/files/Publication/856a6ff2-cef7-4f26-b812-c25c6dabdfba/Presentation/PublicationAttachment/c804933e-b6d9-4180-9dc2-c2d4103f05f1/1074C1FF-0DCB-41E5-92E7-5F778F1F7AA7_document.pdf (20.03.2014).
13. Dreyfuss, R. C., Strandburg, K. J. (toimet). The Law and Theory of Trade Secrecy: A Handbook of Contemporary Research, Edward Elgar Publishing, USA 2011.
14. Encaoua, D., Lefouili, Y. Choosing Intellectual Protection: Imitation, Patent Strength and Licensing. – Annales d'Économie et de Statistique, No. 79/80, (juuli-detsember 2005).
15. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset ja seletuskiri, 28.11.2013. Arvutivõrgus kättesaadavad ühes dokumendis: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0813:FIN:ET:PDF> (08.01.2014).

16. Ginter, C., Parrest, N., Simovart, M. A. Ärisaladuse kaitse ja hankelepingute avalikustamise nõue riigihankeõiguses. - *Juridica IX/2013*.
17. Granstrand, O. (toimet). *Economics, Law and Intellectual Property: Seeking Strategies for Research and Teaching in a Developing Field*. Kluwer Academic Publishers, Holland 2003, lk 61; C. M. Correa, A. Yusuf (toimet). *Intellectual Property and International Trade: The TRIPs Agreement*, Kluwer Law International, Holland 2008.
18. Grosheide, F. W. *Intellectual Property and Human Rights: A Paradox*. Edward Elgar Publishing 2010.
19. Hannah D. R. Should I Keep a Secret? The Effects of Trade Secret Protection Procedures on Employees' Obligations to Protect Trade Secrets. - *Organization Science*, Vol. 16, no. 1 (jaanuar-veebbruar 2005).
20. Harte/Henning/Harte-Bavendamm, UWG2, § 17 Rn 50. (viidatud A. Värvi – A. Kelli et al (koost). Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal, 03.03.2013, lk 52 jj. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58050/T%F6%F6stusomandi+anal%FC%FCs.pdf> (04.02.2014)).
21. Holland, C. J., et al. *Intellectual Property: Patents, Trademarks, Copyrights and Trade Secrets*. USA 2007.
22. Intellektuaalse omandi kodifitseerimise tegevuskava (2012-2014). Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=59092/Intellektuaalse+omandi+kodifitseerimise+tegevuskava.pdf> (04.02.2014).
23. J. Sootak, P. Pikamäe (koost). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. Kirjastus Juura, Tallinn 2004.
24. Jehoram, T. C. et al. *European Trademark Law: Community Trademark Law and Harmonized National Trademark Law*. Kluwer Law International 2010.
25. Joshi, A. M., Nerkar A. When Do Strategic Alliances Inhibit Innovation By Firms? Evidence From Patent Pools In The Global Optical Disc Industry – *Strategic Management Journal*, vol 32, no. 11 2011.
26. Kaldre, E. Tõendite uurimise tähendus euroopa riikide kriminaalmenetlusõiguses. *Magistritöö, juhendaja K. Olentšenko*.
27. Kalmel, T. Tööstusomandi õiguse kodifitseerimise väljavaated. – *Juridica VII/2012*.
28. Kelli, A. et al (koost). Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal, 03.03.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58050/T%F6%F6stusomandi+anal%FC%FCs.pdf> (04.02.2014).
29. Kelli, A. et al. Trade Secrets in the Intellectual Property Strategies of Entrepreneurs: The Estonian Experience. - *Review of Central and East European Law* 35 (2010).
30. Kelli, A. Improvement of the Intellectual Property System as a Measure to Enhance Innovation. – *Juridica International XVI/2009*.
31. Kelli, A. Intellektuaalse omandi kodi?itseerimine: vajadused, võimalused ja töökorraldus. - *Juridica VII/2012*.
32. Kelli, A., Pisuke H. Intellectual Property in an Innovation-based Economy - *Review of Central and East European Law* 33 (2008).
33. Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. *Võlaõigus I. Üldosa*. – Kirjastus Juura, Tallinn 2004.
34. Kärson, S.. *Õigused tagatise esemetena*. – *Juridica V/2009*;
35. Lachs., M. Thoughts on Science, Technology and World Law. – *The American Journal of International Law*, vol. 86, no. 4 (oktoober 1992).
36. Lahe, J. Lepingueelsete kohustuste ning eellepingu rikkumisest tulenev tsiviilõiguslik vastutus. – *Juridica X/2004*.

37. Legislative Fact Sheet – Trade Secrets Act. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.uniformlaws.org/LegislativeFactSheet.aspx?title=Trade%20Secrets%20Act> (03.03.2014).
38. Lemley, M. A. The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights. – Stanford Law Review, vol. 61, no. 2 (november 2008).
39. Lopez, V. D. Intellectual Property Law: A Practical Guide to Copyrights, Patents, Trademarks and Trade Secrets. CreateSpace Independent Publishing Platform, USA 2011.
40. Madise et al (toimet). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 3. trükk. Kirjastus Juura, Tallinn 2012.
41. Margus, L. Ärinime ja kaubamärgi seosed kaitstava objekti, kaitse saamise ning õiguste teostamise kontekstis. Magistritöö 2013, juhendaja A. Kelli.
42. Mes, P., Arbeitsplatzwechsel und Geheimnisschutz, GRUR 1979, 584 (590). (viidatud A. Värv. – A. Kelli et al (koost). Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal, 03.03.2013, lk 52 jj. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58050/T%F6%F6stusomandi+anal%FC%FCs.pdf> (04.02.2014)).
43. Mets, T., Kelli, A. The Impact of Intellectual Property Reward Regime on the Competitiveness of Innovative SMEs – The Scientific Journal of Riga Technical University: Economics and Business, 24 (2013).
44. Miller, A. R. Confidentiality, Protective Orders and Public Access to the Courts. Harvard Law Review 1991, vol 105, no 2.
45. Morton, J., et al. For your eyes only: a proposal for a directive on trade secrets, CMS Cameron McKenna 2010. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=926da86e-caa9-4dbe-a07c-8392f1c98982>. (05.03.2014).
46. Nõmm, I. – Käibekohustuse rikkumisel põhinev deliktiõiguslik vastutus. Doktoritöö 2013, juhendaja J. Lahe.
47. Nõmm, I. Puhtmajandusliku kahju hüvitatavus delikti üldkoosseisul põhineva vastutuse korral. – Juridica II/2008.
48. P. Varul et al (koost). Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, Tallinn 2006.
49. Piirman-Sarapuu, M. Tüvirakkudega seotud leiutiste patentimise küsimusi – Juridica VII/2012.
50. Piper/Ohly/Sosniza/Ohly, UWG5, Vor §§ 17 bis 19, Rn 50 (viidatud A. Värv. – A. Kelli et al (koost). Tööstusomandi seadustiku eelnõu ja seletuskirja esialgne lähtematerjal, 03.03.2013, lk 52 jj. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58050/T%F6%F6stusomandi+anal%FC%FCs.pdf> (04.02.2014)).
51. Pooley, J. Trade Secrets: the other IP right – WIPO Magazine 2013/03.
52. Pärna, P. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, Tallinn 2004.
53. Reidl, P. W. Marketing at Retail Textbook - Trade Practices and Intellectual Property. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.reidllaw.com/media/Chapter_9_Marketing_At_Retail_Textbook.pdf (15.03.2014).
54. Roadmap - Protection of trade secrets/confidential business information from misappropriation and misuse by third parties. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/planned_ia/docs/2013_markt_002_trade_secrets_en.pdf (20.01.2014).
55. Rosentau, M. Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori varalised õigused. – Juridica X/2010.

56. Rowe, E. A. Rethinking "Reasonable Efforts" to Protect Trade Secrets in a Digital World. University of Florida Levin College of Law 2008.
57. S. D. Anderman (toimet). The Interface Between Intellectual Property Rights and Competition Policy. Cambridge University Press, Suurbritannia 2010.
58. Samuelson, P., Scotchmer, S. The Law and Economics of Reverse Engineering. – The Yale Law Journal, vol. 111, no. 7 (mai 2002).
59. Seletuskiri „Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku suhtes, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset” juurde. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=8dc84e3e-d71a-48a6-9075-2ef9987c637b& (05.03.2014).
60. Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market, Final Study Prepared for the European Commission, Aprill 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/130711_final-study_en.pdf (21.01.2014).
61. Zuniga, P., Wunsch-Vincent. S. Harnessing the benefits of publicly-funded research – WIPO Magazine 2012/3.
62. Tampuu, T. Lepinguvälised võlasuhted, Kirjastus Juura, Tallinn 2012.
63. Tampuu. T. Tsiivilkohtumenetluses esitatavad alternatiivsed nõuded. – Juridica V/2011.
64. The Agreement On Trade-Related Aspects Of Intellectual Property Rights (TRIPS) Matter Amended. Arvutivõrgus kättesaadav: http://commerce.nic.in/TRIPS_matter_amended.pdf (16.03.2014).
65. Tiik, K., Eelmets, I., Ginter C., Kaubamärgiõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamine. – Juridica VII/2012.
66. Tiik, K., Eelmets, I., Ginter, C. Kaubamärgiõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamine. – Juridica VII/2012.
67. Töölepinguseaduse seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: [http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain2&content_type=application/msword&file_id=353636&file_name=t%C3%B6lepingu%20seletuskiri%20\(301\).doc&file_size=1724416&mnsensk=299+SE&fd=2011-04-13](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain2&content_type=application/msword&file_id=353636&file_name=t%C3%B6lepingu%20seletuskiri%20(301).doc&file_size=1724416&mnsensk=299+SE&fd=2011-04-13) (22.03.2014).
68. Uniform Evidence Law Report. Australian Law Reform Commission, Austraalia 2005. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.alrc.gov.au/sites/default/files/pdfs/publications/ALRC102.pdf> (03.03.2014).
69. Varul, P. et al (koost). Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, Tallinn 2009.
70. White & Black Legal: Corporate and Technology Law Update, august 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.wablegal.com/assets/pdf/aug_13.pdf (02.02.2014).
71. WIPO - Understanding Copyright and Related Rights. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.wipo.int/freepublications/en/intproperty/909/wipo_pub_909.html (02.04.2014).
72. WIPO Intellectual Property Handbook, 2nd edition, WIPO 2008.
73. von Bar C., Swann, S. Principles of European Law: Unjustified Enrichment. European Law Publishers GmbH 2010.
74. Vutt, M. Aktsionäri kahju hüvitamise nõue aktsiaseltsi ja selle juhtorgani liikmete vastu. - Juridica II/2012.
75. Yu, P. K. (toim). Intellectual Property and Information Wealth: Issues and Practices in the Digital Age, vol 2: Patents and Trade Secrets. Praeger Publishers, USA 2007.

Kasutatud normatiivaktid

76. Asjaõigusseadus. – RT I 1993, 39, 590; RT I, 13.03.2014, 82.
77. Autoriõiguse seadus. – RT I 1992, 49, 615; RT I, 14.06.2013, 5.
78. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 2;
79. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 303, 14/12/2007.
80. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 29.04.2004.a direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta; Euroopa Liidu Teataja L 157 , 30/04/2004 Lk 0045 – 0086; eestikeelne eriväljaanne ptk 17 Kõide 02 lk 32 – 39.
81. Geograafilise tähise kaitse seadus. – RT I 1999, 102, 907; RT I, 28.12.2011, 2.
82. Halduskohtumenetluse seadustik. – RT I, 23.02.2011; 3, RT I, 23.12.2013, 38.
83. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57, RT II 2010, 14, 54.
84. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokollid. – RT II 2010, 14, 55.
85. Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping. – RT II 1999, 22, 123.
86. Kasuliku mudeli seadus. – RT I 1994, 25, 407; RT I, 28.12.2011, 10.
87. Kaubamärgiseadus. – RT I 2002, 49, 308; RT I, 28.12.2011, 4.
88. Konkurentsiseadus. – RT I 2001, 56, 332; RT I, 05.07.2013, 9.
89. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I 2003, 27, 166; RT I, 26.02.2014, 8.
90. Mikrolülituse topoloogia kaitse seadus. - RT I 1998, 108, 1783; RT I, 28.12.2011, 12.
91. Patendiseadus. – RT I 1994, 25, 406; RT I, 28.12.2011, 13.
92. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197; RT I, 13.03.2014, 100.
93. Töölepingu seadus. – RT I 2009, 5, 35; RT I, 22.12.2012, 30.
94. Tööstusdisaini kaitse seadus. – RT I 1997, 87, 1466; RT I, 28.12.2011, 45.
95. Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. – RT II 1994, 4, 19.
96. Võlaõigusseadus. – RT I 2002, 53, 336; RT I, 29.11.2013, 4.
97. Äriseadustik. – RT I 1995, 26, 355; RT I, 21.03.2014, 21.
98. Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon. – RT II 1993, 25, 55.
99. Bürgerliches Gesetzbuch (Saksa tsiviilseadustik). – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (03.03.2014).
100. Civil Code of the Republic of Lithuania, vastu võetud 06.21.2011. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=404614&p_tr2=2
101. Hollandi tsiviilseadustik - Burgerlijk Wetboek, inglise keeles arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook066.htm>.
102. Uniform Trade Secrets Act With 1985 Amendments. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.uniformlaws.org/shared/docs/trade%20secrets/utsa_final_85.pdf (20.01.2014).

Kasutatud kohtupraktika

103. EIK 07.02.2012, 124/04, Diacenco vs Rumeenia.
104. EIK 11.01.2007, 73049/01, Anheuser-Busch Inc. vs. Portugal.
105. EIK 17.12.2013, 11770/08, Mocanu vs. Rumeenia.
106. EIKo 16.04.2002, 37971/97, Colas Est jt vs. Prantsusmaa.
107. EIKo 16.12.1992, 13710/88, Niemietz vs. Saksamaa.
108. EIKo 28.01.2003, 44647/98, Peck vs. Ühendkuningriik.
109. EK 12.12.2002, C-273/00, Sieckmann vs Saksamaa.
110. EK 14.02.2008, C-450/06, Varec vs. Belgia koos kohtujuristi ettepanekuga.

111. EK 16.12.2010, C-266/09, Stichting Natuur en Milieu jt vs. komisjon, kohtujuristi ettepanek.
112. EK 18.10.1996, Postbank vs. komisjon, T-353/94.
113. EK 19.05.1994, C-36/92, SEP vs. komisjon.
114. EK 24.06.1986, C-53/85, AKZO Chemie vs. komisjon koos kohtujuristi ettepanekuga.
115. EK 29.03.2014, C-1/11, Interseroh Scrap and Metals Trading vs. SAM.
116. EK 5.10.1994, C-404/92, X vs. Komisjon.
117. EK 8.04.1992, C-62/90, komisjon vs. Saksamaa.
118. HMKo 25.03.2008, 2-05-17128/6.
119. RKKKo 08.06.2009, 3-1-1-46-09.
120. RKKKo 12.12.2008, 3-1-1-46-08.
121. RKKKo 19.03.2012, 3-1-1-15-12.
122. RKKKo 23.04.2012, 3-1-1-28-12.
123. RKKKo, 16.12.2013, 3-1-1-120-13.
124. RKTko 01.11.2006, 3-2-1-91-06.
125. RKTko 02.02.2006, 3-2-1-157-05.
126. RKTko 05.06.2013, 3-2-1-62-13.
127. RKTko 06.06.2012, 3-2-1-69-12.
128. RKTko 06.06.2012, 3-2-1-71-12.
129. RKTko 07.12.2011, 3-2-1-123-11.
130. RKTko 08.02.2014, 3-2-1-156-11.
131. RKTko 08.05.2013, 3-2-1-191-12.
132. RKTko 09.03.2011, 3-2-1-174-10.
133. RKTko 09.12.2008, 3-2-1-103-08.
134. RKTko 10.06.2005, 3-2-1-65-05.
135. RKTko 11.05.2005, 3-2-1-38-05.
136. RKTko 12.03.2014, 3-2-1-189-13.
137. RKTko 13.04.2004, 3-2-1-44-04.
138. RKTko 13.04.2011, 3-2-1-11-11.
139. RKTko 13.05.2005, 3-2-1-64-05.
140. RKTko 13.12.2006, 3-2-1-124-06.
141. RKTko 15.01.2007, 3-2-1-89-06.
142. RKTko 17.06.2004, 3-2-1-143-03.
143. RKTko 19.11.2007, 3-2-1-111-07.
144. RKTko 20.04.2011, 3-2-1-19-11.
145. RKTko 20.06.2007, 3-2-1-67-07.
146. RKTko 21.03.2007, 3-2-1-22-07.
147. RKTko 21.12.2004, 3-2-1-145-04.
148. RKTko 25.06.1998, 3-2-1-84-98.
149. RKTko 26.09.2006, 3-2-1-53-06.
150. RKTko 28.04.2010, 3-2-1-27-10.
151. RKTko 30.03.2006, 3-2-1-4-06.
152. RKTko 30.11.2005, 3-2-1-123-05.
153. RKTko 31.03.2010, 3-2-1-7-10.
154. RKÜKo 31.03.2011, 3-3-1-69-09.
155. TlnRko 02.02.2009, 1-06-6654.
156. TlnRko 29.06.2007, 2-03-772.
157. Ameerika Ühendriikide Ülemkohus – Ruckelshaus v. Monsanto Co. 467 U.S. 986 (1984), 26.02.1984.
158. World Trade Organization. United States – Section 211 Omnibus Appropriations Act of 1998. Report of the Appellate Body. 2 January 2002. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/ab_reports_e.htm (27.03.2014).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, _____Märt Maarand_____,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
____ÄRISALADUSE OLEMUS JA TSIVILÕIGUSLIK KAITSE LEPINGUVÄLISTES
VÕLASUHETES_____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____Age Värvi_____,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **05.05.2014**